

VOLUME 1 ISSUE 4

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

zenodo

OUR FIELDS

- Exact Sciences
- Natural sciences
- Medical sciences
- Technical sciences
- Economics
- Philological sciences
- Pedagogical sciences
- Social and humanitarian sciences
- Psychological sciences
- Arts and cultural sciences
- Physical education and sports

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

"RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION HOUSE" MCHJ

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

VOLUME 1, ISSUE 4

«Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi:

30.04.2023 yil.

Ushbu to'plamda «Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi 2023 yil 1-soni 4-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga DOI unikal raqami biriktirilib, **Directory of Research Journals Indexing, Researchbib, Index Copernicus, Zenodo, Open Aire, Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Chorievich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrasini mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Mas’ul kotib:

Boboyorov Sardor Uchqun o‘g‘li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali talabasi

Nashrga tayyorlovchi:

Eshqarayev Samariddin Sadridin o‘g‘li Termiz muhandislik-texnologiya instituti talabasi

TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug‘bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasini dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O‘zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz davlat universiteti fizik kimyo kafedrasini dotsenti, falsafa fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abdulkarimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O'zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O'zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O'zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo'rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo'qon davlat pedagogika instituti. Qo'qon, O'zbekiston filologiya fanlari fanlari doktori (PhD), katta o'qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug'bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrasi mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma'naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

Қорақалпоғистон Республикаси маданий ўсимлари ёввой
аждодларининг *fabaceae lindl.* оиласига мансуб *Melilotus Officinalis L.*

турининг иқтисодий аҳамияти

Г.П.Альменова, Л.М.Юлдашева

*Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти талабалари,
Нукус, Ўзбекистон*

Аннотация: Мевалар қандолат ва консерва саноатида ҳам янги, ҳам қуритилган ҳолда ишлатилади. Баъзи мевали дарахтларнинг ёғочлари ва барглари саноат ва тиббиётнинг турли соҳаларида кенг қўлланилади.

Калит сўзлар: ўсимликлар, озиқ-овқат, тиббиёт, касалликлар

Кириш. Ўсимликлар озиқ-овқат саноатида, шунингдек, тиббиётда айрим касалликларни даволашда кенг қўлланилади, бу аҳолининг саноат хавфсизлигини таъминлашда аҳамиятсиз эмас. Улар инсоннинг овқатланишида муҳим рол ўйнайди. Уларнинг мевалари юқори таъм сифатлари ва технологик хусусиятларга эга, инсон танаси учун фойдали шаклар, витаминлар (А, С, В1, В2, В3, П, Фе, К ва бошқалар), органик кислоталар, ўсимлик мойлари ва бошқалар. Мевалар қандолат ва консерва саноатида ҳам янги, ҳам қуритилган ҳолда ишлатилади. Баъзи мевали дарахтларнинг ёғочлари ва барглари саноат ва тиббиётнинг турли соҳаларида кенг қўлланилади.

Доривор ўсимликлар, буларнинг барчасига қўшимча равишда, инсон хўжалик фаолиятининг ўзига хос турига - доривор хом ашё учун йиғиб олишга дучор бўлади, бу уларнинг сонининг қисқаришига, баъзан эса популяцияларнинг бутунлай йўқ қилинишига олиб келиши мумкин.

Анъанавий тиббиётнинг ажралмас қисми сифатида фитотерапия [1] ушбу касалликларнинг тез тарқалиши муаммосини ҳал қилишнинг ажралмас қисмидир. Бу анъанавий ихтисослашган тиббиётга муқобилдир, чунки. ўсимлик препаратлари самарали ва арзон. Анъанавий тиббиётда МДХ мамлакатлари флорасининг 2000 га яқин турлари қўлланилади. Масалан, юрак-қон томир тизими касалликлари ва хавфли ўсмаларни даволашда ўсимлик материалларидан олинган дорилар 50% дан кўпроқни ташкил қилади [2, 3].

Биологик маҳсулдорликни аниқлаш ва тирик табиатдан оқилона фойдаланиш замонавий экологиянинг энг муҳим вазифаларидан биридир. [4].

Материаллар ва тадқиқот усуллари. Тадқиқот объектлари - Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудида тарқалган *Fabaceae Lindl.* оиласига мансуб *Melilotus officinalis L.* L. тури. Тадқиқот экспедиция йўли билан

республиканинг турли хуудларида олиб борилиб, иқтисодий ва биологик хусусиятлари ўрганилди.

Fabaceae Lindl. оиласи. - Дуккаклилар гулли ўсимликларнинг иқтисодий муҳим оиласи - бир қатор дуккаклилар азалдан озиқ-овқат ўсимликлари сифатида етиштирилиб, қишлоқ хўжалигида кенг қўлланилади, бошқалари манзарали ёки эм-хашак ўсимликлари сифатида танилган, баъзилари қимматбаҳо ёғоч манбаи ҳисобланади. Бундан ташқари, даъво қилинган тадқиқотнинг амалий аҳамияти ҳар қандай ўсимлик жамоасида дуккакли ўсимликлар вакилларининг ўзига хос позицияси билан белгиланади, чунки Fabaceae Lindl. азот ҳосил қилувчи микроорганизмлар билан симбиоз туфайли тупроқни ўсимликлар учун мавжуд бўлган азот билан фаол бойитади ва шунинг учун улар азот айланиш жараёнининг келиб чиқиши ҳисобланади. Кўришиб турибдики, ҳатто ўсимликлар жамоасида кам учрайдиган дуккакли турлар ҳам биоценозларда биохилма-хилликнинг барқарорлиги ва сақланишининг муҳим элементи бўлиши мумкин [6, 8].

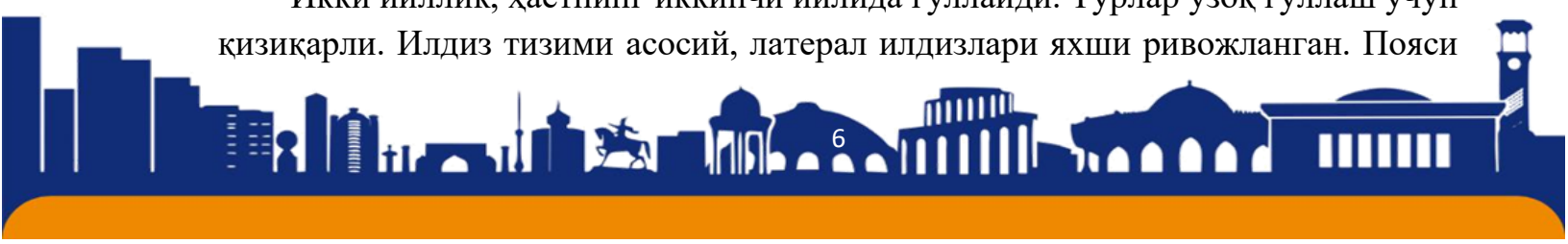
Инсон ўз эҳтиёжлари учун тўғридан-тўғри фойдаланадиган, ҳам янги, ҳам қайта ишлашдан кейин фойдали ўсимликларга мурожаат қилиш одатий ҳолдир, яъни. булар фойдаси аниқ бўлган ўсимликлардир [5].

Натижалар. *Melilotus officinalis* L.- доривор. Устюртнинг майда ер ён бағирларида учрайдиган икки йиллик ўт ўсимлиги.

Географик типи: Ўртайер денгизи-ерон-туран. Қимматбаҳо тур бўлиб, озуқа, озиқ-овқат, доривор ва асал ўсимлик сифатида ишлатилади.

Melilotus officinalis L. - яхши доривор ўсимлик антитромботикдир. Кўпроқ захарли ва захарланиш ўсимликларнинг барча органларида кумарин мавжудлиги билан боғлиқ бўлиб, бу қоннинг ивиш қобилятини пасайтиради. Натижада, касал ҳайвоннинг тўқималари ва органларида бир нечта қон кетишлар пайдо бўлади. *Melilotus officinalis* L. кеч асал йиғиш маданияти сифатида жуда қадрланади. Яшил масса чорва учун озуқа, пичан, пичан тайёрлаш учун ишлатилади. Гуллашнинг бошида ширин ёнса куруқ массасида тахминан 19% протеин мавжуд. У яшил гўнг ўсимлик сифатида ҳам ишлатилади. Бу экиннинг камчилиги вегетатив массада кумарин аччиқ модданинг мавжудлигидир [5, 7]. Шунингдек, у онкологик касалликларни даволашда, антитумор фаоллиги бўлган моддаларнинг таркиби (кумаринлар, ксантотоксинлар ва лейкоантосиянинлар) қўлланилади [9].

Икки йиллик, ҳаётнинг иккинчи йилида гуллайди. Турлар узоқ гуллаш учун қизиқарли. Илдиз тизими асосий, латерал илдизлари яхши ривожланган. Пояси

тўғри, камдан-кам кўтарилади, баландлиги 75-300 см. Поясининг шохланиши 25-30 см баландликда бошланади.

Бундан ташқари, аччиқ-ароматик ўсимлик. Улар озиқ-овқатнинг таъми ва озуқавий қийматини яхшилашда муҳим рол ўйнайди. Шу билан бирга, улар фармацевтика ва парфюмерия-косметика саноатида кенг қўлланилади. Ҳозирги вақтда республиканинг аччиқ-хушбўй хомашёга бўлган эҳтиёжи маҳаллий ва интродукция ўсимликларини етиштириш ҳамда кўп жихатдан импорт ҳисобига қондирилмоқда [10].

Хулоса. Юқоридаги маълумотлар *L.* нинг қимматли ўсимлик эканлиги, ундан доривор, озиқ-овқат, эм-хашак ва шифобахш ўсимлик сифатида фойдаланилади, деган хулосага келиш имконини беради. Қорақалпоғистон Республикасининг ёввойи ўсимлик дунёси салмоқли салоҳиятга эга бўлиб, ундан оқилона ва тўғри фойдаланиш билан узок йиллар давомида аҳолини нафақат сифатли, экологик тоза асал, дори-дармон ва бошқа қимматбаҳо маҳсулотлар билан таъминлайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Файзуллина Р.А., Самороднова Е.А., Шошина Н.К. Возможности фитотерапии в педиатрической практике// Практическая медицина, вып. 7 (39). – С. 84 - 88.
2. Губергриц А.Я., Соломченко Н.И. Лекарственные растения Донбасса:- Донецк, «Донбасс», 1990. – 275 с.
3. Немец Д.А., Федько Л.А. Анализ заболеваемости на Украине и пути ее фитопрофилактики// Лекарственные растения: фундаментальные и прикладные проблемы: Матер. I Междунар. научн. конф. – Новосибирск, 2013. – С. 502 – 504.
4. Чудновская Г.В. *Sanquisorba officinalis L.* В восточном забайкалье. УДК 582.734 (581.52). 2013
5. Юлдашев А.С., Тожибоев М.У. Ботаническое ресурсоведение. Андижан – 2020.
6. Каталог растений Донецкого ботанического сада: Справочное пособие. - К.: Наук. думка, 1988. 528 с.
7. Атлас ареалов и ресурсов лекарственных растений СССР. М.: ГУГК, 1980. 340 с. Вавилов, Н.И. Происхождение и география культурных растений / Н.И. Вавилов. Л.: Наука, 1987.

8. 6 Князев М.С. Бобовые (Fabaceae Lindl.) Урала: видообразование, географическое распространение, историко-экологические свиты. Том 1. «Ботаника». Екатеринбург – 2014.

9. Shpilevaya N.V. Medicinal plants in the collection of public Institution of "donetsk botanical garden" used for Treatment of human non-contagious diseases.

10. Дмитриева С.А., Савчук С.С., Лебедько В.Н., Давидчик Т.О. Пряно-ароматические растения природной флоры Беларуси. Беларусь.

UDC 338.43.

**FORMATION OF NEW ECONOMIC RELATIONS IS THE KEY TO
STABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE**

*Burkhanov Alisher Khadzhimuradovich, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, Gulistan State University, Gulistan, Uzbekistan,
aalisher892jentra@gmail.com*

Abstract: *an overview of the trends and new economic attitudes of agriculture in Uzbekistan is given. Evaluated the achievement of new economic relations of agriculture.*

Key words: *innovation, agricultural economics, sustainable development, transformation of agriculture.*

Introduction

In recent years, intensive, qualitatively new structural and market reforms have been carried out in the economy of Uzbekistan, the priorities of the country's socio-economic development have been radically revised, new, practical drivers of economic growth are being introduced that have the power to really move the economy. Old, obsolete institutions and instruments of economic regulation are giving way to new, innovative and effective forms and methods of influencing the economy.

Today, innovation and research in every field is an important factor in achieving new achievements and creating a healthy competitive environment. In particular, the reform of the agricultural sector in our country and the rational use of modern methods in agriculture are yielding positive results. In recent years, much attention has been paid to the consistent introduction of market relations and practical experience, tested in world practice and of great importance in the development of the economy. One of them is the cluster system, and now the issue of establishing the activity of this system in the field of cotton growing, textile and light industry of our economy is defined as a priority [8].

The agro-industrial complex is a large intersectoral and multifunctional system that unites various aspects of economic activity. However, for a complete understanding of the processes taking place in the agro-industrial complex, for a complete justification of the organization and management of these processes, it is important to fully understand the structure of the agro-industrial complex.

For a rather important period, the agricultural (agricultural) sector was considered separately from the sectors providing services in agriculture, including the sale of food products, but by the 70s of the 20th century these ideas were, since today

most agricultural resources are used in industry, processed and is delivered to consumers through specialized retail chains with a wide network infrastructure.

In highly developed countries, the share of a growing economy in the increase in the share of marketable products of the food complex does not exceed 20-30, a higher share of marketable products falls on the distribution and distribution of products to consumers.

Literature analysis

Developing a long-term development strategy plays an important role in the strategic planning of the country's economic development. In recent decades, the interest of scientists and practitioners in predicting socio-economic processes and developing development strategies at the global and national level has increased significantly. This is done by international organizations, scientific centers, and various organizations in foreign countries, and they are developing long-term global development trends and scenarios [6].

While studying the scientific research of foreign scientists in the agrarian field, for example, the Russian scientist A.V. Chayanov, "Nowadays, it is an important issue for science to theoretically justify the development of agriculture in the long-term perspective. it is necessary to apply a methodology that includes socio-economic, political and cultural changes to the processes [7]. In our opinion, it is important to take into account these scientific and practical proposals that are of strategic importance in the development of agriculture in our country. It is also necessary to ensure the implementation of necessary measures related to the modernization and development of agriculture in our country, which will serve to increase the efficiency of agricultural production.

Initially, the agro-industrial complex was considered to include agriculture and processing industries, and the products produced by this complex included food, leather, textiles, tobacco, and the like. Russian researchers N.E. Smetanina, V.A. Tikhonova, M.Ya., such as Lemesheva, who conducted scientific research on the network structure of the agro-industrial complex in the 80s of the last century, proposed dividing the agro-industrial complex into three areas [3]:

- the service sector (various enterprises of mechanical engineering, repair of agricultural machinery, logistics of agriculture, construction, training, etc.);
- agriculture (plant growing and animal husbandry);
- food industry.

Main results

The Economic Research Service of the US Department of Agriculture, which dealt with these issues at that time, paid special attention to the classification of the provision of various services to agricultural producers, including transportation services, along with the above three areas. In this regard, domestic scientists and specialists, who have activated scientific research, propose to divide it into five areas, to approach the classification of the agro-industrial complex more deeply. Briefly, this approach looks like this:

- 1) agriculture;
- 2) repair of machinery and equipment, production of mineral fertilizers and feed, construction work in rural areas;
- 3) branches of the processing industry and light industry;
- 4) material and technical support of trade branches, catering establishments, agriculture;
- 5) production service, quarantine service.

In the late 90s of the last century, it was proposed to supplement the composition of the agro-industrial complex with a system of commodity-money transactions and information support. In modern research work, marketing in the field of agriculture, communication associations in the countryside, support for the agro-industrial complex on a scientific basis, public administration and regulation of the complex are provided here.

Thus, AFM appears as an extremely large-scale and multifaceted system. Although more than a third of the sectors of the national economy are inextricably linked with the agricultural sector, today the state.

In particular, the message of the President of the Republic of Uzbekistan Sh. Mirziyoyev to the Oliy Majlis is emphasized, “..... the priority task is to increase the profitability of a hectare of land from the current average of \$2,000 to at least \$5,000. To do this, it is necessary to widely introduce the most advanced scientific developments and innovations into agriculture, including agricultural technologies, water-saving technologies, biotechnologies, and achievements in seed production.” [1]

In 2021, the share of agriculture, forestry and fisheries in the structure of GDP amounted to 26%. The share of people employed in agriculture, forestry and fisheries is 26%.

Share of agriculture in GDP 2017-2021 reduced due to the development of industry and services. In particular, the share of agriculture in GDP in 2017 was 34 percent, and by 2021 it will decrease to 26 percent [9].

Table 1. Dynamics of the volume of agricultural production in Uzbekistan (billion. soum)

	2000	2005	2010	2015	2017	2020	2021
Agricultural products, billion. Soum	1387,2	5978,3	30856,7	99604,6	148199,3	250250,6	303415,5
crop production	696,8	3323,1	18119,0	55429,2	83303,4	123858,8	152130,4
animal husbandry	690,4	2655,2	12737,7	44175,4	64895,9	126391,8	151285,1

Source: Compiled by the author based on the material Agency of Statistics under the President of the Republic of Uzbekistan.

The growth rate of the dynamic development of agriculture shows stable development due to the accelerated reform and innovative approach in this sector.

Agriculture, in addition to being the main supplier of products and raw materials for the food and light industries, ensures the country's food and economic security, eliminates the country's dependence on imported food. Therefore, although food imports are economically beneficial, developed countries widely use various means to support their agriculture. For example, in the US, state support for farmers is 30% of their income, while in Japan it is 66%, in Norway it is 77%, and in Switzerland it is 80%. At the same time, state support for agricultural producers in our country is 10 percent, and dependence on imports for some food products is several times higher than the established norm.

In addition, one fifth of the country's population is employed in agriculture and the food industry of our country, the share of these industries in the country's GDP is about 23 percent, about 51 percent of the retail trade turnover corresponds to the contribution of food products. In conditions when about 50% of the country's population lives in rural areas, and 21% in suburban areas, agro-industrial enterprises play a crucial role in providing employment for the population.

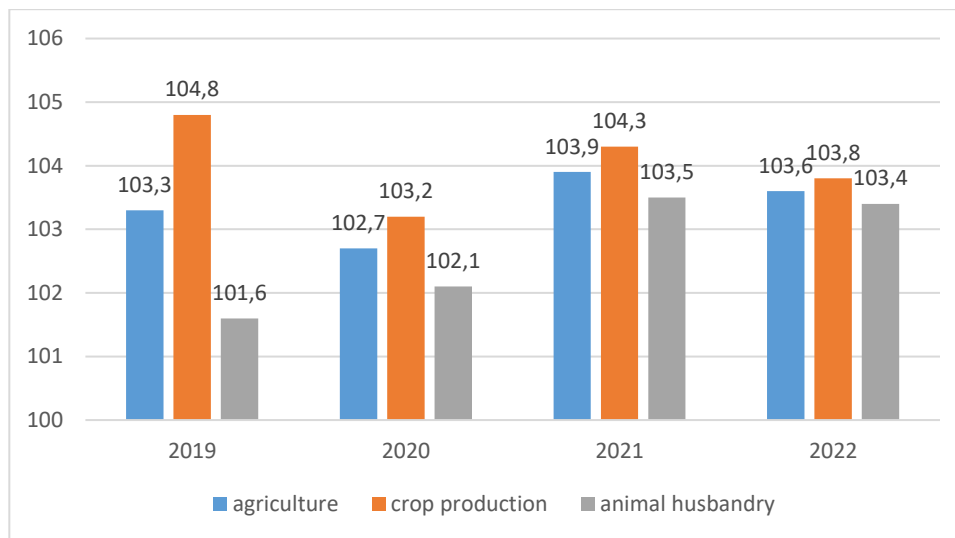

Figure 1. Growth rates of agricultural production (% of the corresponding period of the previous year)

Source: Compiled by the author based on the material Agency of Statistics under the President of the Republic of Uzbekistan.

As can be seen from the data of Table 1, the growth rate of agricultural products has a stable development trend in the last 2019-2022 years.

Personnel, scientific developments, information support, supply of fuels and lubricants for agriculture, maintenance of agricultural machinery, soil, water, etc., necessary for the functioning of agriculture, are elements that serve the organization and development of agricultural production. A number of elements of the economy and ASM tend to have a managerial impact on agriculture.

For example, the geographical location of the region determines the specialization of agriculture, national legislation, the policy of the state and local governments on the organization and development of agricultural production, as well as the form of economic management chosen by agricultural enterprises determine the rules for interaction between ASM subjects. Increasing competition and an increase in the risk of other adverse risks are forcing enterprises to look for the most effective ways to manage production, finances and sales markets. As a result, high quality raw materials are created both for the consumption of the population and for processing industries.

The agro-industrial complex can work effectively only when all the elements of this system, as well as the interactions between them, are carried out without problems and provide producers with an acceptable income for them. But today the problems typical for the agro-industrial complex of our country significantly reduce its potential

and investment attractiveness. Although this aspect of the issue is considered in sufficient detail in the economic literature, below we will dwell on some aspects that are characteristic of the agro-industrial complex of our country.

1. Strong competitive environment. The results of agricultural producers working in the same natural and climatic conditions differ little from each other.

2. A good harvest is not completely guaranteed. Even fertile land may not produce good crops due to adverse weather conditions (this situation is more common in recent years due to climate change).

3. Seasonality, the duration of the technological process, the delay in receipt.

4. Focus on growing up to three crops. Although this approach involves the use of techniques with constant uniformity, working with the same consumers, such an approach does not justify itself in changing market conditions.

5. Low marketability of agricultural products. One of the specific economic features of agricultural production is that a certain part of the output is consumed by agriculture itself for the purpose of reproduction.

Conclusion and proposal

The priority task is to increase the profitability of a hectare of land from the current average of \$2,000 to at least \$5,000. To do this, it is necessary to widely introduce the most advanced scientific developments and innovations into agriculture, including agricultural technologies, water-saving technologies, biotechnologies, and achievements in seed production.

In our opinion, the market economic reforms carried out in recent years in many countries of the world, including Uzbekistan, are directly related to the concept of the "invisible hand of competition", developed by Smith more than two hundred years ago. Entrepreneurs economic entities to improve productivity play a major role material interests.

At present, in the conditions of the market, agriculture has turned out to be an outsider in the agro-industrial complex, and without state support for this industry, its development in the future is not possible.

In our opinion, state intervention in the economic relations of the agricultural sector should be reflected, first of all, in the implementation of market principles in the pricing policy for manufactured products.

At the same time, it should be taken into account that in the conditions of market relations, state regulation is not of a directive nature, but is implemented through a system of measures for concessional lending, pricing policy, taxes, subsidies, development of exports and imports, etc.

The agro-industrial complex can work effectively only when all the elements of this system, as well as the interactions between them, are carried out without problems and provide producers with an acceptable income for them. But today the problems typical for the agro-industrial complex of our country significantly reduce its potential and investment attractiveness.

Literature

1. Message of the President of the Republic of Uzbekistan Sh. Mirziyev to the Oliy Majlis. December 29, 2020 www.gov.uz.
2. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated October 23, 2019 "On approval of the strategy for the development of agriculture in the Republic of Uzbekistan for 2020-2030". Lex.uz.
3. Cluster approach to the development of the agro-industrial complex of the Omsk region / ed. V.V. Karpova, V.V. Aleshchenko. – Novosibirsk: publishing house of the Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences, 2014. – 416 p.
4. Clusters and cooperations. Ministry of Agriculture of the Republic of Uzbekistan, agro.uz
5. Kurbanbabaeva N., Trends and achievements of recent years., CEIR - Journal "Economic Review" No. 9
6. The Global Trends 2030: Alternative Worlds. Report published by the US National Intelligence Council in 2013.
7. Chayanov A.V. Basic ideas and forms of organization of peasant cooperation (reprinted works). - M.: "Nauka", 1991.
8. Burkhanov A.Kh. "Economics of agriculture", textbook, 2022. 623 p.
9. Bulletin of the Statistical Agency under the President of the Republic of Uzbekistan. Agriculture of Uzbekistan 2018-2021. Tashkent - 2022. www.stat.uz.

Grammatical issues in learning language

Abdinavidov Shopo'lat Allanazar o'g'li,

Student of group 305, Termiz state university foreign language and literature

Annotation: In this article, the problems that arise in language learning and their solutions are discussed in detail.

Keywords: Learning foreign languages, grammar, grammatical skills.

Learning foreign languages comprise several aspects. One such aspect is grammar. Perhaps, not a single aspect of language teaching has been the subject of such intensive discussions and discussions as grammar for many years. Grammar occupies an important place in teaching foreign language speaking; it is a kind of framework on which vocabulary is based. Learning grammar and the correct design of the utterance, as well as recognition of grammatical forms in speech and writing, occurs through the formation of grammatical skills.

It is impossible to take the grammar from speech, without a grammar mastery of any form of speech is not imagined, since the grammar, along with the vocabulary and sound composition, is the material basis of speech. Grammar has an organizing role.

You need to keep in mind the following significant differences in the conditions of mastering the native and foreign language, which affect the approach to teaching grammar of a foreign language:

-The native language is the primary vital means of communication. It is absorbed in childhood in parallel with the adaptation of the child to the environment.

-A foreign language is a secondary means of communication, the use of which is not dictated by vital necessity; mastering a foreign language begins at school age, when the main means of communication, the native language, has already developed; therefore, special efforts are required to motivate learning the language.

-The native language is mastered in a natural and abundant linguistic environment, from which the child, without special efforts, that is, involuntarily and in a short time, isolates patterns.

-Mastering a foreign language takes place in a learning environment in a foreign environment for the student. There is no sufficient basis for the involuntary identification of patterns. Therefore, when mastering grammar in a school course of a foreign language, special attention should be paid to theory and its optimal combination with speech practice, as well as to the ratio of an arbitrary form of attention to involuntary, i.e., the consistent implementation of the principle of consciousness.

The principle of consciousness underlies all methods used in mastering grammar each method establishes its own correlation between theory and practice. It is only important to keep in mind the following: the application of a "pure" theory without its confirmation by the concrete facts of the functioning of the grammatical phenomenon, just as "pure" practice without its understanding are not acceptable when mastering grammar in a school course of a foreign language.

To solve the problems of teaching a grammar of a foreign language, it is necessary to clarify the concept of "grammar", to establish the relationship of the grammar of a foreign language with specific features with the practice of teaching, pedagogy, psychology, linguistics and consider its pedagogical goals.

The communicative goal of grammar education in high school allows us to formulate the basic requirement for grammatical material to be learned in high school: it must be sufficient for using the language as a means of communication within the limits set by the program and real for learning it in these conditions. If we keep in mind that the creation of grammatical skills is associated with the expenditure of a significant amount of time for performing exercises, then it is unlikely to master all the phenomena of a foreign language to the degree of automated use of them in school learning a foreign language. Certain, very significant restrictions are needed in the selection of grammatical material and, above all, those grammatical phenomena that students

should be proficient in - in productive and receptive types of speech activity. The overestimation of the volume of actively assimilated grammatical material, as practice shows, negatively affects the quality of possession: students do not have enough firm knowledge of the most elementary phenomena of morphology and syntax. Therefore, it is possible and advisable to limit the amount of material, in particular grammar, taking into account the specific conditions for teaching a foreign language.

References

1. Kupriyanova G.V. Group and independent work of students in the development of grammar // Foreign languages at school, 2001. № 6. P. 89.
2. Rogova G. V., Vereshchagina I.N. Methods of teaching English at the initial stage in high school: A manual for the teacher. M.: Education, 1988. 224 p.
3. Sergeeva O.E. The use of characters in working with preschoolers to form lexical and primary grammatical skills in a foreign language // Foreign languages at school, 2002. № 6. P. 49.
4. Vitlin J.A. Modern problems of teaching the grammar of foreign languages // Foreign languages at school, 2000. № 5. P. 57.

Common mistakes in learning language

Eshboyev Shokhboz Yusup o'g'li

Termiz state university student of foreign language and literature, group 305

Annotation: This article discusses common mistakes in language learning and their analysis.

Keywords: common mistakes, new language, learning methods, language process.

Learning a new language is like a new challenge to your brain. You feel excited, anxious, overwhelmed, and proud of yourself during the process. Never forget that going outside of your comfort zone is the key to learning. Still, you can make it easier if you try to avoid some common mistakes of learning English or another language you want to learn!

People are different but some learning methods, like immersion, work perfectly for every person. That is why we can make a list of the common mistakes language learners make and offer you the solution against them. You can feel surprised to see how many of these mistakes you have done constantly! Information is power, so even knowing these are a mistake, will change a lot of your learning journey.

When we decide to learn a new language, our brains feel uncomfortable, and try to find some similarities between our mother tongue and the new language. We need to stop doing this, even if it is hard at the beginning. Most of us are used to think a sentence in our primitive language, then try to make a sentence according to that planned one. It doesn't help your learning process at all because you set boundaries to your brain about what it should think and say. However, there is countless way to say something with different words. You may think of a very complex sentence in your primitive language but if you don't limit yourself with saying/writing the exact sentence, you can give the main idea with lots of alternatives. You may divide the idea into two or three sentences and still, you can give the message you want to transfer.

Here is the most common mistake in learning a new language process! Sadly, speaking and writing are the best to improve your language level, yet most of us are too scared of doing these. In my learning experience, I was always too anxious to talk or write in English for years. I had felt insufficient, and sometimes still feeling it. But it is not a good excuse to stop trying. You will improve your English or another new language level by doing it. Even if it means doing mistakes from time to time. Never

let your mistakes stop you. Try to learn from them, and keep doing your best. They don't have egos like us. They don't think that they will be humiliated if they choose the wrong word or make a very weird sentence. If they would think those sentences will make them embarrassed, they may choose to not talk. It would be a great loss, don't you think? All of us are these babies who had learned our primitive languages and we speak them great for years. Because we didn't be afraid of trying to talk, listen, write or read. They are wonderful role models for our learning a new language journey! Translate services are great artificial intelligence products, but it can be dangerous to use them too much. Yes, they are fast and at some points very helpful but if you are decisive to learn a new language, you should use them carefully. Writing your sentences or reading a piece of writing and understand it on your own are important. If you use them a lot, it can become a habit. Then, you can feel so annoyed when you need to write or read in that language without using these services. This is a childhood memory and almost all of us have very similar stories most probably. But when you become an adult, you need to understand that you have to stop doing it. Learning a new language requires some courage, and it is not easy for anyone. Making each other embarrassed with wrong pronunciations or feeling bad because of your imperfect accent is not right. For sure we need to have a good accent to understand each other. This is the main step of communication, but like everything else, this will happen in time. If you feel embarrassed because of your accent, you can stop trying it. This is the real waste, not your accent or your mistakes.

Reference

1. Kupriyanova G.V. Group and independent work of students in the development of grammar // Foreign languages at school, 2001. № 6. P. 89.
2. Rogova G. V., Vereshchagina I.N. Methods of teaching English at the initial stage in high school: A manual for the teacher. M.: Education, 1988. 224 p.
3. Sergeeva O.E. The use of characters in working with preschoolers to form lexical and primary grammatical skills in a foreign language // Foreign languages at school, 2002. № 6. P. 49.
4. Vitlin J.A. Modern problems of teaching the grammar of foreign languages // Foreign languages at school, 2000. № 5. P. 57.

Theory of translation in language learning

Eshboyev Ro'zimurod Toxir o'g'li

Student of Termiz state university

Annotation: This article discusses the role and importance of translation theory in language learning, and includes a lot of information on translation theory.

Keywords: language learning, translation, theory, academic

Along with other performance-based disciplines, translation has both a theoretical and a practical core. There is an unresolved friction between theoreticians and practitioners. Translation is taught as an academic or professional competence at undergraduate and postgraduate level, while translation studies encompasses the research and theoretical investigation of the subject. The theory of translation, or translation theory, previously the denomination of the whole field, is now usually a subset of the discipline. Multiple theories have evolved, and there is no formal consensus. Each theory reflects a different approach to the practice and study of translation.

Questions of theory delve into the fundamentals of a field: what a theory of it is, how theory can be applied and how different theories interact. Translation of some sort must have been in existence since the invention of language, yet until the middle of the twentieth century relatively few translators had received formal training. In such circumstances, what 'formal' theory existed was generally limited to impressionistic, philosophical or religious commentary located in some paratext of the translation, in a preface or other foreword or afterword. Even attempts at more systematic writings, such as [Reference Dryden, Schulte and Biguenet Dryden's \(1680\)](#) or [Reference Tytler and Robinson Tytler's \(1797\)](#), did not go much further than identifying certain translation strategies and selecting various translation solutions. The nineteenth-century German Romantics such as Goethe, Schlegel and Schleiermacher trod a different path through the hermeneutic world, [Reference Schleiermacher, Schulte and Biguenet Schleiermacher \(\[1813\] 1992\)](#) devoting a public lecture in 1813 to discussing different methods of translation.

Translation theory is the scientific and critical study of the views, opinions, observations, and colorful experiences associated with the broad living practice of translation, explaining the rules and principles, their boundaries and norms. Translation

as a concept represents: scientific and practical process; results of scientific-practical process (translation of works of great writers); translation is a science, a subject.

The first theoretical ideas about the theory translation originated in ancient Rome. Aristotle, Cicero, and Horace, who were fluent in Greek and Latin, argued that words should not be followed in the translation process, but that their meanings should be weighed first and then translated. Later, Bartholomew and Manetti in Italy, du Belle and Malerb in France, Bacon and Dryden in England, Goethe and Humboldt in Germany, and Lomonosov and Sumarokov in Russia expressed their theoretical views on translation. In our country, the theory of translation as an independent philological science began to take shape mainly in the 50s of the twentieth century, but the practice of translation has a history of several thousand years. It should not be inferred from this idea that translation has evolved without theory for thousands of years. Our translators, who have translated many scientific, historical, political, religious, philosophical, and artistic books from English, Arabic, Persian, Indian, Azerbaijani, Turkish, and Russian into their own languages, are known translators who have been accepted and followed for centuries, based on their beliefs and rules.

The main goal of translation theory is to identify ways to translate several types of texts. The theory informs about how to choose appropriate version for presented text and gives information about different ideas views of scholars. It provides with information on general, natural, and individual topics of translation theory and culture. The basis of the theory is process of translation, different works and texts for translation. Many scholars consider that there are various problems in translating, such as problems with culture, with lexic, difficulties in grammar and etc. In grammar language consists of different cultural outcomes (genders of inanimate objects), application forms (Mr., Mrs.). The more language becomes a special phenomenon (flora and fauna) and serves for cultural purposes, the more problems will appear in translation. One of the most difficult problems in process of translation is finding the lexical equivalent of an object or event. The interpreter not only compares two languages, but also their cultures are taken into consideration. Because of difference within cultures, translator cannot find appropriate lexical equivalent in the case of translating geography, customs, beliefs and so on. The first problem in grammar is that it is not possible to translate accurately. The meanings and grammatical structures of words in languages are usually will not be the same. Let's take the word "logos" as an example. We can't find any equivalent word in English. This word means: " word", "content", "discussion" and etc. Interpreter should choose one of them according to the

situation. Moreover, there are problems with tenses in translation. The present tense, which is the same in most other languages, but in English there are two: "I go; Я иду" means "I go / I am going" in both forms. There are full of problems in pronouns too.

In short, translation theory introduces the basic principles and activities of translation schools. This improves translation skills. It allows you to learn a foreign language perfectly and to identify the differences and similarities between them when comparing the native language with a foreign language. When it comes to problems, sometimes for translator it is impossible to find clear equivalent. That's why he or she should understand real meaning of the word and try to describe it appropriately. In this case, a translator should find new ways and methods to express concepts.

References:

- 1) Vermeer, H.J. (1989). Skopos and Commission in Translational Action“ in: Andrew
- 2) Chesterman (ed) Readings in Translation Theory, Helsinki, Oy Finn Lectura Ab.
- 3) Vermeer, H.J. (1996). A Skopos Theory of Translation, Heidelberg.
- 4) Vermeer, H.J. (2004). Hans J. Vermeer ile söyleşi. Varlık Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, 1155, 30-33.

INGLIZ TILINI O'RGANISHNING INNOVATSION USLUBLARI

Abramatova Shoira

Bo'riyeva Kamola

Norqobilova Zohida

Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti Filologiya va tillarni o'qitish 3-kurs talabalari

Annatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'rganishning bir qator interfaol va inavatsion usullari ko'rsatib o'tilgan. Yangicha metodlarni qo'llash usullari va innavatsion yondashuvlar ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Ingliz tili harflari. Indivisibiliti. Ingliz tilining tarixiy merosi. Amerikada ingliz tili

Ingliz tili bugungi jamiyatning tili. Uni bilmay turib yaxshi ishga joylasha olish, biror joyga sayoxatga jo'nab ketish usiz bemalol muloqatda bo'lish amri mahol. Bu til har bir mamlakatda alohida ehtiromga sazovor. Uni yaxshilab o'rganib olib siz o'zingiz uchun yangi texnologik olamni kashf etasiz va shu olamda juda ko'p qiziqarli malumotlarga ega bo'lasiz. Agar siz bu to'g'risida, yangi ingliz tili imlosining qoidalari, so'z turkumlari va boshqa yana ko'p narsalar to'g'risida ma'lumotlarni topasiz. Buyuk Britaniya bilan Amerika Qo'shma Shtatlari ushbu ikki mamlakatning o'rtasida hanuzgacha jamiyat uchun tushunarsiz bo'lib kelayotgan tik munosabatkarishakillangan. Ular orasidagi nizolar allaqachonlardan beri vujudga kelgan. Har bir mamlakat bu tilga o'zi tomonidan yangiliklar kiritishga harakat qiladi. Amerikaning yosh avlodga taniqli bo'lgan NoaUebster lug'atini o'rganishni taklif qilgan. Shunday payt ham bo'lganki bu tilda gapirish taqiqlangan. Bunday qonun 1969 yilda AQSH ningIllinoys shtatida chiqqan. Ularning rasmiy tili amerika tili deb tan olingan. Birinchi qarashda ularning orasida hech qanday farq ham yo'qday tuyuladi, ammo aslida ingliz tilining 24 shevasi mavjud. Bu turli asarlarning mualliflari bo'lgan yozuvchilar uchun misilsiz qiyinchiliklar tug'diradi. Mana, masalan mashhur qahramon GarriPotter to'g'risidagi kitob. Uni butun Amerika aholisi bemalol o'qiy olishi uchun ingliz tilidan Amerikacha ingliz tiliga tarjima qilishga to'g'ri kelgan. Ingliz tili harflari juda qiziqarli fakt aniqlangan! Luhatdaeng ko'p uchraydigan harf -'E', eng kam uchraydigani esa -'Q'. Amerikada ingliz tili bilan bevosita tanish bo'lganlar bir hil harflar turli talaffuz qilinishi mumkinligini juda yaxshi biladi. Hammasi gap va uning intonatsiyasiga bog'liq. Gapdagi bitta harf bir nechta xarf birikmalariga ega bo'lishi mumkin. Ingliz tili lug'atining interpretatsiyasida yana bir harf bo'lgan. Bu o'ziga hos so'zlarda uchrab turgan. Uning hozir bo'lishi so'zning ma'nosini zarracha o'zgartirmagan, shuning uchun ham bugungi kunda bu harf ingliz tilidagi so'zlardan chiqib ketgan bo'lsa kerak. Ingliz tilining so'zlari deyarli har bir tilda o'zining talaffuzi,

imlo qoidalari va jaranglashi bilan ajralib turadigan soʻzlari bor . Keling bir nechta misolni koʻrib chiqaylik: rhythms soʻzining tarjimasini ritmlar. Bu soʻzda birorta ham unli harf yoʻq va u ingliz tilida bu tarzda eng uzun soʻz deb hisoblanadi. Indivisibiliti – bu birlik. Eʼtibor bergan boʻlsangiz (i) unli harfi bu soʻzda 7 marta uchraydi. Bu soʻz ingliz tili uchun eng oddiy soʻzlardan bittasi. Keyingi soʻz -set. Birinchi qarashda mittigina boʻlib koʻringan bu soʻz feʼl uchun 7 xil maʼnoga ega. Bu hali hammasi emas! Ushbu soʻz talaffuzning juda koʻp variantlari mavjud . Bu soʻzning xilma-xilligini tarjimini qiyinlashtiradi, shuning uchun ham soʻzning talaffuzi bilan butun gapning maʼnosiga chuqur eʼtibor berish kerak. Ingliz tilida eng uzun soʻz hisoblanadigan soʻz ham mavjud bu PNEUMONOUltramicropicsilicovolcanoconiosis bu soʻz ingliz tilida haqiqatdan ham ishlatishga ishonish qiyin. U kasallikni va uning nomlanishini anglatuvchi gap sifatida tarjima qilinadi. Xatto oddiy lugʻatda xam tasavvufli holatlar uchray turadi . Uzoq 1932 yildan 1940 yilga qadar dord- sharpa soʻz mavjud boʻlgan. Uning hech qanday maʼnosi boʻlmagan, chunki u anglashilmovchilik natijasida lugʻatga qoʻshilib qolgan . Ingliz tilidagi gaplar tez aytish oʻyini nafaqat boshqa tillarda ingliz tilida ham uning oʻziga yarasha oʻrni bor. Masalan ularning biri – Thesixthsicksheik’ssixthsheep’ssick. Harflarni yaxshilab oʻrganish uchun ingliz tilining barcha harflari hozir boʻlgan gap ham mavjud . “I am “ bilan “ I do” soʻz iboralarini deyarli har bir maktab oʻquvchisi biladi. Bu iboralar eng qisqa gaplar. Eng uzun gapga kelsak , uning tarkibida 13955 nafar soʻz bor. Ingliz tilining tarixiy merosi ingliz tilining dunyoga kelish tarixi oʻz ildizlari bilan Germaniya tomoniga qarab ketadi. Oʻrta asrlarda Germaniyaning qabilalari qachonlardandirrimliklar tomonidan oʻzlashtirib olingan Biritaniya yeriga bostirib kirgan va muloqot davomida yangi tushunarsiz til til vujudga kelgan. Qadimiy ingliz tili hozirgisidan farq qiladi. Masalan: “ bride” soʻzining tarjimasini “kelin” qadimiy tilda esa bu yegulik tayyorlash jarayonini anglatgan. Oʻsha davrdan buyon koʻp soʻzlar oʻzlashtirilgan, soʻzlarning nafaqat jaranglashi-yu maʼnosi , imlo qoidalari ham oʻzgarib ketgan. Yana shunisi maʼlumki 15 asrga qadar bu tild tinish belgilari umuman boʻlmagan. Bu til boymi yoki kambagʻalmi? Ingliz tilini sevuvchilarning koʻpchiligi bu til soddaligi va kundalik hayotiyligi tufayli juda ommalashib ketganligi toʻgʻrisidagi nazaryani doim takidlaydilar . Biroq bu nazariya rad qilinishga loyiq . Oʻzingiz tassavurqilib koʻring aynan sbu tilda tahminan 800 mingdan ortiq soʻz bor . Nafaqat soʻzlar balki sinoʻnim qatorlari ham oʻzimizning talaffuz etilishi bilan juda boy. Masalan: “drunk” soʻzining tarjimasini “ mast” maʼnosini beradi, bu oddiy soʻzning 2241 sinonimi mavjud, bu juda katta son. Bu rekort hatto Ginnes rekordlar kitobiga ham kiritilgan. Bunaqasini boshqa birorta tilda ham topa olmasligingiz aniq. Ingliz tili biror joyda turib qolgani yoʻq, u doimo yangi soʻzlar bilan yangilanib borayabdi. Bu ham tilni yaxshiroq

o'rganib olish uchun juda zarur. Yuqorida keltirilgan faktlarga asoslanib shunday xulosa chiqarish munkinki bu til hali juda uzoq yillar(ehtimol asrlar) davomida insoniyat muloqot uchun foydalanib kelayotgan tillarning tojdori bo'lib qoladi. Uni o'rganish tinmay rivojlanishga tayyor barcha talabalar, o'quvchilar va oddiy odamlarning asosiy maqsadi bo'lib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J.Yo'ldoshev, S.Usmonov, "Pedagogik texnologiya asoslari", T., 2004.
2. J.Yo'ldoshev, "Ta'lim yangilanish yo'lida", T., 2000.
3. Ptiyukov V.Yu., "Osnov pedagogicheskoy texnologii", M., 1999.
4. www.tests-tests.com
5. www.psiholog1.ru
6. www.uzedu.uz
7. www.ziyonet.uz

СПОРТЧИЛАРДА ПСИХОЛОГИК САЛОМАТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Бухоро давлат педагогика институти
Собиров Абдулазиз Абдурозиқович

Аннотация. Бугунги кунда, замонавий психологияда психологик саломатликнинг педагогик-психологик хусусиятлари ҳамда унга таъсир қилувчи омилларни илмий-назарий асосларини таҳлил этишга бағишланган адабиётлар ниҳоятда озчиликни ташкил этади. Айни пайтда, психологик саломатлик ва унинг функцияларини очиб берувчи ҳамда унинг методологик илдизларини асослаб бера олувчи илмий тадқиқотларни алоҳида ўрни бор.

Калит сўзлар: саломатлик, психология, табиатшунослик.

Психологик саломатлик бу – психологик ва ижтимоий фаровонлик ҳолати бўлиб, унда инсон ўз имкониятларини англаб этади, ҳаётдаги қийинчиликлар ва стрессларга самарали қарши туради, самарали, онгли фаолият олиб боради ва жамият ривожига ҳисса қўшади. Аввало, бу психиканинг барқарор, етарли даражада ишлаши, шунингдек, асосий билиш жараёнлари: идрок, хотира, диққат, тафаккур туфайли амалга оширилади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг таъкидлашича, руҳий бузилишлар дунё аҳолисининг тахминан 12 фоизига таъсир қилади - тахминан 450 миллион киши ёки дунё бўйлаб ҳар тўртинчи одам психологик саломатлик билан боғлиқ муаммоларга дуч келмоқда. Спортчиларда психологик саломатликни шакллантиришда онг ва унинг шахс фаолиятидаги ўрнига алоҳида аҳамият қаратиш муҳим аҳамият касб этади. Жумладан, кишининг онги бизнинг теварак-атрофимизни қуршаб турган олам ҳақидаги билимлар мажмуасидан таркиб топган. Унда субъект билан объект ўртасида аниқ фарқланишининг ўз ифодасини топиши, яъни шахс «Мен» деган тушунча билан «Мен эмас» деган тушунчага нима тегишли эканини аниқ билади. Тирик организмлар дунёси тарихида биринчи бўлиб ундан ажралиб чиққан ва ўзини атроф муҳитга қарама-қарши қўйган инсон ўз онгида ушбу қарама-қаршилиқ ва тафовутни сақлаб келмоқда. Жонли мавжудотлар ичида унинг ўзигина ўзини билишга, яъни психик фаолиятни ўзини тадқиқ этишга йўналтиришга қодир. Одам ўз хатти-ҳаракатларини ва умуман ўзини ўзи онгли равишда баҳолайди. «Мен»нинг «Мен эмас»дан ажратилиши ҳар бир киши болалигида бошдан кечирадиган йўл бўлиб, унинг ўзини ўзи англаши жараёнида юз беради. Қадим дунё файласуфларнинг соғлиқни сақлаш ҳақидаги фикрлари

кейинги тадқиқотчилар ишларида ўз аксини топди. Замоनावий даврда (XVII – XX аср охири.) табиатшунослик фанларининг шаклланиши ва ривожланиши жуда катта моҳият касб этмоқда ва саломатлик омилларни аниқлаш ғояси унинг таркибий қисмлари сезиларли даражада ўзгармоқда. Аввало, саломатлик нафақат шахс учун, балки давлат учун ҳам аҳамиятли қадрият сифатида тушунилади, ва шунинг учун жамиятнинг ҳаётийлиги ва барқарорлиги иқтисодий ва маданий ривожланиш миллий фаровонликнинг кўтарилиш шарти сифатида қаралади. А. Ананевнинг сўзларига кўра, саломатлик психологиясининг объекти касал эмас, балки соғлом одамдир, биз ҳали ҳам иккилик ва номувофиқлик инсоннинг табиатига хос эканлигини таъкидлаймиз: касалликдан қочиш қониқарли ҳолатни яхшилаш учун куч сарфлашдан кўра беқиёс муҳимроқдир, яъни: соғлом инсон, янада соғлом бўлишга интилмайди. Бу ёшлар орасидаги бифарқликнинг ўз соғлиғига бепарво муносабатни тушунтиришларидан биридир, чунки улар аллақачон ўзларини соғлом ҳис қилишади ва қариялар орасида соғлиқга бутунлай бошқача муносабат мавжуд ва айниқса касалликлар тобора хуруж қилганда. Руҳий саломатлик ғояси ажралмас тизим сифатида хх асрнинг иккинчи ярмидан интеграциялашган ўрганиш тамойиллари билимларнинг турли соҳаларида шаклланган вақтда пайдо бўлди. Ғарб олимларининг аксарияти "руҳий саломатлик" атамасидан фойдаланадилар. Бироқ, сўнгги йилларда турли мамлакатлардаги тадқиқотчилар "психологик саломатлик" атамасидан фойдаланишни бошладилар". Руҳий ва психологик саломатлик тадқиқотлари доирасида, ҳозирда иккита ҳал қилинмаган муаммо мавжуд. Бири тушунчаларни аниқлаш, иккинчиси эса уларнинг муносабатлари. Бошқача қилиб айтганда, савол нафақат терминларга таалуқли, балки биз инсоннинг "умумий" саломатлиги, шахс ва умуман жамият учун ҳам саломатлик муҳимлигини қанчалик тушунишимизда. тушунчаларнинг таърифига келсак, "руҳий" ва "психологик" саломатликни талқин қилишда учта ёндашув мавжуд. Биринчи ёндашувдан фойдаланишни афзал кўрган тадқиқотчилар фақат "руҳий саломатлик" атамасини қўллайдилар. Ушбу концепцияга киритилган таркибни тушунишга, шунингдек унинг ривожланишига концептуал ёндашув мезонлари жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотига тегишли аҳолининг руҳий саломатлиги ва фаровонлиги ушбу ташкилот томонидан турли тоифадаги аҳоли ҳаёти сифатининг энг муҳим мезонлари сифатида қаралади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Байковский Ю. В. Психодинамика, как фактор выживаемости малой группы в экстремальных условиях горной среды: монография. М.: ТВТ Дивизион, "Вертикаль", 2010. 264 с.
2. Беляева С. В. Развитие психического здоровья женщин средствами оздоровительно-физкультурной деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук. М., 2005. 22 с.
3. Гринь Е. И. Личностные ресурсы преодоления психического выгорания у спортсменов: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Краснодар, 2009. 24 с.
4. Карпов В. Е. Совершенствование средств саморегуляции психического состояния хоккеистов высшей квалификации в игровой деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Челябинск, 2002. 21 с.
5. Sobirov A. Психическое здоровье //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 9. – №. 9.

Ozon hayot uchun

Shopulatov Samandar Fayzullao'g'li

Surxondaryo viloyati Termiz tumani 28-maktab

samandarshopulatov878@gmail.com

Annotatsiya: Buma qola ya'ni Ozon qatlami hayot uchun maqolamning tasnifi quyidagicha: O'zi nomi bilan ham takitlanganidek Ozon va hayot. Hozirgi kunda bu muammo juda avj olmoqda zero bu maqolada yozilgan sabablarini o'qib kurilganidan keyin qaysidir ma'noda, ularni tabiatga bo'lgan munosabati o'zgaradi, men bunga ishonaman.

Kalit so'zlar: Ozon qatlami, hayot, stratosfera, muammo, yemirilish, tabiat va insonlar munosabati

Ozon qatlami nima uzi?

Ozon qatlami quyoshning va boshqa zararli nurlarni yerga tushmasligini ta'minlab turuvchi to'siqdir bu qatlamning yemirilishiga asosiy sabab hozirda har xil zavod va fabrikalardan chiqayotgan zaharli tutunlar Ozon qatlami tuynuklarining kengayishi va ko'payib ketishi insoniyatning eng yangi global muammolaridan biridir. 1994-yil BMT bosh assambleyasi o'z rizalyutsiyasida 16-sentabr Ozon qatlamini himoya qilish kuni deb e'lon qilgan shu yildan 36 ta mamlakat Ozon qatlamini yemiruvchi moddalarni ishlab chiqarishni cheklash yo umuman taqiqlashga doir hujjatlarni imzolagan.

Ozon qatlamining asosiy qismi stratosferada, yer yuzidan o'rtacha 15-50 km. balandlikda joylashgan. Qutblarda esa bu bor-yo'g'i 8 km. balandlikdan boshlanadi. 20-kilometrdan 25 km.gacha oraliqdagi 5 km.da ozon eng zich joylashgan. Juda katta qatlamni tashkil etsa-da, ozonning zichligi juda past, agar u yer yuzidagi havo qadar zichlashtirilsa, atigi 3,5 mm.li juda yupqa plyonka hosil bo'ladi. Shunday bo'lsa-da, ozonning ahamiyati beqiyos.

Ozon kislorodning qarindoshidir. Erkin kislorod atomlari kislorod molekulasi bilan birlashadi va ozon paydo bo'ladi ($O-O_2 \rightarrow O_3$). Ozonning o'zi juda zararli modda, kundalik hayotimiz nuqtai nazaridan qaralganda zahardan o'zga narsa emas. Quyosh nurlari kislorodni bombardimon qilishidan hosil bo'ladigan bu modda Yer sharidagi jamiki jonzotlarni, o'simliklarni ayni shu quyoshning xavfli ultrabinafsha nurlaridan asraydi. Ya'ni ozon qatlami yer sharining o'ziga xos himoya qalqonidir.

Bu qatlamning yemirilish sabablari bo'yicha bir necha nazariyalar bor. Avvaliga olimlar yuqori balandlikda uchuvchi raketalar, samolyotlar ta'sirida ozon yemiriladi, degan fikrni ilgari surishgan. Keyinchalik kimyo zavodlarining atmosferaga

chiqarayotgan zararli gazlari — freonlar — xlorftoruglerodlar ozonning eng xavfli kushandalari sifatida e'tirof etila boshlandi. Shuningdek, xlor va bromning zararli ta'siri natijasida stratosferadagi ozon miqdori 10 foiz kamaygan, degan taxmin ham mavjud. Ozon qatlamining yemirilishiga nafaqat insoniyatning, balki tabiiy jarayonlarning ham o'ziga yarasha salbiy ta'siri bor. Vulqonlar uyg'onishi, yer qa'ridagi gazlarning ajralib chiqishi bu qatlamdagi tuynuklarni kengaytiradi.

Atmosfera tarkibidagi ozonning umumiy 0.0001 foizdan ham kamroq. Lekin shu miqdorning 1 foizgagina kamayishi xavfli ultrabinafsha nurlarining yer yuziga yetib kelishini 2 foizga oshiradi.

Bu holat o'z navbatida quyidagi muammolarni keltirib chiqaradi:

- qatlamning yemirilishi natijasida katta miqdordagi quyosh radiatsiyasi yer yuziga yetib keladi;
- insoniyatda teri saratoni bilan kasallanish keskin ortib ketadi. Shifokorlar buturdagi saratonlarni davolash juda murakkabligi haqida ogohlantirishmoqda;
- insonning kasalliklarga qarshi kurashuvchi immun tizimida susayish kuzatiladi;
- hosildorlik pasayib ketadi. Daraxtlar parvarish qilinganiga qaramay, qurib qolaveradi. O'simliklarning barglari kichrayadi. Bu o'z navbatida kislorod manbai bo'lgan barglarda fotosintez jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi;
- qattiq ultrabinafsha nurlar dunyo okeanidagi jonzotlar va o'simliklarni ham zararlaydi. Ayniqsa, oziq zanjirining yetakchi bo'g'inlarida muhim o'rin tutadigan, radiatsiyaga juda ta'sirchan bo'lgan planktonlar ko'p nobud bo'ladi. Jahon hamjamiyati Ozon qatlamini saqlab qolishning ahamiyatini tushunib yetgan holda bir qancha choralarni ko'rgan va ko'rmoqda. 1987-yilda qabul qilingan Monreal dalolatnomasida eng xavfli xlorftoruglerodlar ro'yxati tuzib chiqilgan va bu moddalarni ishlab chiqaruvchilar ishlab chiqarish hajmini kamaytirishni o'z zimmlariga olganlar. 1990-yilning iyunida bu dalolatnomaga qo'shimcha kiritilgan. Unga ko'ra 1995-yilda freon ishlab chiqarishni ikki barobarga qisqartirish, 2000 yilda batamom to'xtatish ko'zda tutilgan. Lekin bu boradagi ishlar hammasi ko'ngildagiday ketgan taqdirda ham, birinchi ijobiy natija, qilingan mehnatning samarasi 2050-yilga boribgina ko'rinadi.

Hozirgi kunda butun yer shariga tarqalayotgan har qanday ekologik muammo olamshumul hususiyatga ega bo'lib bormoqda. Masalan, Orol muammosi yoki Chernobldagi halokat oqibatlarini sayyoramizning turli chekkalarida aks sado bermoqda. Chang bo'ronlari, yog'in miqdorining kamayishi, yozgi haroratning ko'tarilishi Orol dengizi sayozlanishining natijasidir, butun jaxon shu muammolarni hal qilishga o'z

xissasini qo'shishga harakat qilmoqda, chunki mintaqada mavjud bo'lgan har bir —qizg'in ekologik nuqtalar o'ta isish va kutilmagan joylarda o'nlab bo'lmas o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.

Bu borada O'zbekiston kreativ g'oyalar bilan, o'z hissasini sezilarli ravishda qo'shib kelmoqdalar

1993-yil 18-may kuni Mamlakatimizdagi Ozon qatlamini himoya qilish to'g'risidagi Vena konvensiyasi va Ozon qatlamini yemiruvchi moddalarga doir monireal protokolga qo'shildi, 2001-2007- yil Ozon qatlamini yemiruvchi moddalarni qisqartirish borasidagi davlat dasturini birinchi bosqichi amalga oshirilgan edi, bu vaqt davomida

3.04 mln AQSH dollari ga teng bo'lgan 5 ta loyiha yo'lga qo'yilgandi.

Shu o'rinda Hidro xlor ftor (HCl, HF) birikmalarini muomiladan chiqarish kerakligi ta'kidlagandi, shu kunga qadar Ozon qatlamini muhofaza qilish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirildi. Istisno tariqasida mavzuga atroflicha yondashsak xabarimiz bor bizni va (jaxondi) o'z tasir doirasiga ologan bu virus tabiatgaham tasir doirasiniham o'tkaza oldi faqat yaxshi tarafga qanday deysizmi pandemiya sababli insoniyat olamida harakatlarga cheklovlar qo'yilgandi, shu o'rinda avtotransport vositalarining harakatlari ham xo'sh bu bilan biz tabiatga nima beroldik ?

-Ozon qatlamini yemirilishi ni va qatlamlarni zarar ko'rgan hududlari qayta tiklanishi

-Insoniyat zararli gazlar tasirida bo'lmasligi, Zavod fabrikalar to'xtab atrofga tasirini o'tkazmaganligi, shu o'rinda pandemiya tabiatni e'zozlaganligini ko'rishimiz mumkin.

Tabiatni bizga berilgan ne'matlari beqiyos bu tabiat dan to'laqonli va zarar yetkazmagan holda foydalanishimiz talab etiladi.

Tabiatni asrang zero bu bebaho boylikdir ¶

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <http://namdu.uz/en/post/679>
2. <http://eco.gov.uz/uz/site/news?id=917>

O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA MATN VA RASMLARNING O'RNI.

Rahimova Gulbahor

Samarqand davlat universiteti o'qituvchisi

Ne'matova Hulkar

Samarqand davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimini yanada takomillashtirish uchun matn va rasmlar orqali o'qitish tizimi hamda bu tizim orqali bolada badiiy va so'zlashuv uslubi, kreativ fikrlash qobiliyatining shakllanishi xususida fikr bildirilgan.

Kalit so'z: matn, rasm, kreativlik, she'r, hikoya, ertak.

РОЛЬ ТЕКСТА И ИЗОБРАЖЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ В ОБУЧЕНИИ ГРАМОТНОСТИ.

Аннотация: В данной статье рассматривается система обучения через текст и картинки для дальнейшего совершенствования знаний учащихся начальных классов, а также развития у ребенка художественно-разговорного стиля, способности мыслить творчески.

Ключевые слова: текст, картина, творчество, стихотворение, рассказ, сказка.

THE RULE OF TEXT AND PICTURES IN THE FORMATION OF STUDENTS CREATIVE ABILITIES IN LITERACY TEACHING.

Annotation: This article discusses the system of teaching through text and pictures to further improve the knowledge of primary school students, as well as the development of the child's artistic and conversational style, the ability to think creatively.

Keywords: text, picture, creativity, poem, story, fairy tale.

Mamlakatimizda yosh avlodning ma'naviyatini yuksaltirish, dunyoqarashini kengaytirish, mustaqil fikrlashi va o'z kelajagini o'zi qurishda badiiy adabiyot hamda ona tilini o'rganishning ahamiyati katta. Ayniqsa, bu borada bugungi kunda boshlang'ich sinf darsliklarida, o'quvchilarga matn, rasm orqali bilim berish va uni o'qitish tizimi yanada takomillashib, bolada ijodkorlik, o'z fikriga ega bo'lish, urf-odatlariga hurmat bilan qarash, nutq madaniyatini shakllantirishga yordam bermoqda. Chunki matn orqali bola yuqori sinflarda o'tiladigan mavzularning boshlang'ich tushunchalarini bilib

oladilar. Badiiy asar matni ustida ishlashning quyidagi turlaridan foydalaniladi:

1) Tanlab o'qish-bunda o'quvchi matnning berilgan vazifaga mos qismini o'qiydi. Vazifa asarning mazmunini oydinlashtirish, sabab-natija bog'lanishni belgilash, badiiy xususiyatini ochish, o'qilgan matnga o'z shaxsiy munosabatini ifodalashdan iborat bo'lishi mumkin. Masalan: 2-sinf ona tili va o'qish savodxonligi darsligidagi (8-bet) «Chumolining jasorati» hikoyasidan chumolining Vatanni asrash lozimligi haqidagi so'zlar mavjud qismini topib o'qing kabi topshiriqlar berilishi lozim. Tanlab o'qishning murakkabroq turlari matndan sabab-natija munosabati bilan bog'langan dalillarni taqqoslashni umumlashtirishni talab qiladigan o'rinlarni topib o'qish hisoblanadi. 2-sinf darsligidagi (12-bet) «Nobel olaman» hikoyasi yuzasidan topshiriq quyidagicha bo'lishi: -Muhammad Haydarov katta bo'lganida qanday ishlar qilmoqchi? SHu o'rinni topib o'qing. -Aytingchi, u o'z maqsadiga erishish uchun qaysi fanlardan yaxshi o'qishi kerak? SHu o'rinni topib o'qing. Bu savollar orqali o'quvchi o'zi fikrlagan holda yoshlikdan inson o'z oldiga katta maqsadlar qo'yishi va bu maqsadga erishish fanlardan a'lo baholarga o'qish kerakligini bilib oladilar.

2) O'quvchilarning berilgan savol va topshiriqlariga so'zlari bilan javob berishi. Bunda savollar asosan o'quvchilarda o'qiganlari yuzasidan muhokama yuritish asarda qatnashuvchi qahramonlarni baholashga, mustaqil fikrlashga undashi lozim. Abdulla Po'latovning «Vaqt qadri» (1-sinf) (20-bet) she'ri asosida -Vaqt nima?, -Boqi o'ynashga ham, bobosi aytgan ishni qilishga ham vaqt topsa bo'larmidi?, -Nega vaqtni oltinga o'xshatamiz? kabi savol-topshiriqlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi va bolani o'ylashga, fikrlashga undaydi.

3) O'quvchilarni savol tuzishga o'rgatish. Bu matn ustida ishlashda yaxshi natija beradi. Metodist olimlarning fikricha, to'g'ri berilgan savolda yarim javob tayyor bo'ladi. O'quvchilar matni ongli o'zlashtira olsalargina, matn yuzasidan savol bera oladilar. O'quvchilarga savol tuzishni o'rgatish 2-sinf dan boshlash maqsadga muvofiqdir. O'quvchilarni ongli ravishda savol tuzishga o'rgatish uchun o'qituvchi matnga o'zi tuzgan yoki kitobda berilgan savollarni tahlil qiladi. Tahlil uchun „Nega bu savol qo'yilgan?“, „Unda kim yoki nima haqida gap boradi?“, „Savol ko'proq qaysi so'zlar bilan boshlandi?“ kabi savollarni ishlatadi va matndan foydalangan holda bu savollarga javob berishni o'rgatadi. Barchamizga ma'lumki, savod o'rgatish darslarida matnlar „Osondan qiyinga“ tamoyili asosida 2-3 ta gap, tasvir yoki syujet asosidagi rasm bilan beriladi. O'quvchilar matni o'zlashtirib olishlari, tasavvur qilishlari uchun rasmlarning ahamiyati juda katta. Chunki ular ba'zi o'rinlarda eshitganlaridan ko'ra ko'rganlarini ko'proq esda saqlab qoladilar. Hali avtomatik o'qish ko'nikmasiga ega bo'lmaganliklari uchun ham bu davrda rasmi matnlarning o'rnini beqiyosdir. Boshlang'ich sinflarda o'qilgan badiiy va ilmiy ommabop asarlar ustida

ishlashning asosiy usullaridan biri asar matnini tasvirlash hisoblanadi. Har bir asar matnida hozirgi kunda tabiat manzarasi va qahramonlarning ,voqea va hodisalarning tasviri yozuvchi tomonidan asar syujeti rivojlanishi berilib boriladi. Bundan tashqari rasmlar orqali gap, matn, ertak tuzishlari ham mumkin va bu ularning nutqini, tafakkurini rivojlanishiga yordam beradi. Misol tariqasida 1-sinf kitobi (33-bet) „G’alati ziyofat” rasmi ertagi orqali o’zlari ertak tuzadilar. **Ertak:** Bir o’rmonda qizg’anchiq ola quyon yashagan ekan. Ola quyonning bir yomon odati uning juda qizg’anchiqligi edi. U o’rtoqlari- tipratikon, yumronqoziq bilan birga yemish izlagani chiqishsa, yo’ldagi turli-tuman qo’ziqorin, karam, sabzi kabi yemishlarni o’zlari uchun terishar ekan. Uylariga tarqalish paytida esa, yig’gan yemishlarini teng taqsimlar ekan. Lekin quyon do’stlaridan chaqqon bo’lganligi sababli ulardan ko’proq sabzavot terar ekan-u ,qizg’anchiqligi sababli ular bilan bo’lishmas ekan. Do’stlari uning bu odatini bilsada, quyondan unchalik xafa bo’lmas ekan. Negaki oz bo’lsa ham, sabzavot terishganiga qanoatlanishardi. Ular o’sha kuni turli xil taomlar pishirib, uylariga bir-birini mehmonga chaqirishar ekan. Quyon ham ular pishirgan mazali taomlardan tanavul qilar ediyu, lekin qizg’anchiqligi uchun o’rtoqlarini mehmonga taklif qilmas edi. Bir kuni o’rtoqlari o’rmondan birorta ham sabzavot topa olmay uylariga tarqalishdi. Quyonning uyi yonidan o’tayotgan tipratikon shirin sho’rva hidini sezibdi. Tipratikon kirsammikan deb o’yladi? U bugun sabzavot topolmay xomush tortgan do’sti yumronqoziqni ham chaqirgisi keldi va uni ham o’zi bilan ola quyonning uyiga boshlab bordi. Yumronqoziq ham mehmonga borishdan g’oyat xursand bo’ldi. Do’stlari ola quyonning eshigini taqillatar ekan, quyon bor xunuk ovozi bilan „kim” deb baqirdi. Do’stlari hayratlanib, eshik oldida biroz turib qoldi. Ola quyon do’stlarini ko’rib, zo’rg’a uyiga taklif qildi. Quyon sho’rvani qizg’anib, jahl bilan o’rtoqlari oldiga qo’ydi. O’zi esa oshxonadagi pashshalarga baqirish bilan ovora edi. Mehmonlar do’stidan xafa bo’lib uylariga ravona bo’lishdi. Quyon kelib qarasa, mehmonlar sho’rvaga qo’l ham urishmagan ekan. Ola quyon ilk marta qizg’anchiqligidan chunonam uyalibdi. Chunki do’stlari quyonni doimo xushmuomalalik bilan kutib olar ekan. Do’stlari undan hech narsani ayamasligi va qizg’anchiqligini bilishsa ham uni do’st deb, bu aybiga ko’z yumishganini endi tushundi. Quyon kech bo’lsa ham xatosini tushindi va do’stlaridan kechirim so’rab, uyiga mehmonga taklif qildi. O’rtoqlari quyonning uzurini qabul qilib, mehmon bo’lishdi. Ola quyon o’rtoqlarini chunon yaxshi mehmon qildiki, shundan buyon u butkul qizg’anchiqlik kabi yomon illatdan voz kechdi. Xalqimiz aytganidek: „Baxilning bog’i ko’karmas”, ya’ni baxil, qizg’anchiq inson-hayotda hech qanday o’rin topa olmasligi bejiz emas.

O'qituvchi bolalarning tuzgan ertaklarida: quyoning mehmonlarga qo'pollik qilgani sababi va quyoning xarakteriga o'xshagan tengdoshlaringizni ko'rganmisiz?, „Qizg'anchiq” so'ziga yaqin ma'noli so'zlarni bilasizmi?, Mehmonni qanday kutib olish kerak deb o'ylaysiz?kabi savollar beradi va bizning o'zbek xalqi naqadar mehmondo'st xalq ekanligini ta'kidlab o'tib,ertak yanada mustahkamlanadi.

Ko'rinib turibdiki,matn va rasmalar orqali ishlash boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsliklarni yaxshi o'zlashtirishiga yordam berib qolmasdan balki bolada o'zining mustaqil fikrlash,nutq o'stirish,tasavvur,badiiy va so'zlashuv uslubini to'g'ri qo'llay olish hamda kreativ fikrlash qobiliyatini shakllantiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

- 1)K.Qosimova „Ona tili o'qitish metodikasi”kitobi Toshkent „Nosir”nashriyoti
- 2),„Ona tili va o'qish savodxonligi” 1-sinf 2-qism (20-33-betlar)Toshkent:2021
- 3),„Ona tili va o'qish savodxonligi 2-sinf 1-qism(8-12-betlar)Toshkent:2021
- 4)B.To'xliyev,M.Shamsiyeva,T.Ziyadova. „O'zbek tili o'qitish metodikasi” Toshkent „Yangi asr avlodi” nashriyoti.2006
- 5)A.G'ulomov,M.Qodirov „Ona tili o'qitish metodikasi” Toshkent. „Universitet” nashriyoti.2001-y.

ҲОЗИРГИ ЗАМОН ТИЛШУНОСЛИГИДА КОНЦЕПТНИНГ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИК ТАДҚИҚИ

Мирзаева Наргизой Санжаровна

Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти Иқтисод ва қурилиш факултети

Ижтимоий-иқтисодий фанлар кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация. Ушбу мақолада ҳозирги замон тилшунослигида концептнинг лингвокультурологик тадқиқи ҳақида ёзилган.

Калит сўзлар: концепт, тилшунослик, маданият, тил

И.В.Палашевскаянинг таъкидлашича, концептлар инсоннинг ақлий дунёсидаги маданиятнинг асосий бирликлари, шу жумладан, дунёдаги нарсаларнинг ҳақиқий ёки мумкин бўлган ҳолати (яъни, инсоннинг ҳақиқат объектлари ҳақида нимани ўйлаши, билиши, тахмин қилиши, тасаввур қилиши) ҳақидаги маълумотдир. Концептлар дунё концептуал тасвирнинг элементлари сифатида дунёни ва кундалик ҳаётни идрок этишдан тортиб, тушунчаларда акс эттирилган илмий талқингача оламнинг бутун парадигмасини бирлаштиради. Шу сабабли, концепт субъектив маъноларни ва умумий қабул қилинган анъанавий маъноларни ўз ичига олган семантик шаклланишдир, яъни, когнитив объект ёки ҳодисанинг барча потенциал семантик мазмунидир¹.

Р.М.Фрумкиннинг фикрича, “концепт” атамасидан фойдаланиш семантиканинг предмет соҳасини ва унинг бошқа фанлар билан ўзаро таъсир доирасини кенгайтириш билан боғлиқ. “Биз ушбу кенгайтириш ортидаги йўналишларнинг ўзгаришини маънони мавҳум моҳият сифатида талқин қилишни, биринчи навбатда ақлий моҳият сифатидаги концептни ўрганишгача бўлган жараёни янада муҳимроқ деб ҳисоблаймиз.”².

Концептуал таҳлил билан шуғулланаётганлигини аниқ таъкидлаган турли муаллифларнинг асарларини ўрганиш шуни кўрсатадики, концептуал таҳлил ҳеч қандай ҳолатда концептларни тушунтиришнинг маълум бир усули (услуги, техникаси) эмас. Тегишли ишлар нисбатан умумий мақсад билан бирлаштирилган, унга эришиш йўлларига келсак, улар умуман бошқача бўлиб чиқади, десак тўғрироқ бўлади. Шунини таъкидлаш керакки, сезиларли фарқлар нафақат тадқиқот усуллари арсеналида (яъни, таҳлил деб ҳисобланадиган

¹ Палашевская И. В. Концепт «закон» в английской и русской лингвокультурах: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2001. –С.4.

²Фрумкина, Р.М. Концепт, категория, прототип // Лингвистическая и экстралингвистическая семантика: сборник обзоров. –М: РАН, 1992. –С. 30-32.

нарсада), балки биринчи навбатда маълум ишларда натижа деб ҳисобланадиган нарсада мавжуддир³.

Когнитив тилшуносликка ўзининг муносабатини билдирар экан, рус тадқиқотчиси Л.В.Правикова шундай деб ёзади: “Агар когнитив тилшуносликка, унинг пайдо бўлиши (тафаккур, инъикос фаолияти ва когнициянинг ўрганилиши, тадқиқ қилиниши)га нима туртки бўлгани эмас, балки тил сатҳлари тизимида унинг тадқиқот предметининг ўрни нуқтаи назаридан олиб қаралса, тилшуносликнинг бу йўналиши тилнинг мазмуний параметрларини тадқиқ қилиш билан шуғулланади. Бу эса когнитив семантика, мантикий семантика, фрейм семантикаси каби йўналишлар бўлиб, улар ўз навбатида категориялар ва категориялаштириш, концептлар ва концептуаллаштириш, метафоралар ва метафоралаштириш, референция ва идрокий тилдаги нутқ фаолиятининг информацион аспектларини ўрганиш, мушоҳада қилиш демакдир”⁴.

Олима бу ҳақидаги ўз фикрига янада аниқлик киритиб, рус когнитив тилшунослигини чет элдаги бошқа турдош йўналишлардан қуйидагича фарқлайди: “Рус тилшунослигида когнитив тилшунослик ўзининг аниқ ривожланиш йўналишига эга. Агар чет эл тилшунослигида когнитив йўналиш турлича одатий семантикаларни ўрганиш билан боғлиқ ҳолда пайдо бўлган бўлса, рус тилшунослигида когнитив ғоялар, бизнинг фикримизга кўра, номинация (аташ, номлаш) соҳасидаги изланишлар билан боғлиқ ҳолда ўртага ташланган эди. Бу назарияда тилдаги шакл ва мазмун ўртасидаги ўзаро боғлиқлик семасиологик ва ономасиологик сатҳларда олиб талқин қилинган эди”²⁰.

Г.Г.Слишкин концепт на маданий, на лингвистики соҳага, на иккаласига бир вақтнинг ўзида тегишли эмаслигини таъкидлайди. Тушунча ақлий бирлик, онгнинг элементиدير. Айнан инсон онги маданият ва тил ўртасида воситачи ролини ўйнайди. Тил ва маданият ўртасидаги муносабатларни ўрганиш ушбу боғловчи элементсиз тўлиқ бўлмайди. Маданият ҳақидаги маълумотлар онгга киради, унда филтрланади, қайта ишланади, тизимлаштирилади. Онг маълум коммуникатив мақсадларни амалга ошириш учун маълум бир коммуникатив вазиятда ушбу маълумотдан фойдаланадиган лингвистик воситаларни танлаш учун жавобгардир. Концепт - бу маданият, онг ва тил соҳасидаги илмий

³ Ўша манба

⁴ Правикова, Л.В. Когнитивная и когнитивная лингвистика [Текст] / Л. В. Правикова // Вестник Пятигорского государственного ун-та. - 1999. - Вып. 2. -С. 37-38. ²⁰ Правикова, Л.В. Когнитивная и когнитивная лингвистика [Текст] / Л. В. Правикова // Вестник Пятигорского государственного ун-та. - 1999. - Вып. 2. -С. 39-40.

тадқиқотларни бир-бирига боғлаш учун мўлжалланган бирлик, у онга тегишли, маданият билан белгиланади ва тилда аниқланади⁵.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Палашевская И. В. Концепт «закон» в английской и русской лингвокультурах: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2001. –С.4.
2. Фрумкина, Р.М. Концепт, категория, прототип // Лингвистическая и экстралингвистическая семантика: сборник обзоров. –М: РАН, 1992. –С. 30-32.
3. Правикова, Л.В. Когнитивная и когитативная лингвистика [Текст] / Л. В. Правикова // Вестник Пятигорского государственного ун-та. - 1999. - Вып. 2. -С. 37-38.
4. Правикова, Л.В. Когнитивная и когитативная лингвистика [Текст] / Л. В. Правикова // Вестник Пятигорского государственного ун-та. - 1999. - Вып. 2. –С. 39-40.
5. Слышкин, Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. –М.: Academia, 2000. - С. 9.

⁵ Слышкин, Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. –М.: Academia, 2000. - С. 9.

Vatan sevgisi iymon belgisi

Sobirova Gulsanam

41-sonli umumta`lim maktabi o`quvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona vatanni qanchalik va nega ardoqlash haqida fikr-mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so`zlar: Ona vatan, Mirzo Ulug`bek, Zahiriddin Muhammad Bobur.

Vatan.... Bu so`zni aytish yoki yozish shu qadar oson. Ammo uning asl ma`nosini tushuna olish yoki tushuntira olish har kimning ham qo`lidan kelavermaydi, mening nazarimda.

Vatan..... Bu so`zning ma`nosini to`liq va mukammal anglash uchun professor yoki tenggi yo`q daho bo`lish shart emas. Shunchaki, asl haqiqatni ko`ra oluvchi beg`ubor qalbga ega bo`lish, kifoya.

Vatan... Bu birgina jumla haqida aytish tugul jar solish va hatto hayolida o`ylashga ham ruxsat berilmagan qanchadan-qancha musofirlar bor. Vatanga bo`lgan haqiqiy sevgini biz ana o`shalardan o`rgansak arziydi. Sababi, aynan ular o`z vatanidan olisda yashashyapti, o`zining emas boshqa diyorning havosidan nafas olishyapti, o`zining emas boshqa o`lkaning non-tuzini yeyishyapti, o`zining emas, boshqa vatanning fuqarolari uchun xizmat qilishyapti.

Vatanga bo`lgan muhabbat qaysi zaminda va qaysi zamonda bo`lmasin doim ulug`lanadi va hozirgidek unga qilingan xiyonat kechirilmaydi va qattiq jazolanadi.

Bilasizmi, men hali yosh paytimda ona vatan faqat harbiy xizmatdagi aka-ukalarimiz tomonidan himoya qilinadi deb o`ylar edim.

Ammo maktabga qatnay boshlagach fikrim mutlaqo xato ekanini angladim. Chunki ustozlar va beminnat ko`makchilarimiz bo`lmish kitoblar yordamida vatan haqida ko`p narsa bilib oldim va hayron bo`lishingiz mumkin, buni hali ham o`rganmoqdaman. Axir aytishadiku, beshikdan to qabrgacha ilm izla deb. Keling vatan himoyachilari haqida gaplashamiz. Chegarada turib bizning tinchligimiz uchun kechalari uxlamay xizmat qilib kelayotgan harbiylarimiz bor bo`lishsin. Toki ular bor ekan biz bemalol o`z uyimizda yashay olamiz va ona vatanimiz haqida kitob-u she`rlar yozib u haqida tinmay jar sola olamiz. Ularning o`z vataniga bo`lgan sof muhabbatini metin irodasi, o`tkir bilimi, vijdon-u iymoni va zo`r

g'ayrat bilan yurtining farovonligiga hissa qo'shayotganidan anglasak bo'ladi va bunga tasannolar bildiramiz.

Ona vatan jumlasidagi bu ona so'zi olam-olam ma'noga ega. Vatanimizni o'z onamiz kabi chindan va dildan yaxshi ko'ramiz.

Axir vatanimiz ham bizga xuddi onamizdek aziz va muqaddas. Undan bir soniyaga bo'lsa ham uzoqlashsak, xuddi onamiz kabi uni darrov sog'inib qolamiz. Xuddi onamiz bergan mehr-muhabbat, pok sut va ishonch kabi vatanimizga bo'lgan muhabbatimiz va sadoqatimiz kabi haqiqiy va sof.

Menimcha vatan haqidagi eng zo'r va ta'sirli hikmatli gaplardan biri

bu hozirgi matnning sarlavhasidir, ya'ni " Vatan sevgisi iymon belgisidir".

Shu o'rinda keling sizga bir rivoyat aytib beray.

Bu rivoyat qadim-qadim zamonlarda olis Hindiston o'lkasida sodir bo'lgan. "Shu davlatdagi bir podsho o'z amirlariga dunyodagi eng shirin narsani topib keltiringlar deya buyruq beribdi. O'shanda amirlar hayron bo'lib amir amrini bajarishni kirishishibdi. Bir vazir o'sha o'lkadagi eng mazali shirinliklardan olib kelibdi.

Yana boshqasi shu yurtda yetishtirilgan meva va sabzavotlarning eng mazalilarini topib podsho huzuriga eltibdi. Boshqa bir xizmatchi eng shirin yegulik deya asalni tortiq qilibdi. Ammo bu narsalardan podshoning hech ham ko'ngli to'lmabdi.

Amirlariga keltirilgan narsalardan ko'ngli to'lmaganligini va ularni o'z egalariga qaytarib berishini aytayotgan paytda odamlar oldiga bir savdogar tashrif buyurgan ekan. Uni yaxshilab mehmon qilishibdi va suhbatga tortishibdi. Savdogar Farg'onadan kelganligini va o'zi yetishtirgan qovunlarni sotishga olib kelganini aytibdi. Olib kelgan qovunlaridan ko'pini podshoga tortiq qilibdi. Podsho o'sha qovundan bir bo'lagini yegan zahoti uni dunyodagi eng shirin va mazali ekaniga ishonch hosil qilibdi."

Chunki bu qovunlar podsho uchun eng aziz diyor ya'ni o'z vatanida yetishtirilgan edi. Ha endi bu podshoning nomi sizga a'yon bo'ldi. Bu shoh va shoir Zahiriddin Muhammad Boburdir.

U o'z yurtidan olisda yashadi va shunday vafot etdi. Shuning uchun ham Bobur g'azallarida va ruboiylarining bosh mavzusi vatan sog'inchi.

Axir vatan sog'inchini undan olisda yurganlargina his qila olishadi. Bu rivoyatdan shuni anglash mumkinki ona vatan haqida qancha gaplar, hikmatlar va maqollar bitsak ham baribir oz. Axir "Vatan sevgisi iymon belgisi" ku. Iymon haqida gap ketar ekan, bir narsani aytib o'tishim joiz deb bildim, hech shubha yo'qki iymon inson fazilatlari orasida eng hurmatlilaridan biri. Bundan ko'rinib turibdiki iymonli inson har doim odamlar e'tiborida va hurmatida bo'ladi. Iymoni butun ekan degan gaplar ham xalqimiz orasida ko'p uchraydi. Hayotidan shukur qilib yashash, doim yaxshi amallar qilish, o'z vatanini sevish, ardoqlash va himoya qilish ham insonning iymoni butunligidan dalolat beradi.

Shubhasiz, vatan to'g'risida bitilmagan dostonlar, qasidalar-u she'rlar qolmadi. Ularning safi juda uzun. Har biri alohida his-hayajonga, tuyg'ular ohangiga va so'zlarning ajoyib va takrorlanmas ritmiga ega. Ular inson qalbiga shunday o'rnashib oladiki, kitobxon beixtiyor har dam va har yerda bu ijodni tilga olishdan faxrlanadi va g'ururlanadi. Men ham aynan shunday go'zal she'rlardan birini bilaman. Bu o'zbek xalqining zabardast vakili, ajoyib she'rlar muallifi Muhammad Yusufdir. Menimcha uning ijodini bilmaslik insonni ko'p narsalardan bebehra qoldiradi. Uning she'rlaridagi ona, vatan, oila va baxt tushunchalarini yod olib, o'rganib katta bo'ldim desam adashmagan bo'laman.

Uning "Vatanim" nomli she'ri ham shular jumlasidandir.

"Men dunyoni nima qildim
O'zing yorug' jahonim
O'zim xoqon, o'zim sulton
Sen taxti sulaymonim
Yolg'izim yagonam deymi
Topingan koshonam deymi
O'zing mening ulug'lardan
ulug'imsan vatanim"

deya boshlanuvchi bu she'rda faqatgina vatan emas uning uchun jonini fido qilgan mard va jasur ajdodlarimiz ham yodga olinadi va ularga hurmat ko'rsatiladi.

She'rdagi tasvirlanganidek vatan ulug'lardan ulug'i deya e'zozlanmoqda.

She'rning keyingi parchalari ham birinchisi kabi ma'nodor va ta'sirli. Ularda Alisher Navoiy, Jaloliddin Manguberdi, Temur Malik, Amir Temur va uning izdoshlari, ularning jasorati, vatan oldidagi burchlarini qanday bajarganliklari

tilga olinadi. Bu ijod mahsuli orqali biz o'z tariximiz bilan yuzlashamiz, u haqida yanada ko'proq va yaxshiroq fikrlar uyg'onishiga sabab bo'ladi. Bu esa o'z navbatida ajdodlarimiz naqadar iymonli va sadoqatli ekanliklarini anglatadi.

Vatan haqida bitilgan va uning naqadar muqaddasligi va yagonaligi shu kabi she'rlarda o'z tasdig'ini topadi.

So'zim oxirida demoqchimanki ozod va hur vatanda yashash har kimga ham nasib qilavermagan. Shu kunlarda ham ba'zi davlatlar ichki urushlarni boshidan kechirmoqda. Ya'ni bizning to'kin-sochin hayotimiz kimgadir armon va yana kimgadir hali hamon orzuligicha qolmoqda.

Demak bizning eng muhim vazifalarimizdan biri bu o'z vatanimiz farovon bo'lishi uchun oz bo'lsa-da o'z hissamizni qo'shish. Ona vatan oldidagi burchimizni ado etish uchun bizda hamma narsa yetarli. Shunda butun dunyo O'zbekistonning shuhrat-u qudratiga yana bir bora lol qoladi.

Zero kelajak biz yoshlarning qo'limizda!!!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhammad Yusufning she'riy to'plami.
2. 9-sinf O'zbekiston tarixi darsligi.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ИГР НА ЭТАПЕ НАЧАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ФУТБОЛИСТОВ

Д.К. Исмагилов

г.Чирчик, Узбекский государственный университет физической культуры
и спорта

Аннотация. В статье рассматривается роль и значимость подвижных и национальных игр в подготовке юных футболистов.

Ключевые слова: подвижные игры, юные футболисты

Главной задачей на этапе начальной подготовки юных футболистов является расширение двигательных возможностей и компенсация дефицита двигательной активности, о чём отмечается в Постановлении Кабинета Министров Республики Узбекистан от 20 октября 2016 года №355.

Подвижная игра относится к тем проявлениям игровой деятельности, в которых ярко выражено роль движений. Для подвижной игры характерны активные творческие двигательные действия, мотивированные сюжетом включённые в программу подвижных и национальных игр при подготовке юных футболистов новыми ощущениями, представлениями, понятиями, тем самым способствуя развитию к разнообразным действиям, имеющие значения в повседневной практической деятельности, в самих занятиях играми, а также в футболе.

В подвижных и национальных играх совершенствуются ранее освоенные элементы технических приёмов и различные виды перемещений, остановок, поворотов, владение мячом, защитных действий, усложняется набор технико – тактических взаимодействий в нападении и защите. Одновременно в техническом и тактическом совершенствовании игры продолжается процесс разностороннего развития координационных и кондиционных способностей, психических процессов, воспитание нравственных и волевых качеств.

Юные футболисты совершенствуют умения и навыки в подвижных и национальных играх, которые по-разному воздействуют на организм, игровые функции обязывают постоянно действовать в коллективе, достигать общей цели, соблюдая дисциплину, что также является неотъемлемой частью для их

подготовки в играх они выражают свои эмоции, что даёт разрядку их эмоциональным негативным скоплениям.

Важно отметить, что и подвижные и национальные игры не только повышают общую физическую подготовленность, но и укрепляют здоровье формируя готовность к здоровьесбережению. В то же время, игры оказывают благоприятное влияние на длину тела, развития и укрепление костно – связочного аппарата, мышечной системы, на формирование правильной осанки, а также повышают функциональную подготовленность организма.

Необходимо проводить подвижные и национальные игры, включая их в подготовительную часть занятия совершенствуя умения и навыки различных двигательных качеств.

Подвижные игры: Мяч водящему. Играют две команды, построены в колоннах. У каждой свой капитан, у которого мяч в руках. Капитан передаёт мяч между ног стоящий в конце колонны ловит мяч и бежит в начало её и передаёт мяч выигрывает команда, первая закончившая игру.

Гонки мячей по кругу. Две команды, играющих организуют два круга. Игроки в кругу становятся на расстояния вытянутых рук. Мяч передают по кругу своим партнёрам, пока не возвратится капитанам.

Литература.

1. Жуков М.Н. Подвижные игры. Учебник для студентов пед.вузов. М.: Издательский центр. Академия. 2010 – 160с.
2. Исмагилов Д.К. Инновационная технология подготовки юных футболистов групп начальной специализации (учебно – методическое пособие) Ташкент. – 2015. 80 с.
3. Усманходжаев Т.С. Научно-педагогические основы физического совершенствования детей в связи с их двигательной активностью: Автореф. дисс. . докт. пед. наук. Ташкент, 1995. - 49 с.
4. Яковлев В.Г. Подвижные игры. Учебное пособие для студентов факультета физического воспитания. М.: ФиС.1997 – 145 с.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ФУТБОЛИСТОВ

Д.К. Исмагилов

Узбекский Университет физической культуры и спорта

Аннотация. В статье описываются современные средства и методы для подготовки футболистов.

Ключевые слова: цифровые технологии, Wyscout, «Polar Team²», Метод биоимпенданса (BIA).

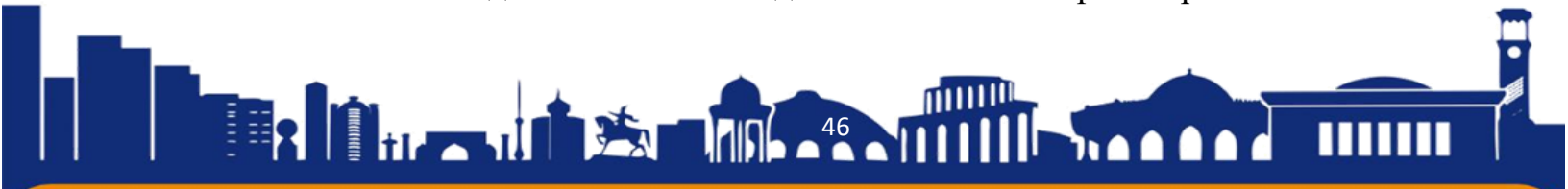
Усовершенствование тренировочного процесса футболистов изменило направление исследований современных наук, как спортивная педагогика, физиология, биомеханика связанных с подготовкой спортсменов. Сегодня необходимо подготовить такого специалиста, который может быстро обрабатывать получаемую информацию, выбирать оптимальные средства и методы её обработки, хранения и передачи, формулировать и доказывать гипотезы опытным путём, осуществлять поиск нестандартных решений возникающих задач.

Поэтому для успешной профессиональной деятельности компетентный специалист должен иметь достаточный объём знаний, умений об особенностях подготовки футболистов, а также иметь мотивацию и основную порцию к их совершенствованию.

Современные достижения в футболе не отделимы от цифровизации, представляющая широкие возможности, как тренерам, так и спортсменам использовать на своих тренировках современные передовые технологии [4].

Для активизации интенсификации и персонификации практико – воспитательной деятельности, повышение мотивации к процессу подготовки спортсменов. Необходимо использовать цифровые технологии позволяющие провести аналитическую работу, дающая возможность рационально организовать процесс тренировки, отдыха и восстановления.

К инновационным методам относятся: современная аналитическая система «Wyscout» анализирующая технико – тактические действия как отдельного спортсмена, так и команды в целом. Представленная система включает в себе сведения об игроках команд соперника подкреплённые видеороликами и статистическими данными по командам более чем 80 стран мира.

Определение двигательной активности и выполнение соревновательной деятельности, показатели аэробной мощности (VO_2) у футболистов с применением монитора сердечного ритма (MCP) «Polar Team²», скоростные качества футболистов фиксируются аппаратом «Microgate Racetime 2».

Метод биоимпенданса (BIA) для измерения композиционного состава тела (включающий 13 данных). Математический анализ (пакет компьютерных программ математической статистики SPSS).

Ряд учёных [2,3] предложили оценивать половое созревание по показателю максимума ростового скачка (MPC) (англ. – height velocity). Максимум полового скачка – это показатель соматического развития во время проявления, которого достигаются высокие скорости не только роста, но и других частей тела, а также физической работоспособности и развития вторичных половых признаков [1].

Литература.

1. Баранов Ю. А. Нервно-психическая неустойчивость и методы выявления у призывников // Актуальные вопросы ППО и рациональное распределение призывников в военных комиссариатах. - М.: МО СССР, 1988.
2. Кошелев В.О., Русакова И.В. Направление развитие научных знаний о статокинетической устойчивости спортсмена. Журнал «Учёные записки Университета имени П.Ф. Лесгафта». №8 (210)-2022. (133-137).
3. Методы оценки биологической зрелости детей в практике спорта, научно – практический журнал Учёные записки Университета имени П.Ф. Лесгафта №8 (210) – 2022. Ч.1. С.12-19.
4. Кошбахтиев И.А. Информационное обеспечение образовательного процесса по физическому воспитанию студентов (Учебное пособие). Ташкент. ТУИТ. 2004 – 90с.

OBSTRUCTIVE SLEEP APNEA SYNDROME IN YOUNG AND MIDDLE-AGED MEN WITH COPD

L.U. Zakirova

Andijan branch of the Republican Scientific Center for Emergency Medical Care

Abstract: This article discusses the obstructive sleep apnea syndrome in young and middle-aged men with COPD. The results obtained allow us to consider the TyG index in patients with COPD as an independent integral indicator of IR, reflecting the close relationship of dyslipidemia with its leading role, with dysglycemia, which are markers of cardiovascular risk.

Keywords: sleep apnea syndrome, COPD, TyG index, integral indicator, close relationship, dyslipidemia, cardiovascular risk.

Introduction

Obstructive sleep apnea syndrome (OSAS) and obesity are important risk factors for cardiovascular disease in all age groups in patients with chronic obstructive pulmonary disease (COPD). Independent association of OSAS with visceral obesity and insulin resistance (IR), along with little-studied gender differences in IR variants, necessitate the study of the main metabolic factors associated with OSAS in patients with COPD of working age with a body mass index (BMI) that does not reach obesity, taking into account gender.

Purpose of the work: to evaluate the relationship between OSAS and metabolic parameters in young and middle-aged men with COPD without verified obesity.

Materials and methods: Examined 38 men 42.5 [35.0; 50.3] years without hypertension, dysglycemia, with BMI less than 29.9 kg/m², were divided into 2 groups according to the apnea/hypopnea index (AHI): group 1 (23 people, AHI<5.0), group 2 (15 people, AHI>5.0). Determined: BMI (kg/m²) waist circumference (WT, cm); fasting blood glucose (BG, mmol/l), insulin (IRI, IU/ml) with Insulin ABBOTT kits; triglycerides (TG), HDL and LDL (mmol/l) by the Konelab analyzer. IR was assessed

by $HOMA-IR = (BG) \times (IRI) / 22.5$ (cutoff point 2.7); triglyceride-glucose index (TyG index) was calculated by the formula: $\ln [TG (mg/dL) \times BG (mg/dL) / 2]$, (cut-off point 8.65). Using the STATISTICA 10.0 program, nonparametric indicators were evaluated: median (Me), [25th; 75th percentile]; Spearman correlation coefficient (R), significance of differences according to the Mann-Whitney test (significance level for them $p < 0.05$).

Results and discussion: age-comparable, groups 1 and 2 differed in BMI: 24.5 [23.1; 25.0] and 26.7 [21.2; 28.7]; WT: 85.0 [84.0; 90.0] and 93.0 [83.0; 97.0] respectively. There were no differences in lipid levels (TG 1.4 [1.0; 1.7] and 1.7 [0.8; 5.0]; HDL 1.3 [1.0; 1.5] and 1, respectively). 1 [0.76; 2.3]; LDL 3.5 [2.4; 4.0] and 3.2 [1.5; 5.5]) parameters, however, LDL levels significantly exceeded the target in both groups. Carbohydrate indicators were also comparable: BG levels, respectively, 5.3 [5.0; 5.6] and 5.1 [4.0; 6.0]; HbA1c – 5.2 [4.9; 5.8] and 5.4 [4.4; 6.1].

However, given the spread of BG and HbA1c levels in the groups, the presence of variants of impaired glucose tolerance in a number of examined patients cannot be ruled out. This possibility in group 2 is indirectly indicated by the index $HOMA-IR = 1.5$ [1.2; 5.5], although the cut-off point was exceeded in only two people; in group 1, its indicators were 1.6 [1.2; 2.0]. With the comparability of groups in terms of the TyG index, its indicators exceeding the cut-off point were noted in both groups: respectively 8.6 [8.4; 9.0] and 8.9 [8.0; 9.8], which reflects the presence of IR in a complex (based on TG and BG) metabolic index. At the same time, TyG correlates with LDL in group 2 ($R = 0.66$) while maintaining the correlation in the total matrix of both groups ($R = 0.45$), as well as with HDL in group 1 ($R = -0.45$), group 2 ($R = -0.52$) and common matrix ($R = -0.52$).

Conclusion

The TyG index reflects IR even before the appearance of clear disorders of carbohydrate metabolism, regardless of OSAS, taking into account its correlations with LDL and their high levels, the leading role of the lipid component can be assumed. The

results obtained allow us to consider the TyG index in patients with COPD as an independent integral indicator of IR, reflecting the close relationship of dyslipidemia with its leading role, with dysglycemia, which are markers of cardiovascular risk.

References

1. Ismailova, M., Akhmedov, B., & Artikbayeva, D. (2021). *Radiological imaging of the recurrent cervical cancer after surgical treatment* (Doctoral dissertation).
2. Everson-Hock, E. S., Green, M. A., Goyder, E. C., Copeland, R. J., Till, S. H., Heller, B., & Hart, O. (2016). Reducing the impact of physical inactivity: evidence to support the case for targeting people with chronic mental and physical conditions. *Journal of public health*, 38(2), 343-351.
3. Sanchez, O. O. L., Tomas, M. R., & Muntaner, C. 1Medical and Cardiology Centre, Dr. Londoño, Barcelona, Spain, 2Barcelona Hospital Clinic, Barcelona, Spain, 3University Hospital of Bellvitge, Intensive Care Unit, Barcelona, Spain.

HISTORY OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Qodirova Dilnoza Xoliq qizi

Student of Media and Communication faculty, UzSWLU

Tel number: +998901808002

Email: qodirovadilnoza9096@gmail.com

Abstract: This work analyses about Intercultural Communication and history of this communication. The aim of the work is to find out the role and Intercultural Communication in society and to give information about origin of intercultural communication. It includes information on the definition and origin of Intercultural Communication and provides information about the history of communication, culture and basic concepts of Intercultural communication and its role in various aspects of life. This article also includes information about the terms of culture, communication, Multiculturalism, interpersonal communication.

Key words: Intercultural communication, multiculturalism, interpersonal communication, history, research.

Intercultural Communication means information from many social groups, including those with various educational, social, ethnic, and religious origins, is shared through intercultural dialogue. It aims to comprehend the variations in behavior, communication, and worldview among individuals from various cultural backgrounds.

Mastering a foreign language is only part of the package. Understanding the other person's cultural background, values, and beliefs also requires understanding. Intercultural communication skills are essential here. They are necessary for successfully communicating with people from other cultures and social groups. Intercultural communication skills also include a willingness to adapt and accept that other cultures may communicate and do things differently.¹

How can intercultural communication be defined? Intercultural communication means communication that transcends the boundaries of essentially different cultures. Intercultural communication occurs when two or more people from different cultural backgrounds interact and communicate with each other or with each other. Intercultural communication can therefore be defined as sharing information with different levels of

¹ Arasaratnam, L.A.(2013). Intercultural Communication competence. In A.Kurylo (Ed), Intercultural Communication: Representation and construction of culture (Chap3, pp.47-68). Los Angel, CA: SAGE Publications

consciousness among people from different cultural backgrounds. Influenced individuals from different cultural groups negotiate common meanings in their interactions. You may have heard the term “intercultural communication”. This section presents some commonly accepted academic and applied definitions to clarify this concept and process. It helps scholars and practitioners clarify the meaning of certain terms. The term “intercultural communication” describes a broad range of ideas that are difficult to articulate in one direction.

In the field of intercultural business communication, a lot of people argue that culture influences how messages are encoded, the medium through which they are transmitted, and how messages are interpreted. Intercultural communication studies interactions between people from different cultural backgrounds. Intercultural communication focuses on social characteristics, thought patterns, and the cultures of various groups of people in addition to language. Understanding the languages, customs, and cultures of people from other countries is also necessary.²

How would it be significant to examine the role of history in Intercultural Communication?

Because history determines culture and cultural identities, it is essential to investigate the role that history plays in intercultural communication. Therefore, cultural behavior is influenced by history. Languages spoken, ethnicities or religions of a nation, and cultural conflicts between nations can all be determined by history. “Culture and cultural identities are intimately tied to history, as they have no meaning without history,” claim Martin and Nakayama. (Martin, J.N., and T.K. Nakayama, 2011, page 68)

Intercultural communication was coined by Leeds-Hurwitz and Edward T. Hall to shed light on intercultural relations and rule relations. Intercultural communication began in the 1960s and 1970s focusing on qualitative analyses, racial attitudes, public deliberation, cross cultural, and doctor-patient relationships (Asante et al., 2017, p.76). In the beginning, Intercultural communication was in the field of social studies and sociology. Overtime, it became known as the concept of face-to-face interactions

In 1989, Intercultural communication continued to emerge from 'scholar Ting-Toomey's identity negotiation process. Intercultural communication continued to progress with intercultural competence, the examination of identity research by way of validation. and negotiation.

² Chen, G.M., & Starosta, W.J. (1998). Foundations of intercultural communication. Boston, MA: Allyn & Bacon.

To conclude, The subject of intercultural communication discipline is the most ancient times of history and civilization of mankind, when individuals and groups from different cultures interacted in various contexts and for different reasons. Intercultural communication is necessary in regards to society because individuals need to understand how meaning is created in cultural communities and learn how to achieve agreement through interactionsю

References:

1. Arasaratnam, L.A.(2013). Intercultural Communication competence. In A.Kurylo (Ed), Intercultural Communication: Representation and construction of culture (Chap3, pp.47-68). Los Angel, CA: SAGE Publications.
2. Chen, G.M,& Starosta, W.J. (1998). Foundations of intercultural communication. Boston, MA: Allyn & Bacon.
3. Lustig, M.W, & Koester, J. (2007). Intercultural competence: Interpersonal communication across cultures (5th ed.) Shanghai, China . Shanghai Foreign Language education Press.
4. Jane Jackson. Introducing Language and Intercultural Communication. 2014. London.
5. The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication. By Jane Jackson.
6. Martin, J.N., and T.K. Nakayama, 2011, page 68.
7. Moore, C., and P. Woodrow, 1998, page 1.

**Изучение показателей клеточно- гуморального иммунитета у детей
хроническом вирусном гепатит В с острым гнойным средним отитом.**

Бухарский Государственный медицинский институт

Нарзуллаев Н.У., Рахматов А.А.

Аннотация:Одной из важных проблем современной оториноларингологии является проблема патологии органов слуха у детей с хроническом вирусном гепатите В. Возникая в раннем детском возрасте острый гнойный средний отит (ОГСО) часто приобретает рецидивирующий характер и переходит в хроническую форму. Это обусловлено тем, что основные показатели иммунной системы у детей хроническом вирусном гепатите В с ОГСО в раннем возрасте нарушены.

Ключевые слова: клеточно- гуморального иммунитета, иммунодиффезии, содержание Т- лимфоцитов, выраженности инфекционно.

Цель нашей работы- изучить показатели клеточно- гуморального иммунитета у детей раннего возраста, страдающих ОГСО. Под нашим наблюдением в ЛОР- отделении областной детской больницы г. Бухары были 32 ребенка с ОГСО: в возрасте до 6 мес. - 7, от 6 мес. до 1,5 лет- 11, от 1,5 до 3-х лет - 14.

Были использованы различные методы оценки иммунного статуса: содержание Т- лимфоцитов определяли по методу Е- РОК, В- лимфоцитов по методу ЕФС- РОК. Состояние гуморального иммунного статуса: содержание Т- лимфоцитов определяли по методу Е- РОК, В- лимфоцитов по методу ЕФС- РОК. Состояние гуморального иммунитета оценивали по уровню сывороточных иммуноглобулинов в плазме крови. Для количественного определения иммуноглобулинов классов А, М, G, в сыворотке крови использовали метод простой радиальной иммунодиффезии по Манчини. Фагоцитарную активность нейтрофилов определяли с помощью латекс- теста. Контрольную группу (доноры) составили 30 практически здоровых детей того же возраста и пола.

Проведенные исследования показали, что у доноров контрольной группы относительное количество Т- лимфоцитов составило $57,3 \pm 2,4\%$, В- лимфоцитов – $16,4 \pm 1,8\%$. Фагоцитарная активность нейтрофилов была на уровне $68,6 \pm 5,3\%$. Уровни сывороточных иммуноглобулинов (гуморальный иммунитет) были следующими: IgA – 108 ± 21 мг%, IgM – 65 ± 8 мг %, IgG – 782 ± 43 мг%.

У детей хроническом вирусном гепатите В с ОГСО отмечалось нарушение функционирования клеточного звена иммунитета. Т- клеточный компонент

иммунной системы у них был снижен до $31,5 \pm 2,6\%$, что в 0,5 раза ниже, чем контрольное ($P < 0,001$). Выявлено также снижение интенсивности фагоцитарной реакции – до $47, \pm 4,7\%$. Со стороны В-лимфоцитов статически достоверных изменений по сравнению с нормой не наблюдалось. Относительная величина этого параметра находилась на уровне $14,1 \pm 2,3\%$ ($P < 0,05$).

Изучение гуморального иммунного ответа показало, что у детей раннего возраста с ОГСО происходило усиление синтеза основных классов сывороточных иммуноглобулинов. Концентрация IgA возросла до 124 ± 11 мг ($P < 0,001$), IgG до $936 \pm$ мг% ($P < 0,05$).

У больных ОГСО детей происходило 1,2- 1,9- кратное повышение продукции IgA, IgM. Заметное возрастание продукции IgM и IgA у детей, страдающих ОГСО, в постнатальном и раннем возрасте, по- видимому, является не- благополучным признаком, свидетельствующим о внутриутробном инфицировании и выраженности инфекционно – воспалительного процесса, что диктует необходимость безотлагательной санации гнойного очага в антруме.

У больных детей ОГСО клеточный иммунитет был существенно подавлен. Особенно это касалось Т- лимфоцитов и фагоцитарной реакций. Одновременно наблюдалось усиление работы гуморального звена иммунитета, выразившиеся в повышении уровня основных классов сывороточных иммуноглобулинов, особенно IgM. Можно предположить, что напряжение гуморального звена иммунитета развивается вследствие недостаточности (дефицита) клеточного звена иммунной системы.

Вероятно, нарушения в иммунной системе являются «способствующим фактором», на фоне которого возможно развитие болезни (ОГСО) и ее осложнений воспалительно- септического характера.

Таким образом, у детей хроническом вирусном гепатите В, страдающих ОГСО в раннем возрасте, нарушается функционирование основных показателей клечно- гуморального звена иммунитета. Дефицит клеточного звена сопровождается напряжением гуморального звена иммунитета.

Используемая литература

1. Boboyorov Sardor Uchqun o'g'li, & Boboyorova Hayitoy Uchqun qizi. (2023). CHRONIC HEART FAILURE IN SURKHANDARYA REGION AND MODERN METHODS OF ITS TREATMENT. Journal of Universal Science Research, 1(1), 12–16. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/7>

2. o'g'li, B. S. U. ., qizi, B. H. U. ., & o'g'li, B. S. O. . (2022). Surxondaryo Viloyatida Uchraydigan Surunkali Yurak Yetishmovchiligi Va Uni Davolashning Zamonaviy Usullari. Miasto Przyszłości, 30, 321–324. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/931>

3. Abdullayevich, B. E., & Uchqun o'g'li, B. S. (2021). TRANSITIONAL FEATURES OF ACUTE HERPETIC STOMATITIS IN CHILDREN AND MODERN APPROACHES TO TREATMENT. World Bulletin of Public Health, 1(1), 1-3.

4. Доцент, Ш. Г. Ф. . к. м. н. . ., Доцент, С. Н. Р. . к. м. н. . ., н., Х. Л. Н. . к. м. ., доцент, д. к. м. н. . ., Дилмуродович, А. ., & Учкунўғли, Б. С. (2021). Материалыизучение Влияния Пищевой Добавки “Мелла Круассан”На Эмбриогез. "ONLINE - CONFERENCES&Quot; PLATFORM, 178–179. Retrieved from <http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/358>

БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ БУДЖЕТИ ДАРОМАДЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Тошанов Шухрат Жонтемир ўғли

Иқтисодиёт (Тармоқлар ва соҳалар бўйича) мутахассислиги магистранти

Илмий раҳбари: Бекмуродов Нурали

Аннотация: Мақолада мақсади мамлакатимизда даромадларни бюджетлараро оқилона тақсимлаш йўллари, хусусан солиқларни бюджетлараро тақсимлаш ва бюджет даромадларини мақсадли тарсфертлар шаклида тақсимлаш ёллари ёритилган.

Калит сўзлар: даромад, бюджетлараро муносабат, солиқ, субвенсиялар, ўтказиб бериладиган даромадлар, дотация, бюджетлараро ўзаро ҳисоб-китоблар, мақсадли ижтимоий трансфертлар.

Бюджетлараро муносабатлар ўз моҳиятига кўра давлат молия тизимининг ўзаги - бюджетни шакллантириш ва амалга ошириш жараёнининг алоҳида босқичини назарда тутлади. Бу муносабатларнинг мазмунини ушбу босқичнинг объектив функцияси, яъни давлат ҳокимияти ва бошқарувини ташкил етиш услубига адекват бўлган турли даражадаги давлат бюджетлари иштирокида молиявий ресурсларни қайта тақсимлаш белгиланади.

Юқоридаги ҳолатда умумдавлат солиқлари ва бошқа даромадлар, жумладан, сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ, тадбиркорлик фаолиятининг айрим турлари бўйича юридик шахслардан ва яқка тартибдаги тадбиркорлардан олинадиган қатъий белгиланган солиқ, маҳаллий ишлаб чиқариладиган пиво ва ўсимлик ёғига аксиз солиғи, давлат божлари, йиғимлар ва жарималар тўлиқ ҳажмда маҳаллий бюджетлар даромадларига ўтказилиши ҳисобига юз берган.

Мамлакатда бюджетлараро мутаносибликни таъминлаш, ҳудудларнинг бюджет билан таъминланганлик даражасини оширишга қаратилган сиёсат юритилишига қарамай, маҳаллий бюджетлар ихтиёридаги даромадлар улуши пастлигича сақланиб қолаётганини ижобий баҳолаб бўлмайди ҳамда маҳаллий бюджетлар учун йетарли даражада емас. Маҳаллий бюджетларнинг даромадлари барқарорлигини ошириш, улар мустақиллигини таъминлаш учун солиқлардан берилётган ажратмалар бюджет қонунчилигига мувофиқ ҳудудларнинг вилоят бюджетига қолдирилмоқда.

Маҳаллий бюджетларнинг мустақиллигини ошириш ва даромад базасини мустаҳкамлаш, қўшимча даромад манбаларини аниқлаш, шунингдек, ижтимоий лойиҳаларни амалга ошириш учун қўшимча манбаларни жалб этиш бўйича кўрилаётган чора-тадбирлар Давлат бюджети параметрларининг ижро этилишига ижобий таъсир кўрсатди. Бугунги кунда ҳудудларнинг реал имкониятларидан келиб чиқиб, йечимини кутаётган мавжуд муаммоларни ва жойлардаги ишларнинг ҳақиқий ҳолатини ўрганган ҳолда ишлаб чиқилган келгуси йил мамлакатнинг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнозлари, бюджет даромадлари ва харажатлари параметрлари, уларни бюджетлараро тақсимлашга алоҳида еътибор қаратилмоқда.

Қайд этиш жоизки, маҳаллий бюджетлар баланслигини таъминлаш улар даромадларининг харажатларига мутаносиб бўлишини тақозо этади ва харажатлар таркибини таҳлил қилиш, шу асосда уларни оптималлаштириш маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишда ҳал қилувчи рол ўйнайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi, 2020 yil 30 dekabrda 660-sonli Qonun tahririda
2. Sharapova, M. A. (2021). Issues of improving the financing of public education in the republic of Uzbekistan. ISJ Theoretical & Applied Science, 04 (96), 115-119.
3. Н.Э. Жиянова, У.А.Ортиков Солиқ ва солиққа тортиш солиқ тизимининг жаҳон тажрибаси ва уни Ўзбекистон амалиётида қўллаш имкониятлари-Иқтисодиётда инновация, 2020 1 (3)

COMPLICATIONS OF THE DISEASE IN PATIENTS WITH A HISTORY OF COVID-19

M. M. Yuldasheva

Tashkent Pediatric Medical Institute

E.N. Majidova

Tashkent Pediatric Medical Institute

J.A. Nazarova

Center for the development of professional qualifications of medical workers
Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan

Abstract: This article discusses the complications of the disease in patients with a history of Covid-19. Severe severity according to the NIHSS scale was detected in 43.3% of patients with AT and 40.0% with CE, extreme severity was observed in 25.4% with AT and 36.4% with CE. Thus, severe IS at admission was detected in 36.6% of all examined patients and in 73.8% of patients with AT and CE subtypes of IS.

Keywords: Covid-19, background of coronavirus infection, literature, rule, narrow range.

Introduction

Based on the current situation, the need for a full-fledged dynamic study of the state of cerebral hemodynamics in terms of the relationship of these indicators with the results of neuro-immunological examinations and neuroimaging data, as well as determining the effect of cerebral blood flow reserves, as a parameter of functional plasticity of cerebral hemodynamics in patients with stroke against the background of COVID-19, is beyond doubt and definitely relevant from the point of view of practical neurology.

Studies are ongoing to study anticoagulant and antiplatelet therapy in the aspect of prevention of thrombotic complications, including CVT and IS, which has the potential to reduce morbidity and mortality in patients with severe COVID-19 [3].

The main findings and results

Prevention of COVID-dependent stroke is based on the use of anticoagulants and antiplatelet agents, the appropriateness of prescribing them is determined by the severity of the disease and biomarkers of thrombus formation. Currently, anticoagulant prophylaxis for COVID-19 is carried out with enoxaparin, heparin, rivaroxaban, fondaparinux, and antiplatelet prophylaxis with acetylsalicylic acid, clopidogrel and dipyridamole [5].

To date, according to a review of the literature, there is no consensus regarding anticoagulant and antiplatelet prevention of cerebrovascular complications in COVID-19 [3].

A decrease in VPK against the background of high rates according to NIYSS and the Rankin scale indicates the depletion of the autonomic nervous system against the background of prolonged pronounced sympathicotonia (Table 6).

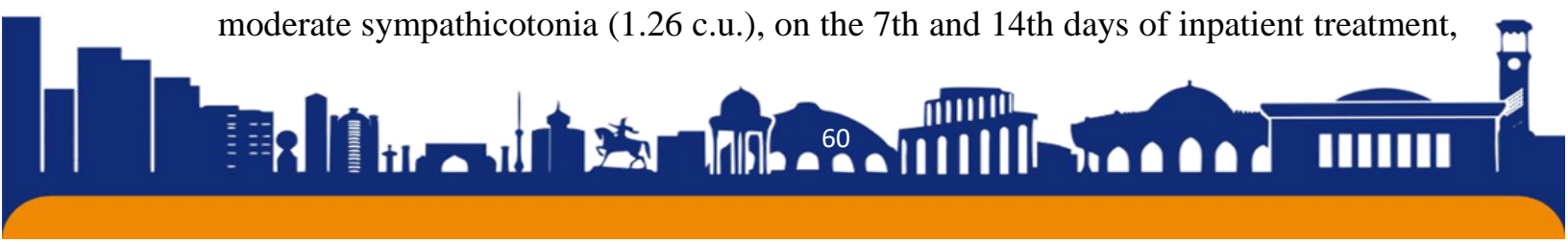
VPK in patients with moderate IS according to SR corresponded to a moderately pronounced sympathicotonia (1.38 c.u.) and in dynamics, on the 7th and 14th day of hospitalization, quantitatively decreased - 1.27 and 1.13 c.u. e. respectively.

Table 1.

IS Severity Prediction Scale

Sign	units	points
age, years	>70	0
	<70	1
stroke severity in points, measured by the United States National Institutes of Health Scale (NIHSS)	5--11	1
	12--23	2
	>24	3
Charlson Comorbidity Index	<5	1
	6<12	2
	13<23	3
Vegetative indicator of blood circulation VPK	>1,56	1
Subtypes of IS (Atherothrombotic and Cardioembolic)		1
History of COVID-19		1
Low risk	1—4	
Medium Risk	5--10	
High risk	11--16	

Thus, against the background of stabilization of vegetative homeostasis, positive neurological dynamics occurred. This category of patients also had an average CI on the Charlson and CIRS scales of 6.2 and 5.6, respectively. In patients with a good outcome of IS on the Rankin scale, VPK during hospitalization was characterized by moderate sympathicotonia (1.26 c.u.), on the 7th and 14th days of inpatient treatment,

VPK was 1.16 and 1.09 c.u. e. respectively. In this category of patients, Charlson IC scores and CIRS scores were 3.1 and 3.9, respectively (with significant intergroup differences) (Table 6).

Thus, a direct correlation was found between the severity of IS according to NIHSS and its outcome according to SR with the severity of comorbid diseases according to the Charlson IC and the CIRS scale. Statistical analysis of multiple regression with the gradual removal of predictor variables that affect the outcome of IS stated the correlation of scores according to the Charlson IC, according to the NIHSS scale and c.u. VPK ($r=0.7221$, $r=0.5214$ and $r=3308$, respectively; $p=0.0031$).

The conducted ROC analysis demonstrated sufficient specificity and sensitivity of such variables as age, CI according to Charlson, VPK, scores according to the NIHSS scale and subtype of IS relative to the correlated scores of SR:

- age, years;
- stroke severity in NIHSS scores;
- IC Charlson and scores on the CIRS scale;
- AT and CE subtypes of IS;
- VPK, ye;
- History of COVID-19.

Based on the calculations, we formed the Scale for assessing the severity of IS (Table 7), from which it can be seen that the only indicator that can be changed is the TPC, and this will make it possible to prevent severe outcomes of IS.

Conclusion

Our study found a direct correlation between the severity of IS according to NIHSS and its outcome according to SR with the severity of comorbid diseases according to the Charlson IC and the CIRS scale. Statistical analysis of multiple regression with the gradual removal of predictor variables that affect the outcome of IS stated the correlation of scores according to the Charlson IC, according to the NIHSS scale and c.u. VPK ($r=0.7221$, $r=0.5214$ and $r=3308$, respectively; $p=0.0031$).

References

1. Akilov H. et al. Interim guidelines for the management of patients infected with COVID-19 (Version 10). Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan and the National Chamber of Health of the Republic of Uzbekistan, January 2022.
2. Alferova, V. V. Clinical significance of humoral compensatory reactions in the acute period of ischemic stroke / V. V. Alferova, M. G. Uzbekov, E. Yu. Misionzhnik // Journal of Neurology and Psychiatry named after S. S. Korsakov. – 2011. – № 8. – P. 36–40.

3. Prognostic criteria for outcomes of hemorrhagic and ischemic strokes in the acute period: a guide for doctors / OA Balunov, N. Yu. Safonova. - St. Petersburg, 2010. – P. 19.
4. Wayne, A. M. Autonomic disorders. Clinic, diagnosis, treatment / A. M. Wein. – Moscow: Medical Information Agency, 2003. – P. 752.
5. Vilensky, B. S. Stroke - the current state of the problem / B. S. Vilensky // Neurological journal.– 2008. – № 2. – P. 4–10.

IJTIMOY SAYTLARDAN FOYDALANISH ODOBI VA BU MASALADA TAKLIFLAR

Dilnoza Nazarova

O'zDJTU 2-bosqich talabasi

Tel : +998937588833

E-mail : studentkajahontillari@gmail.com

umirzakovnadilnoza@gmail.com

Ilmiy rahbar : Zafar Nurmatovich Abdusamadov O'zDJTU Ingliz tili 3-fakulteti
dekani f.f.f.d.,PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi kundagi ijtimoiy tarmoqlar bilan bog'liq muammolar ochib beriladi. Yoshlarning yoshi va axloqiga nomunosib bo'lgan saytlarga kirmasliklarining oldini olish maqsadida ba'zi chora-tadbirlar olib boriladi.

Аннотация: В данной статье раскрываются проблемы, связанные с социальными сетями на сегодняшний день. Принимаются определенные меры для предотвращения доступа молодых людей к сайтам, не соответствующим их возрасту и нравам.

Abstract: This article reveals the problems associated with social networks today. Some measures are taken to prevent young people from accessing sites that are inappropriate for their age and morals.

Kalit so'zlar: Internet, saytlar, foydalanuvchi, internet odobi, ko'rsatma, yoshga mutanosiblik, mobil aloqa, ma'lumot.

Ключевые слова: Интернет, сайты, пользователь, интернет-этикет, инструкции, соответствие возрасту, мобильная связь, информация.

Key words: Internet, sites, user, Internet etiquette, instructions, age-appropriateness, mobile communication, information.

Bilamizki, bugungi kun aholisi texnologiya nihoyatda shiddat bilan rivojlanayotgan davrda yashamoqda. XXI asr- texnologiya asridir. Globallashuv zamonida internetdan foydalanish odat tusiga aylanib ulgurgan va hattoki, busiz hayotimizni tasavvur qilolmaymiz. Internet tarmoqlari, mobil aloqa, onlayn tizim va texnologiyaning insonga ta'siri keskinlashayotgan bir vaqtda ulardan foydalanishning yo'llari ham ko'payib bormoqda. Bugungi kun ruhshunoslari fikriga qaraganda yoshlarda buzg'unchi hamda destruktiv g'oyalarga qarshi kurashish immuniteti to'liq

shakllanmaganligi sababli ko'rgan va o'qigan narsalariga ishonish instinkti kuchliroq bo'lar ekan. Bu holatda internetdan salbiy tomonlama foydalanishning yoshlar ruhiyatiga yomon ta'sir qilishi ko'rinib turgan va isbot talab qilmaydigan ayni haqiqatdir.

Avvalo, yosh mutanosibligini tahlil qilsak. Globallashuv zamonida har qaysi mustaqil shaxsda o'z shaxsiy mobil telefoni borligi kundek ravshan. Demokratik davlatda yashayotganimizni hisobga olib aytsak, har bir insonda huquq erkinligi mavjud. Hozirgi kunda necha yosh bo'lishidan qat'it nazar har qanday yosh avlod o'z xohishiga ko'ra istagan saytidan istalgan yo'lda foydalanmoqda. Albatta, bu yo'lda ijobiy harakatlar, izlanishlar bor, ammo tanganing ikki tomoni bo'lganidek, har bir foydalanuvchi ham to'g'ri ma'noda mobil internet va saytlardan foydalanmaydi. Bermochi bo'lgan misollarim orqali ilgari surayotgan go'yamni ochib berishga harakat qilaman. Mobil saytlar shu qadar puxtalik bilan yaratilganki, har qanday insonni 2 soniya bo'lsa ham o'ziga jalb qila oladi. Ma'lum maqsadda inetenetdan foydalanayotgan iste'molchi o'z qiziqishlariga oid havolalar, videoroliklar, fotosuratlar yoki ma'lumotlar ko'rishi bilan beixtiyor uni jalb qila olgan saytga tomon bir qadam bo'lsa ham tashlashi tabiiy. Yoshlarning salohiyati yetib-yetmay har xil turdagi o'zlariga taalluqli bo'lmagan saytlarda faol bo'lib qolishmoqda. Bu esa yoshlarda ilm-fan, o'qish, ijtimoiy sog'lomlikka bo'lgan moyillikni susaytiradi. Bu turdagi muammolarni sanab tugatish qiyin. Men ushbu maqolada aynan shu muammoni ilgari surib chiqmoqchiman.

Yechim tomon tashlanishi kerak bo'lgan ilk qadam – saytlarni yoshga qarab muvofiqlashtirib chiqish deb o'ylayman. Har bir ijtimoiy tarmoq foydalanuvchisi internetda o'zi uchun „Yuz indeksi – Face ID“ kiritishi kerak. Unda foydalanuvchining ismi, familiyasi, yoshi va shaxsiy ma'lumotlariga doir har bir narsa aks ettirilishi shart. Shu bilan birga har bir sayt ham o'z ijtimoiy kelib chiqishi, o'z ichiga olgan ma'lumotlari va foydalanilishiga qarab yoshlarga toifalanishi kerak. Foydalanuvchi yoshiga aloqador bo'lmagan saytga kirganda uning „Face ID“ si uni ushbu saytdan foydalanishi uchun yo'l qo'ymaydi. Qarabsizki, har bir ijtimoiy tarmoq foydalanuvchisi faqat o'ziga aloqador bo'lgan saytdangina foydalana oladi. Buni qaysidir ma'noda internetda erkinlikni cheklash deb o'ylashlari mumkin, chunki biz suveren davlat fuqarolarimiz, ammo ta'kidlash joizki, salbiy tomonni zaiflashtirish uchun har bir jarayon va har bir shaxs mas'uldir. Bu chora-tadbirlarning hammasi yaxshilik uchun xizmat qilishi shubhasizdir.

Bu yo'lda amalga oshirilishi kerak bo'lgan ishlardan yana bir – saytlar oralig'idagi reklamalarning kamaytirilishi. Tan olish kerakki, bu, albatta, qaysidir

kompaniya rivojlanishi uchun muhim hisoblanadi, negaki reklamada keltirilgan mahsulotdan bexabar bo'lgan odamning e'tiborini tortish nisbatan osonroqdir. Bu ham o'sha kompaniyaning o'z haq-huquqlaridan biri hisoblanadi, ammo kelajakka bo'lgan qadamlarda yoshlarimizning ishtiroki katta ekanligini hisobga olishimiz kerak, ya'ni bugungi kun yoshlari qiziquvchandir. Kerakli saytlardan kerakli yo'lda foydalanayotgan kishi, albatta, bir xillikdan qochib, fikrini chalg'itishi mumkin. Vaholanki, keltirilgan reklama ichida ushbu foydalanuvchiga aloqador bo'lgan, uning ehtiyojlari uchun kerakli bo'lgan ob'yekt yoki ma'lumotlar miqdori kam. Lekin foydalanuvchi allaqchon ushbu sayt „girdobi“ga tushib bo'ldi.

Yuqoridagi fikrlarim bilan internet faqat salbiy yo'nalishda foydalanadigan ob'yekt demoqchi emasman. Aynan internet sababli hozirgi kunda kutubxonalarga borishning hojati qolmayapti. Xohlagan kishi xohlagan narsani undan topa oladi. Ba'zi shaxslar aynan internet orqali ham qo'shimcha kasb, qo'shimcha malumot va ko'nikmaga ega bo'lishadi. Boshqa bir tomondan esa har bir narsaning ham ijobiy va salbiy tomonlari bor. Fuqarolarga alohida, individual bu turdagi muammolarga yechim topishni o'rgatish yoki maslahat berish imkonsiz hisoblanadi, bizning vazifamiz esa shunchaki yo'llanma berish, xolos. Zotan, ushbu maqolam bilan jamiyatdagi ba'zi muammolarga yechim topishga qanchadir miqdorda hissam tegsa, mamnun bo'lardim. Zero, davlatimiz tinchligi, rivojlanishi uchun faqatgina sarhadlarimizda turgan insonlar emas, balki har birimiz kichik yo'llar, oz miqdorda bo'lgan hissamiz bilan ham javobgarmiz.

Foydalanilgan manbalar:

1. <https://suntrustblog.com/uz/65-pros-and-cons-of-the-internet/>
2. <http://uchildiz.uz/internetning-yoshlar-ongiga-tasiri/>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/>
4. „Internet olamining ko'p tarmoqli hayoti“ jurnali - 2019

Shukur Xolmirzayev hayoti va ijodini o'rganish

Xudayberganov Ma'ruf Olimkulovich

Termiz davlat universiteti Tarix fakulteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Shukur Xolmirzayev ijodiga oid ma'lumotlar, asarlari, hikoyalariga, ijodiy merosiga to'xtalib o'tildi. Zamondoshlarining uning ijodi haqidagi fikrlari, adabiyotdagi o'rni, ijodining o'rganilishi haqida mulohaza yuritiladi.

Kalit so'zlar: Shukur Xolmirzayev, baadiyat, janr, shaxs, nasr

Abstract. In this article, information about Shukur Kholmirezayev's work, works, stories, and creative heritage were discussed. The opinions of his contemporaries about his work, his place in literature, and the study of his work are discussed.

Key words: Shukur Kholmirezayev, literature, genre, personality, prose

Kirish. Shukur Xolmirzayev XX asr o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan taniqli yozuvchi. U o'zining yuksak badiiy mahorat bilan yaratilgan betakror nasri bilan o'zbek xalqi ma'naviyatining yuksalishida o'ziga xos o'ringa ega. Shukur Xolmirzayev o'n sakkiz yoshida adabiyotimiz olamiga shahdamodimlar bilan kirib kelgan yozuvchilarimizdan biri hisoblanadi. Yozuvchining ilk ijodiy asari hikoya janri bilan bevosita bog'liq. Har qanday adabiy asar tahlili haqida gap borar ekan, adabiyotdan tashqari o'sha adabiyotni yaratgan yozuvchi shaxsini ham e'tibordan soqit qilmasdan o'rganishga chorlaydi. Yozuvchi hayotiy jarayonlarni hikoyalarida yoshlik va talabalik yillarining o'ziga xos romantikasi sifatida ifodalagan bo'lsa, ikkinchi tomondan, yozuvchi tug'ilib o'sgan Boysun tumanida yashovchi turfa tabiatli kishilar hayoti, jamiyatda va ular ruhiy olamida kechgan kurash va o'zgarishlar o'zining badiiy talqinini topgan.

Asosiy qism. O'zbek adabiyotida realistik nasr namunalari paydo bo'lganidan so'ng bu narsa mamlakatning chekka hududlaridan biri bo'lgan Surxondaryoda ham asta-sekin nasrda ijod qiladigan ijodkorlar paydo bo'la boshladi. Surxon nasrining vakillari haqida so'z yuritganda ularning yoshiga emas, ijodga ilk qadami, milliy adabiyotimizda tutgan o'rniga qarab ketma-ketlikda so'z yuritishni lozim deb topdik. Shu nuqtayi nazardan qaraganda ilk namoyanda sifatida Shukur Xolmirzayev haqida gapirish o'rinli bo'ladi, nazarimizda. Surxondaryolik ijodkorlar orasida ilk nosirlardan biri sifatida o'zbek adabiyotida yuqori pog'onalarni zabt etgan Shukur Xolmirzayev ijodining o'ziga xosligi, tasvir va ifoda usulining o'zgachaligi bilan kitobxonlar qalbidan joy egalladi. O'zbek adabiyotida Abdulla Qahhordan so'ng o'ziga xos hikoyachilik maktabiga asos solgan adib O'zbekiston xalq yozuvchisi, Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofoti, "Mehnat shuhrati" ordeni kabi yuksak

mukofotlarga loyiq ko‘rilganligi ham uning ijodi chin ma‘noda e‘tirofqa loyiq ekanligining dalilidir. Shukur Xolmirzayev o‘zining har bir asarida boshqalarga xos bo‘lmagan detallar va boshqa elementlardan foydalangani bilan farq qiladi. Uning asarlarda tabiat, hayvonot va nabotot olam yuqori darajada mohirlik bilan foydalanganini ko‘rishimiz mumkun

Xolmirzayev she‘riyati o‘zbek madaniy an‘analari bilan chuqur ildiz otgan bo‘lsa-da, u boshqa madaniyatlar va adabiy oqimlardan ham ilhom olgan. U rus, Yevropa va Sharq adabiyotining ishtiyoqi bilan o‘qigan va o‘z ijodiga modernizm va syurrealizm unsurlarini singdirgan.

Shukur Xolmirzayev ijodi hozirgi zamon o‘zbek adabiyotining yorqin va mazmundor sahifalaridan birini tashkil etadi. Ko‘p qirrali iste‘dod sohibi Sh.Xolmirzayev adabiyotning turli janrlarida rang-barang hikoyalari, publitsistik maqolalari, tarixiy esselari, realistik qissalari-yu ajoyib romanlari bilan adabiyotimiz tarixida o‘ziga xos o‘rin egallaydi. Sh.Xolmirzayev yozuvchilar orasidan birinchilardan bo‘lib o‘zbek xalqi tarixining „bosmachilik harakati“ deb atalgan davrini o‘rgana boshladi. Ijodkor faoliyati haqida o‘zbek adabiyotshunoslari turli fikrlar bildirgan. Jumladan, tanqidchi Umarali Normatov „Zaminda yashaymiz, zaminni o‘ylaymiz“ maqolasida Sh.Xolmirzayev hikoyalari xos mazkur xususiyat haqida shunday deydi: „Inson va tabiat munosabati Sh.Xolmirzayev hikoyalari yetakchi leymotivga aylanib qoldi. Shunisi xarakterliki, yozuvchining so‘nggi yillarda yaratgan deyarli barcha hikoyalari shu mavzu doirasida atrofida aylansa-da, ular bir-birini takrorlanamaydi, har gal muallif masalining yangi qirrasini kashf etadi, yangi xarakter yaratadi, xarakter qalbining yangi tomonini ochadi...“ Adibning 1958-yili Q.Qulniyozov Boysun tuman gazetasida „Xatarli so‘qmoqda“ nomli birinchi hikoyasi bosilib chiqadi. Adabiyotshunos Matyoqub Qo‘shjonov „Doim izlanishda“ maqolasida Sh.Xolmirzayevning yozuvchilik iste‘dodi birinchi hikoyasidayoq namoyon bo‘lganligini qayd etib yozadi: „Bolalik, o‘smirlik paytlarida hayotdan olgan tajribasi asar yozish uchun kamlik qilar, hayot taassurotlari esa hali yetarli hazm bo‘lmagan edi. Shu sababdan bu hikoya mavhumiyatlari, obrazini tasvirlashda, xususan, ularga individual bo‘yoq berishga noaniqliklar bor edi. Lekin yosh muallifning kelajagidan darak beradigan badiiy parchalar ham yo‘q emas edi unda. Agar o‘sha vaqtlarda yosh muallifning bu hikoyasini o‘qib ko‘rgan gazetxonlardan birortasi „shu yigitdan yozuvchi chiqadi“ deb bashorat qilgan bo‘lsa, xatò qilmaydi.

1953-1969-yillarda yaratilgan dastlabki ijod namunalari „Notanish odam“, „Nimadir yo‘q bo‘ldi“, „Olis yulduzlar ostida“, „Sog‘inch“, „Ko‘kboy“, „Yovvoyi gul“, „Kechagi kun – kecha“ kabi hikoyalar kirib, bu asarlar orqali o‘z yo‘li va uslubi

shakllanayotganidan darak berdi. Ushbu hikoyalar o‘zbek adabiyotida mutlaqo yangi bir ovoz paydo bo‘lganiga hujjat ediki, o‘sha paytda bu asarlar nafaqat adabiyotshunosu mutaxassislar e‘tiborini, balki o‘quvchilarni ham o‘ziga rom etdi. Sh.Xolmirzayev ijodida ko‘tarilish, ya’ni uning professional hikoyanavis sifatida dovrug‘ qozonishi 1970-yildan boshlangan. Adib 1970-1990-yillari „Hayot abadiy“, „Og‘ir tosh ko‘chsa“, „Ot egasi“, „Boychechak ochildi“, „Jarga uchgan odam“, „Kulgan bilan kuldirgan“, „O‘zbekning soddasi“, „Biz kech qolib yuramiz“, „Ora yo‘l“, „Arpali qishlog‘ida“, „Keksa g‘ijjakchi“, „Farzand“, „Bahor o‘tdi“, „Qariya“, „Odam“, „Podachi“, „Shudring tushgan bedazor“, „Cho‘loq turna“, „Olam tortilish qonuni“, „Kimsasiz hovli“, „Bodom qishda gullaydi“, „Tabassum“, „Omon ovchining o‘limi“, „Yashil „Niva““, „Haykal“, „O‘zbek xarakteri“, „Hukumat“, „Qadimda bo‘lgan ekan“ kabi go‘zal badiiy durdonalar yaratdi.

Xulosa. Adib asarlari qahramonlari aksari uning o‘zi tug‘ilib o‘sgan tuproq – Surxon diyoring mehnatkashlaridir. Asar voqealari sodir bo‘ladigan manzil ham ko‘pincha shu voha bo‘ladi. Shu voha qahramonlari timsoli misolida adib o‘zbek xalqining, o‘zbek tuprog‘ining o‘ziga xosliklarini tajassum etadi. Yozuvchi asar qahramonlarini oqlamaydi ham, qoralamaydi ham. Asosiy e‘tiborni ularning qalbi, ma’naviyati, do‘stlarga, yangi hayotga, o‘zgarishlarga munosabatini ko‘rsatishga qaratadi va hukm chiqarishni o‘ziga qoldiradi. Adib asarlarining g‘oyalari bir-birini to‘ldirib boradi, tasvirlangan qahramonlar harakatidan, tabiatidan chiqarilgan xulosalar bir-birini yanada boyitadi, milliy o‘zligimizning turli qirralarini alohida xarakterlar orqali tasvirlab, xalq qiyofasidagi yaxlit qiyofaning turli jihatlarini ochib beradi. Yozuvchi asarlarintasvirida tirikchilik qiyinchiliklari bilangina o‘ralashib qolmaydi, ma’naviyat masalalariga ham alohida e‘tiborni qaratadi. Zamon talotumlari ma’naviyatimiz mustahkamligi va mustaqilligida jiddiy salbiy iz qoldirayotganiga ishora qiladi. Uning hikoyalar turli shaklda keladigan noverbal shakllarni ko‘rishimiz va hikoyalarda noverbal sotsial birliklar orqali jamiyatdagi holatlarni ochib berganligini guvohi bo‘lamiz. Xulosa qilib aytganda, badiiy asar tilida barcha nutq uslublari elementlari o‘z aksini topgan bo‘ladi. Uni tadqiq qilish har biryozuvchi yoki shoirga xos uslub manerasini aniqlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Shaxnoza Sultonqulova "SHukur Xolmirzayev ijodida detalning o‘rni"
2. Mirvaliev S. O‘zbek adiblari. -T.: „[Yozuvchi](#)“, 2000.
3. Karimov N. va b. q. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. -T.: „[O‘qituvchi](#)“, 1999.
4. Q. Yo‘ldoshev, B. Qosimov. Adabiyot (7-sinf darsligi). -T.: „[O‘qituvchi](#)“, 2000.

Интернет терминологияси тизими ва унинг ўзига хос хусусиятлари.

Ўзбекистон давлат жахон тиллари университети
доценти, PhD Саидқодирова Дилфузахон Саидқодировна

Аннотация: Интернет – бу компьютер тармоғи бўлиб, электрон-ҳисоблаш техникасининг барча ресурсларидан фойдаланмай мавжуд бўла олмайди ва айнан у туфайли юзага келган. Ушбу мақолада Интернет ва компьютер терминологиясида терминлар тизими ҳақида сўз юритилган.

Калит сузлар: Интернет, компьютер, термин, номинация, тил тизими, соҳа, тушунча, лексика, структура, сўз, таҳлил.

Шу билан бир вақтда, Интернет ўз индивидуаллигини ягона ахборий тузилманинг бир қисмига айланган ҳолда шакллантира олди, бунинг натижасида информатика ва ҳисоблаш техникаси тили билан шуғулланувчи терминшунослар ушбу тил доирасида Интернет терминологиясининг пайдо бўлиши ҳақида сўз юрита бошладилар

М.М.Бахтиннинг айтган фикри компьютер ва интернет соҳаси ҳам тегишли, албатта.

И.Л.Комлева компьютер терминологияси сўз бирикмасини “компьютер тили” деб атайди, махсус (компьютер) лексикасининг бир қисмидир. яъни бу таъриф билан “мавзу соҳасида шаклланган, технологик жиҳатдан шахсий компьютерлар ва улар учун дастурий таъминотни ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган махсус тил” сифатида эътироф этади.

Компьютер соҳасидаги терминда бир қатор бошқа тавсифлар ҳам бор. Бу тавсифларнинг намоён бўлишига қараб терминларнинг асосий турлари фарқланади. Юқорида айтиб ўтилганидек, терминлар белгили бирликлар сифатида тўрт жиҳатдан кўриб чиқилиши мумкин: – шакли ва тузилиши; – аҳамияти ва мазмуни; – тарихий хусусиятлари; – ишлатилишига хос хусусиятлар.

И.Л. Комлева “компьютер тили” (профессионал компьютерларни ишлаб чиқиш ва унга боғлиқ дастурий таъминотни англлатувчи махсус тил) деб номлаган. Ушбу марказий тушунчанинг атрофида шаклланувчи тил “компьютер” тушунчаси ҳисобланади.

Интернет терминологияси тизими ҳам ўзига хос хусусиятларга эга. Терминологияни ўрганиш, терминларни образлиқка асосланиш ҳодисаси қонуний эканлиги ҳақидаги фикрга олиб келади. Интернет терминологияси хусусиятларига:

- 1) интернет тушунчаларининг очиқлиги;
- 2) тур ва хилга оид муносабатларнинг мавжуд эмаслиги ёки ноаниқлиги;

- 3) эмотив компонентлар билан мураккаблаштирилганлиги;
- 4) умумистеъмол лексикаси билан генетик боғлиқлиги ва фаол таъсирлашуви;
- 5) ўзлашмалар қабул қилиш;
- 6) тезкорлик билан луғат захирасини бойиб бориши кабиларни киритиш мумкин.

Интернет бир-бири билан боғланган компьютерларнинг ягона бутунжаҳон тармоғи ҳисобланади. Интернетнинг иккита асосий функцияси мавжуд бўлиб, улар қуйидагилар:

- 1) информацион функция;
- 2) коммуникацион функция.

Компьютер ва интернет жараёни англатувчи мавжуд терминлардаги икки хил ҳолатни кузатиш мумкин:

1) умумистеъмолдаги сўзларга янги (терминологик) маъно юклаш орқали пайдо бўлган терминлар.

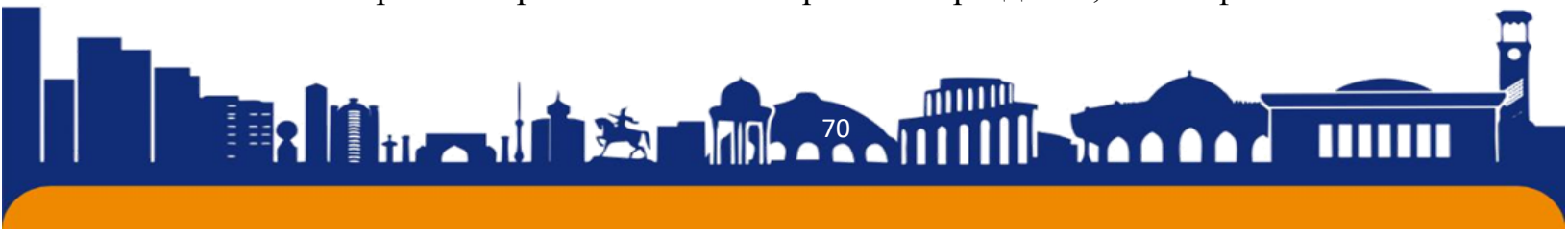
2) термин ясовчи аффикслар ва термин элемент ёрдамида ясалган терминлар[Насруллоева Н.С. Ўзбек ва инглиз тилларида компьютер ва интернет жаргонларининг чоғиштирма тадқиқи. Филол.фан.фалсаф. док.(Phd) диссер. – Самарқанд, 2021. –С.49. -162 с.].

Терминлар тизими тилнинг турлича жойлашганини инкор этишга асосланади. Термин ва нотермин ўртасидаги чегара кўпинча сўзлар орасида эмас, балки сўзнинг ички структурасида ётади: боғлагич; тахлам; зичлаш; тўплагич ва ҳ.к.

Компьютер ва интернет терминологияси вазифасига кўра бошқа терминлар тизимидан фарқ қилмайди, унинг бирликларининг асосий вазифаси – компьютер соҳаси ва интернетга оид тушунчаларнинг номинациялашдир. Компьютер тилининг ноадабий лексикасидан сўзлашув нутқини юзага келтириш учун фойдаланилади.

Маълумки, махсус соҳага оид тушунчаларни англаш билан бирга, уларни иш жараёнида қўллаш жуда муҳим омил бўлиб, ҳар қандай соҳанинг ривожланишида катта аҳамият касб этади. Компьютер ва интернетга оид тушунчалар бундан мустасно эмас, албатта.

Албатта, “компьютер тилининг коммуникатив аспекти интернетнинг лексик таркибидан фарқ қилади ва ўз хусусиятларига эга. Шунингдек, Компьютер ва интернет технологияларининг тараққиёти, инсон фаолияти билан

боғлиқ бўлган бошқа соҳаларнинг ривожланиши каби тилда янги лексик бирликларнинг пайдо бўлишига таъсир кўрсатади.

Терминнинг бир маънолиги (агар бу лексик шакл билимларнинг бошқа соҳаларида бошқа мазмунга эга бўлса, бу билимларнинг ушбу соҳасидаги бир маъноликка таъсир қилмайди. Тўлиқ маънолик (термин маъносида у томонидан белгиланадиган тушунчани аниқлаштириш учун керак бўлган белгиларнинг минимал сонини акс эттирилиши).

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Комлева И.Л. Принципы формирования русской компьютерной терминологии: Дис. канд. филол. наук: 10.02.01. – Москва. 2006. – С. 16
2. Мокрогуз Е.Д. Компьютерная терминология. cyberleninka.ru/article/n/].
3. Саидқодирова Д.С. Инглиз ва ўзбек тилларида интернет терминларининг лингвистик тадқиқи. фал.фанлари номзоди дис.. –Тошкент. 2017. – С. 13.
4. Насруллоева Н.С. Ўзбек ва инглиз тилларида компьютер ва интернет жаргонларининг чоғиштирма тадқиқи. Филол.фан.фалсаф. док.(Phd) диссер. – Самарқанд, 2021. –С.49. -162 с.

Ensuring the Educational Process in Elementary Grades through Subject Integration: A Case of Math, Language and Reading Literacy

Panjiyeva Muattar XXX

Teacher of Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna

Teacher of Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Abstract:

Elementary education is a crucial period for the academic and cognitive development of children. In recent years, integrating subjects has become a popular approach to ensure the educational process in elementary grades. The integration of math, language, and reading literacy has proven to be effective in enhancing students' learning outcomes. This article discusses the benefits of subject integration in elementary education and provides an example of how math, language, and reading literacy can be integrated in the classroom. A table is presented to illustrate how a math lesson can be enhanced with reading and language activities. This article discusses the importance of subject integration in elementary education and focuses on the integration of math, language, and reading literacy. The benefits of subject integration in enhancing students' learning outcomes are presented, and a table is provided to illustrate how a math lesson can be enhanced with reading and language activities.

Keywords: elementary education, subject integration, math, language, reading literacy, learning outcomes.

Аннотация:

Начальное образование является решающим периодом для академического и познавательного развития детей. В последние годы популярным подходом к обеспечению учебного процесса в начальных классах стала интеграция предметов. Интеграция математики, языка и навыков чтения доказала свою эффективность в улучшении результатов обучения учащихся. В этой статье обсуждаются преимущества интеграции предметов в начальное образование и приводится пример того, как математика, язык и грамотность чтения могут быть интегрированы в классе. Представлена таблица, иллюстрирующая, как урок математики может быть дополнен чтением и языковыми упражнениями. В этой статье обсуждается важность предметной интеграции в начальном образовании и основное внимание уделяется интеграции математики, языка и грамотности

чтения. Представлены преимущества интеграции предметов в улучшении результатов обучения учащихся, а также представлена таблица, иллюстрирующая, как можно улучшить урок математики с помощью чтения и языковых упражнений.

Ключевые слова: начальное образование, предметная интеграция, математика, язык, читательская грамотность, результаты обучения.

Introduction:

Elementary education is a critical period in a child's academic and cognitive development. It lays the foundation for their future academic success and prepares them for lifelong learning. To ensure the educational process in elementary grades, educators have been exploring different approaches to enhance students' learning outcomes. One such approach is subject integration. Integrating subjects means combining different subjects to create a cohesive and interdisciplinary learning experience for students.

Benefits of Subject Integration:

Subject integration has numerous benefits in elementary education. It allows students to see connections between different subjects, promoting a holistic and interconnected understanding of the world. It also encourages creativity and critical thinking, as students are challenged to apply their knowledge across different subjects. Additionally, subject integration promotes collaboration and teamwork, as students work together to solve problems and complete interdisciplinary projects.

Math Activity	Reading Activity	Language Activity
Introduction to Fractions	Read a story that involves fractions, such as "The Lion's Share"	Discuss the new vocabulary words related to fractions
Equivalent Fractions	Read a recipe that involves fractions, such as a recipe for chocolate chip cookies	Write a recipe that involves fractions
Adding and Subtracting Fractions	Read word problems that involve fractions, such as "Sally has 1/4 of a pizza left. She gives 1/3 of the pizza to her friend. How much pizza does she have left?"	Solve word problems that involve fractions

Integration of Math, Language, and Reading Literacy:

One effective way to integrate subjects in elementary education is by combining math, language, and reading literacy. This approach allows students to develop their language and reading skills while also enhancing their math skills. For example, a math lesson on fractions can be enhanced with reading and language activities. The following table illustrates how a math lesson on fractions can be integrated with reading and language activities.

Conclusion:

Subject integration is a powerful approach to ensure the educational process in elementary grades. By integrating math, language, and reading literacy, educators can create a cohesive and interdisciplinary learning experience for students. This approach promotes creativity, critical thinking, and collaboration while also enhancing students' learning outcomes. Educators should consider integrating subjects in their classrooms to provide a well-rounded and effective learning experience for their students.

References:

1. Hiebert, J., & Wearne, D. (1993). Instruction, understanding, and skill in multidimensional subject matter. *Educational Researcher*, 22(1), 5-8.
2. Kozulin, A., & Presseisen, B. Z. (1995). Mediated learning experience and psychological tools: Vygotsky's and Feuerstein's perspectives in a study of student learning. *Educational Psychologist*, 30(2), 67-75.
3. Brooks, J. G., & Brooks, M. G. (1993). In search of understanding: The case for constructivist classrooms. ASCD.
4. Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 300-314.
5. National Council of Teachers of Mathematics. (2014). Principles to actions: Ensuring mathematical success for all. NCTM.
6. National Council of Teachers of English. (2018). Standards for the assessment of reading and writing. NCTE.

Cardiovascular Disease (CVDs)

Sadaan Muhammad Shuaib Sayyed
Tashkent Medical academy of Termez Branch
Sadaansayyed18@gmail.com
[+919321961527]

Abstract.

This article is written in detail about cardiovascular diseases.

Keywords: coronary artery diseases, stroke, heart failure, hypertensive heart disease.

Introduction:

Cardiovascular disease is any disease involving the heart or blood vessels. CVDs constitute a class of diseases that includes: coronary artery diseases, stroke, heart failure, hypertensive heart disease.

As we all are aware that Heart disease is something which bothers many! Well, Doctors are continuously trying to educate the masses about the ill effects of CVDs. Undoubtedly, we need to change our daily routine so that we are healthy and are safe from all the diseases.

Key facts

Cardiovascular diseases (CVDs) are the leading cause of death globally.

An estimated 17.9 million people died from CVDs in 2019, representing 32% of all global deaths. Of these deaths, 85% were due to heart attack and stroke.

Over three quarters of CVD deaths take place in low- and middle-income countries.

Out of the 17 million premature deaths (under the age of 70) due to noncommunicable diseases in 2019, 38% were caused by CVDs.

Most cardiovascular diseases can be prevented by addressing behavioural risk factors such as tobacco use, unhealthy diet and obesity, physical inactivity and harmful use of alcohol.

It is important to detect cardiovascular disease as early as possible so that management with counselling and medicines can begin.

What are cardiovascular diseases?

Cardiovascular diseases (CVDs) are a group of disorders of the heart and blood vessels. They include:

coronary heart disease – a disease of the blood vessels supplying the heart muscle;

cerebrovascular disease – a disease of the blood vessels supplying the brain;

peripheral arterial disease – a disease of blood vessels supplying the arms and legs;

rheumatic heart disease – damage to the heart muscle and heart valves from rheumatic fever, caused by streptococcal bacteria;

congenital heart disease – birth defects that affect the normal development and functioning of the heart caused by malformations of the heart structure from birth; and

deep vein thrombosis and pulmonary embolism – blood clots in the leg veins, which can dislodge and move to the heart and lungs.

Heart attacks and strokes are usually acute events and are mainly caused by a blockage that prevents blood from flowing to the heart or brain. The most common reason for this is a build-up of fatty deposits on the inner walls of the blood vessels that supply the heart or brain. Strokes can be caused by bleeding from a blood vessel in the brain or from blood clots.

What are the risk factors for cardiovascular disease?

The most important behavioural risk factors of heart disease and stroke are unhealthy diet, physical inactivity, tobacco use and harmful use of alcohol. The effects of behavioural risk factors may show up in individuals as raised blood pressure, raised blood glucose, raised blood lipids, and overweight and obesity. These “intermediate risks factors” can be measured in primary care facilities and indicate an increased risk of heart attack, stroke, heart failure and other complications.

Cessation of tobacco use, reduction of salt in the diet, eating more fruit and vegetables, regular physical activity and avoiding harmful use of alcohol have been shown to reduce the risk of cardiovascular disease. Health policies that create conducive environments for making healthy choices affordable and available are essential for motivating people to adopt and sustain healthy behaviours.

There are also a number of underlying determinants of CVDs. These are a reflection of the major forces driving social, economic and cultural change – globalization, urbanization and population ageing. Other determinants of CVDs include poverty, stress and hereditary factors.

In addition, drug treatment of hypertension, diabetes and high blood lipids are necessary to reduce cardiovascular risk and prevent heart attacks and strokes among people with these conditions.

What are common symptoms of cardiovascular diseases?

Symptoms of heart attacks and strokes

Often, there are no symptoms of the underlying disease of the blood vessels. A heart attack or stroke may be the first sign of underlying disease. Symptoms of a heart attack include:

pain or discomfort in the centre of the chest; and/or

pain or discomfort in the arms, the left shoulder, elbows, jaw, or back.

In addition the person may experience difficulty in breathing or shortness of breath; nausea or vomiting; light-headedness or faintness; a cold sweat; and turning pale. Women are more likely than men to have shortness of breath, nausea, vomiting, and back or jaw pain.

The most common symptom of a stroke is sudden weakness of the face, arm, or leg, most often on one side of the body. Other symptoms include sudden onset of:

numbness of the face, arm, or leg, especially on one side of the body;

confusion, difficulty speaking or understanding speech;

difficulty seeing with one or both eyes;

difficulty walking, dizziness and/or loss of balance or coordination;

severe headache with no known cause; and/or

fainting or unconsciousness.

People experiencing these symptoms should seek medical care immediately.

What is rheumatic heart disease?

Rheumatic heart disease is caused by damage to the heart valves and heart muscle from the inflammation and scarring caused by rheumatic fever. Rheumatic fever is caused by an abnormal response of the body to infection with streptococcal bacteria, which usually begins as a sore throat or tonsillitis in children.

Rheumatic fever mostly affects children in developing countries, especially where poverty is widespread. Globally, about 2% of deaths from cardiovascular diseases are related to rheumatic heart disease.

Symptoms of rheumatic heart disease

Symptoms of rheumatic heart disease include: shortness of breath, fatigue, irregular heartbeats, chest pain and fainting.

Symptoms of rheumatic fever include: fever, pain and swelling of the joints, nausea, stomach cramps and vomiting.

Why are cardiovascular diseases a development issue in low- and middle-income countries?

At least three-quarters of the world's deaths from CVDs occur in low- and middle-income countries. People living in low- and middle-income countries often do

not have the benefit of primary health care programmes for early detection and treatment of people with risk factors for CVDs. People in low- and middle-income countries who suffer from CVDs and other noncommunicable diseases have less access to effective and equitable health care services which respond to their needs. As a result, for many people in these countries detection is often late in the course of the disease and people die at a younger age from CVDs and other noncommunicable diseases, often in their most productive years.

The poorest people in low- and middle-income countries are most affected. At the household level, evidence is emerging that CVDs and other noncommunicable diseases contribute to poverty due to catastrophic health spending and high out-of-pocket expenditure. At the macro-economic level, CVDs place a heavy burden on the economies of low- and middle-income countries.

How can the burden of cardiovascular diseases be reduced?

The key to cardiovascular disease reduction lies in the inclusion of cardiovascular disease management interventions in universal health coverage packages, although in a high number of countries health systems require significant investment and reorientation to effectively manage CVDs.

Evidence from 18 countries has shown that hypertension programmes can be implemented efficiently and cost-effectively at the primary care level which will ultimately result in reduced coronary heart disease and stroke. Patients with cardiovascular disease should have access to appropriate technology and medication. Basic medicines that should be available include:

- aspirin;
- beta-blockers;
- angiotensin-converting enzyme inhibitors; and
- statins.

An acute event such as a heart attack or stroke should be promptly managed. Sometimes, surgical operations are required to treat CVDs. They include:

- coronary artery bypass;
- balloon angioplasty (where a small balloon-like device is threaded through an artery to open the blockage);
- valve repair and replacement;
- heart transplantation; and
- artificial heart operations.

Medical devices are required to treat some CVDs. Such devices include pacemakers, prosthetic valves, and patches for closing holes in the heart.

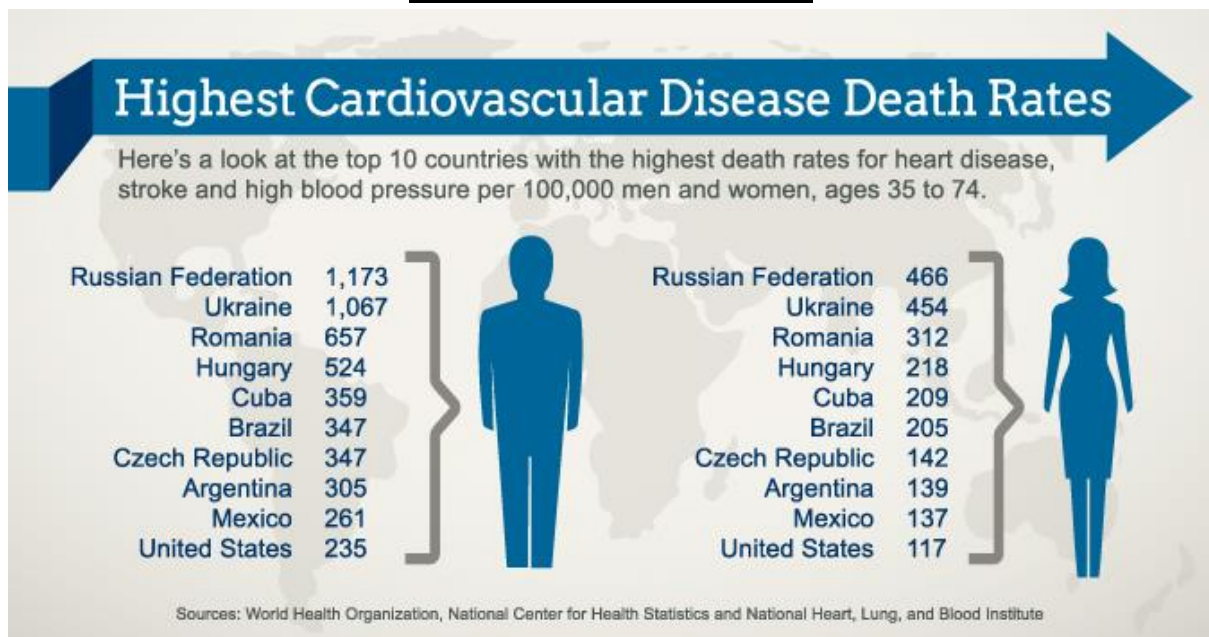

According to Elizabeth G. Nabel, M.D

She mentions, the statistics about the cardiovascular disease

Cardiovascular disease, including stroke, is the leading cause of illness and death in the United States. There are an estimated 62 million people with cardiovascular disease and 50 million people with hypertension in this country.¹ In 2000, approximately 946,000 deaths were attributable to cardiovascular disease, accounting for 39 percent of all deaths in the United States.² Epidemiologic studies and randomized clinical trials have provided compelling evidence that coronary heart disease is largely preventable.³ However, there is also reason to believe that there is a heritable component to the disease. In this review, I highlight what we know now about genetic factors in cardiovascular disease. As future genomic discoveries are translated to the care of patients with cardiovascular disease, it is likely that what we can do will change.

Graphical representation

Conclusion

After all of this we all must understand that Heart is an important organ to the body we must take care of it. Heart disease can easily be avoided, If we really want it to happen. The call is in our Hand how we handle it.

OUR BODY IS NOT MEANT FOR MEDICINE.

Reference:

1. [Cardiovascular diseases \(CVDs\) \(who.int\)](http://who.int)
2. [what is cardiovasuclar disease - Search \(bing.com\)](http://bing.com)

3. Article written by American Doctor Elizabeth G. Nabel, MD
4. Qualitative Methodology in Cardiovascular Outcomes Research: A Contemporary Look - PubMed (nih.gov)
5. <http://news.heart.org/american-heart-association-statistical-report-tracks-global-figures-first-time/stat-story-12-17-03/>
6. Boboyorov Sardor Uchqun o'g'li, & Boboyorova Hayitoy Uchqun qizi. (2023). CHRONIC HEART FAILURE IN SURKHANDARYA REGION AND MODERN METHODS OF ITS TREATMENT. Journal of Universal Science Research, 1(1), 12–16. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/7>
7. Inoyatova Nazokat Qahramon qizi, & Eshkaraev Sadridin Choriyevich. (2023). ICHIMLIK SUVIDA RADIOFAOL ELEMENTLARNING PAYDO BO'LISHI VA INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI. Journal of Universal Science Research, 1(3), 72–79. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/308>
8. Umirqulova Feruza Abdisamatovna, & Eshkaraev Sadridin Choriyevich. (2023). YOVVOYI O'SIMLIKLAR TARKIBIDAN DORIVOR MODDALARNI EKSTRAKTSIYON AJRATIB OLIISH USULLARI. Journal of Universal Science Research, 1(4), 86–92. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/413>
9. Pardayev Anvar Misirovich, & Eshkaraev Sadridin Choriyevich. (2023). STOMATOLOGIYADA YADROVIY TIBBIYOTNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI. Journal of Universal Science Research, 1(4), 69–75. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/410>
10. Sadriddin o'g'li, E. S., Soatmurod o'g'li, A. A., & Soatmurodovna, S. R. N. (2023). IONITLAR (SORBENTLAR) YORDAMIDA ERITMADAN OLTINNI SORBSIYALASH USULIDA AJRATIB OLIISH. Journal of Universal Science Research, 1(1), 6-11.
11. Toshaliyev Uchqun Boboyorovich, & Boboyorov Sirojiddin O'tkir o'g'li. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA XALQ TABOBATINI RIVOJLANTIRISH. Journal of Universal Science Research, 1(1), 70–74. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/19>

Коврак усимлигининг биологик хусусиятлари.

Денов тадбиркорлик ва педагогика институти магистранти

Буриева Дилноза Рамозон кизи

Аннотация: Мазкур тезисда Зирадошлар оиласига кирувчи коврак туркуми турларининг биологик хусусиятларига умумий тавсиф берилган.

Таянч сузлар: Туркум, турлар, хом ашё, смола, сесквитерпеноид, терпеноидли кумарин, мураккаб эфирлар, сесквитерпенли лактон, Зирадошлар ва бошкалар.

Ферула туркуми Зирадошлар оила сичида энг кўп (185) турга эга бўлиб, Ўрта Осиё ва Қозоғистонда уларнинг 110 га яқин, Ўзбекистонда эса 50 тури учрайди. Бу туркум турлари эфир мойли, емхашак, асалчилик, шифобахш, крахмал берувчи, ароматик, озуқабоп ва техника ўсимликлари ҳисобланади.

Ферула туркумининг 100 га яқин коврак турлари сесквитерпеноидли моддалар сақлаши аниқланган. Бундан (54,7 %) коврак тури терпеноидли кумаринлар, 40 (35,5 %) тури мураккаб эфирлар, 15 (12,4 %) тур сесквитерпенли лактонлар сақлаши ўрганилган.

Коврак нинг елимсмоласи халқ табобатида томир тортиши, ўпка сили, ўлат, захм, кўк-йўтал, тиш оғриғи, асаб ва бошқа касалликларни даволаш учун, ҳамда қувват берувчи, балғам кўчирувчи ва гижжа ҳайдовчи дори сифатида қўлланилади.

Ковракнинг жуда ёш новдаларини янчиб, қатикқа қориб хавфли шишлар ва захмга даво қилинади. Елимсмола тиндирмаси (настойкаси), эмульсия ва хабдори ҳолида астма, томир тортиш ва асаб касалликларида ишлатилади. Илмий медицинада коврак елимсмоласи – “асса фетида” номи билан кукун, эмульсия ва тиндирма (настойка) ҳолида оғриқ қолдирувчи, балғам кўчирувчи, ел ҳайдовчи, қувват берувчи ва тинчлантирувчи восита сифатида ишлатилади ва кўпгина давлатлар фармокопеясига киритилган.

Шарқ мамлакатларида Эрон, Покистон, Афғонистон ва Ҳиндистон коврак шираси ва илдизи озиқ-овқат санаотида зиравор сифатида, косметика санаотида атторлик воситалари ишлаб чиқаришда ишлатилади. Буюк табиб Ибн Синонинг фикрига кўра, «Коврак уруғининг қайнатмаси 3 маҳал 50 граммдан ичилса, она сути кўпаяди. Елими сувга кўшиб ичилса, дарҳол овоз чиқади. Ширасига анжир кўшиб ейилса, сариқ касаллигини тузатади. Елимига мурч, сирка кўшиб, ёмон

сифатли яраларга сурилса, фойда қилади. Соч тўкилишига ҳам ўта фойдалидир. Коврак бош мия, склероз, бронхит, астма, сариқ касал, кўк йўтал, диабетга даво, қон кетишини тўхтатади. Иштаҳани очади. Илдизи томчилаб сийдик ва буйрак оғриқларига даво. Уч маҳал қайнатмасидан 30 граммдан ичилса, фойда қилади (муддати 15 кун). Илдиз қайнатмаси барча оғриқларни босади. Бўғилишни кетказади, оғрикни тузатади.

Коврак илдизидан смола олиш май ойидан бошланиб кузгача давом этади, шунинг учун ҳам смола олиш даврлари баҳор ва ёз фасллари даврларига бўлинади. Баҳорги босқич бу тайёргарлик кўриш даври ҳисобланади. Бу босқичда елимсмола тайёрланадиган майдон белгиланиб, ковракни умумий захираси аниқланади ва елимсмола олиннадиган ўсимликлар белгиланиб чиқилади. Коврак, эслатиб ўтганимиздек, монокарп ўсимлик бўлганлиги учун барча тупида пояси бўлмайди. Шунинг учун ҳам ўсимликнинг илдизини поя ва ер устки барглардан тозалаб, смола олишга таёрлаш лозим. Бунинг учун, коврак илдизи атрофини 5 - 10 см чуқурликда ва 20-25 см кенгликда ковлаб, илдизнинг тепа қисми очилади, ёмғир сувларидан ҳимоя қилиш учун ариқча очиб қўйилади. Коврак илдизини устки қисми очилгандан сўнг, смола олиш учун кесиб қўйилади ва илдиз усти куёш нури ва ташқи таъсирлардан ҳимоя қилиш учун махсус кесилган картон билан беркитиб қўйилади. Шу тариқа елимсмолани илдиздан юқори кесилган томон кўтарилишга имкон яратилади, 5-6 кун ўтгандан сўнг, биринчи ва учинчи кесимда сифатли “донак” шираси йиғилади ва тўпланган елим йиғиштириб олинади, сўнг яна янги жойдан кесиб қўйилади, мавсум давомида, ўсимлик илдизининг каттакичиклигига қараб 20-30 маротаба кесиш мумкин.

Бизнинг республикамизда эса коврак елимни тайёрлаш расман 2006 йилдан бошланди. Шунинг учун ҳам ковракдан смолаелим олиш учун биринчи навбатда ковракни табиий биологик ва эксплуатацион захираларини аниқлаб, катта масштабдаги харитасини тузиб улардан табиатга зарар етказмасдан фойдаланишни ташкил қилиш, табиий шароитда қайта тикланишга имконият яратиш керак, табиий майдонларда навбатма-навбат тайёрлаш ишларини амалга оширни ташкил қилиш лозим.

Келажакда мутахассислар томонидан ковракнинг сувли майдонларда биоэкологик хусусиятларини ўрганиб, уларни маданий ҳолда кўпайтириш ва етиштириш муаммосини ҳал қилиш фанимиз олдидаги асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Ковракнинг плантацияларини уларнинг табиий ўсиш шароитларида ташкил этиш мақсадга мувофиқ, сугориладиган далаларда саноат

плантацияларини ташкил этиш учун амалий илмий тадқиқодлар олиб бориш давр талабидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

Булгакова Л. Л. Оригинальный медонос ферула ассафетида // Пчеловодство: журнал. — 1961.

Камелин Р. В., Хасанов Ф.О. Вертикальная поясность растительного покрова хр. Кугитанг (Юго-западный Памироалай). Бот. журн., 1987,

Коровин Е. П. Иллюстрированная монография рода *Ferula* (Tourn.) L.. — Институт ботаники и зоологии АН УзССР. — Ташкент: Изд-во АН УзССР, 1947.

Коровин Е. П. *Ferula* L. - Ферула. Флора Узбекистана. Т. III. Ташкент, изд-во АН УзССР.С.

Холматов Х.Х., Аҳмедов Ў.А. Фармакогнозия.—Ташкент: Ибн Сино, 1995.—

Халмуратов М. А. Бойсун Чўлбаир тоғларининг ўсимликлар қоплами. Автореф. канд. дисс. Т., 2007. 20б.

MAKTABDA FIZIKA FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH HAQIDA

Djabborxonova Dilshoda

Otaqulova Iroda Abdurashid qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti fizika va matematika fakulteti fizika va astronomiya yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalar mavzusida ma'lumotlar berilgan

Kalit so'zlar: O'qitish texnologiyasi, texnologiya atamasi, integratsiya, bilim berish va olishning samarali muhitini tashkillashtirish.

Bugungi davrga kelib, fan va texnikaning jadal rivojlanishi ilmiy axborotlar ko'lamining ko'payishiga olib kelmoqda. Bu esa, o'z navbatida, ilmiy bilimlar asosida shakllantirilgan o'quv fanlarining mazmuni yil sayin yangi bilim va tushunchalar bilan boyitib borilishi tufayli fan asoslaridagi o'quv materialining hajmi ortishiga sabab bo'lmoqda. Amaldagi o'quv mashg'ulotlari uchun ajratilgan vaqt me'yorlari esa katta hajmdagi o'quv materialining o'quvchilar tomonidan to'laqonli o'zlashtirilishiga imkon bermaydi. Demak, mavjud vaqt me'yorlariga amal qilgan holda o'quv materialining mazmunini o'quvchilarga etkazib berish uchun ta'limda yangicha yondashuv talab etiladi. Bunday yondashuv zamonaviy ta'limda fanlararo bog'lanish tarzida amalga oshirib kelinmoqda.

O'qitish texnologiyasi - o'qitishning maqsadiga yetish uchun tanlab olingan metodlarni, vositalarni turli shaklda qo'llash, boshqacha aytganda, o'quvchilarga bilim berish tarbiyalash va rivojlantirishning unumli yo'lini ifodalaydi. Bunda xomashyo - o'quvchi hisoblanadi. Uni ishlatish - o'qitish jarayonini tashkil qilish. Mahsulot - yetarli bilimga ega bolgan, ta'lim-tarbiya olgan, ong jihatdan rivojlangan kasb-hunar, bitiruvchisi. Oliy maktabning yo'nalishiga, guruhning darajasiga, o'quvchilarning xususiyatlariga, o'quv predmetlarining o'rniga, ta'lim muassasasining moddiy-texnik bazasiga va unda yaratilgan sharoitga mos o'qitish texnologiyasi ishlab chiqiladi hamda amalga oshiriladi.

O'qitish texnologiyasining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. O'qitishning muhitga mos kelishi - o'qitishni takomillashtirish va davr talabiga qaratilishi. boshqacha aytganda, ilmning yutuqlari bilan uning amalda qo'llanishi orasidagi farqni qisqartirish.

2. Muvofiqlik - o'qituvchi bilan o'quvchilarning minimal harakati bilan ta'lim - tarbiya ishida maksimal natijaga erishishi.

3. Integratsiya - ta'lim-tarbiya ishini rivojlantirishga ijobiy ta'sir qilish maqsadida ko'pchilik ilmlarning yutuqlarini birlashtirish, bunda pedagogika bilan an'anaviy bog'langan psixologiya, sotsiologiya, fiziologiyalargina emas, balki informatika, statistika, iqtisodiyot, boshqaruv nazariyasi va boshqa fanlarning asosidan foydalanish.

4. Ilmiylik - o'qitishda yangi mazmun, metod, vosita va tashkillashtirish shakllarini qo'llash natijasini tadqiq qilishdir.

5. Jarayonlarni hamda ijobiy natijalarni takrorlanib turishi, har doim ta'lim-tarbiya berishni keyingi bosqichida yangi yutuqlarga erishishga intilishi hamda ta'lim olishi va o'qitishni yuqori mahorat bilan amalga oshirishiga oldindan sharoit yaratishdir.

6. O'quvchi yoki o'quvchi bilan o'qituvchining ish faoliyatini dasturlash. o'qitish jarayonini tashkillashtirishni aniq, ipidan-ignasigacha rejalashtirish va aniqlashtirishdir.

7. O'quv vositalari va materiallaridan faol foydalanish. Bu esa, ma'lumotni faqatgina og'zaki usulda bermasdan, o'quv materiallari, texnik vositalari hamda kompyuter texnologiyalarini qo'llash orqali amalga oshirishni nazarda tutadi.

8. Bilim berish va olishning samarali muhitini tashkillashtirish — bu ilmiy tadqiqotlar yutuqlariga asoslanadi. O'qitishning samaraliligi ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasining yetarli ta'minlanganlik darajasigagina emas, ulardan foydalanish bo'yicha ish-harakatlariga bog'liqdir.

9. O'qitish natijasini sifatli baholash — bu, talim-tarbiya ishining yuritilishida ko'p hollarda va yakuniy xulosa chiqarishda to'g'ri va obyektiv baholash, uning sifatini yaxshi bo'lishining birdanbir shartidir, albatta, bunga ko'p vaqt kerak. Agar o'qitish texnologiyasining mohiyatini to'g'ri tushunmasak, uni yaratish yo'lini bilmasak, faqatgina quruq baqirishga berilib, qorong'ida adashganday ahvolga tushib qolamiz. Bu esa hech qachon yaxshi natijaga olib kelmaydi. Shunday qilib, o'qitish texnologiyasini ishlab chiqishga qisqacha to'xtab o'taylik.

O'qitishning didaktik maqsadini ishlab chiqishda quyidagilarga e'tibor berish talab qilinadi:

1. O'qituvchiga yo'nalish beruvchi ustuvor maqsadlar: o'qitish jarayonida insonning bilish faoliyatini shakllantirish; keng fikrlash qobiliyatini tarbiyalash; jamiyatdagi o'zgarishlarni to'g'ri tushunishga o'rgatish; fan asoslarini mustaqil o'rganish ko'nikmalarini hosil qilish va boshqa.

2. O'quv rejasida va dasturida taklif qilingan o'quv materiallarning mazmunini aniqlash; o'quv materialining tarkibini tuzish; har bir predmetning mazmuniga mos hayotda kerakli misollarni topish; o'quvchiga olgan bilimidan foydalanishga o'rgatuvchi ko'nikma va vazifalarni tuzish; o'quv materialini o'zlashtirishga qo'yiluvchi talablarni aniqlash; tekshirish va baholashning aniq va obyektiv ko'rsatkichlaridan foydalanish va boshqalar. Aytilgan didaktik maqsadlarning asosi me'yoriy hujjatlarda, boshqacha aytganda, bilim berish konsepsiyalarida, davlat ta'lim standartlarida, o'quv rejasida va dasturlarida, darslik va qo'llanmalarda o'z aksini topgan. Ular metodist-olimlar, tajribali professor-o'qituvchilar tomonidan ishlab chiqiladi, tegishli ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlanib, bilim beruvchi o'quv yurtlariga taklif qilinadi. Bu hujjatlar bilan ta'lim muassalari jamoasi va o'qituvchilar ish olib borishadi. Ularga asoslanib o'qituvchilar o'zlarining mavzuiy - taqvim rejasini tuzishadi. Unda, asosan, o'qiladigan mavzularning nomi, ularga ajratilgan soat, o'qitishda qo'llaniluvchi metodlar, vositalar, tashkiliy shaklning turi, mustaqil ish soatlari, uyga beriladigan vazifalar va foydalanadigan adabiyotlar ko'rsatiladi. Bunday reja tuzishning standart shakli yo'q. Biroq har bir o'qituvchi o'z ishini unumli bajarishi uchun, xohlagan shakldan foydalanishi mumkin. Mavzuiy - taqvim reja asosida o'qituvchi har bir guruh uchun dars rejasini tuzadi. Dars rejasining tuzilishi mutaxassisning o'quv rejasiga mos kelishi zarur.

Adabiyotlar:

1. Uzoqova G.S., Tursunov. Q. Sh., Qurbonov M. Fizika o'qitishning nazariy asoslari.–T., O'zbekiston, 2008.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.–T., 2006.
3. Yusupov A., Saidov T. Ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash.–T., 2006.

Футбол бўйича ҳакамларнинг тайёргарлиги бўйича манбаларни умумлаштириш.

Бекназаров З.Қ.2 курс магистранти. (ЎзДЖТСУ).

Аннотация.

Мазкур мақолада футбол бўйича ҳакамларни тайёргарлигини оширишга қаратилган илмий адабиётларни таҳлил қилиш натижалари келтирилган.

Калит сўзлар: спорт, футбол, тўп, ҳакам, жисмоний.

Долзарблиги: Бугунги кунга келиб раҳбариятимиз томондан жуда катга эътибор берилмоқда, турли қарорлар чиқарилмоқда. Бунга мисол жуда кўплаб мусобақаларнинг ўтказилиши, бу мусобақаларни ўтказишда ҳакамларнинг ўрни катта, яни мусобақаларнинг одилона ўтиши орқали футболчи бўлсин ёки бошқа спортчи бўлсин ўша мусобақа орқали жисмоний имкониятлар даражасини яхшилашлари ва янада чархлаб олишларига эга бўлади. Бунда эса ҳакамларнинг одилона ўйинларни олиб бориши муҳим ўрин эгаллайди. Сабаби агарда ҳакам нотўғри қарор чиқарса, қоида бузилиши жараёнини тўғри баҳолай олмаса одилоналик билан бошқармайдиган бўлса ёки жисмоний имконияти паст бўла туриб ўз билимига ишониб ҳакамлик қилиши мумкин, лекин имкон даражасида жисмоний имкониятлари паст бўлса, у норозиликлар келтириб чиқаради. Футбол ўйини давомида ҳакам бу орқали ўйинчиларга сарик кизил карточкалар бериши билан ўйинчиларнинг савияси жамоаларнинг ўйин сурати тушишига олиб келади.

Тадқиқотнинг мақсади: Ҳакамларни тайёргарлигига оид илмий манбаларни таҳлил қилиш.

Футбол бўйича ҳакамларининг жисмоний тайёргарлиги ва мусобақа фаолияти даражасини аниқлаш бугунги куннинг долзарб масалаларидан биридир.

Шундай қилиб, бир қатор ишларда мазкур муаммо ҳақида фикрлар ёритилган бўлсада, мусобақа фаолияти жараёнларида футбол ҳакамларининг жисмоний тайёргарликларини ривожлантириш бугунги кунинг долзарб масалаларидан бири бўлиб ҳисобланади.

Шунга кўра, футбол ҳакамларининг жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини тарбиялаш учун хилма-хил воситалар мажмуасида мусобақалар ташкил этиш масалаларининг тажрибалар асосида ишланиши долзарб масаладир.

Шу нуқтаи назардан қараганда, мазкур иш бу муаммони илмий йўналишда ечишга қаратилганлиги билан муҳимдир. Бу эса энг аввало ҳакамларимизнинг жисмоний имкониятлари етарли даражада бўлмаслиги, Республикамизда кундан кунга ривожланиб келаётган футболимизга салбий тасирини ўтказмай қолмайди. Илмий педагогик жихатдан қараганда биз танлаган мавзунинг долзарблиги ва муҳимлиги яққол намоён бўлади.

Футбол ҳакамларининг жисмоний тайёргарлиги ва мусобақа фаолиятларини ўрганиш ва таҳлил қилиш масалалари кўпгина мутахассислар тамонидан ўрганилган. Масалан М.А. Годик, Исеев Ш.Т., Акрамов Р.А., Нуримов Р.И, Сергеев Г., Толибджанов .А.И, Гриндер К. Казаков П.И. Латышев Н.Г.Исроилов.Ш.Х. Артуёнов.А.С. П. Коллина ва бошқалар, ўзининг илмий ишларида ҳакамларнинг самарали иш бажаришлари учун мусобақага тайёргарлик кўришдаги ҳар бир босқичида (тайёрлов,умум,махсус) жисмоний тайёргарлигини тўғри йўналтириш кераклигини эътироф этадилар.

Футболчиларнинг спорт мусобақаларидаги фаолиятида спорт ҳакамининг аҳамиятига урғу бера туриб, ҳакамлик сифати юқори бўлишига маълум даражада кафолат бера олувчи ҳакамларни тайёрлаш масаласига алоҳида эътибор қаратишимиз табиий ва мантиқий бўлади. Бироқ, мавжуд адабиётларни, йўриқ – меъёрий ҳужжатларни ва услубий материалларни ўрганиш жараёнида биз қуйидаги ҳулосага келдик, яъни ушбу масалага мутахассислар ва спорт соҳасида илмий фаолият юритувчи олимлар томонидан зарур бўлган эътибор берилмаяпти. Масаланинг назарий ва услубий нуқтаий назардан ишлаб чиқилмагани сабабли футбол бўйича ҳакамларнинг тайёргарлик даражасининг пасайиши оҳир оқибат футбол бўйича мусобақаларда ҳакамлик сифатини ошириш жараёнининг юқори даражада кечишига тўсқинлик қилишини эътироф этишимиз лозим.

Ҳозирги кунда футбол бўйича ҳакамларнинг таълим ва профессионал тайёргарлигини таъминлаш мақсадида ФИФА тамондан йўлга қўйилган “фитнес тест” асосида семинар машғулотларидан иборат бўлган футбол ҳакамлари тайёрлаш мактабларида ҳам бевосита фойдаланадилар.

Футбол бўйича ҳакамлар тайёрлашнинг ананавий тизими сифатида футбол ихтисослиги бўйича жисмоний тарбия институтида таҳсил олиш жараёнида маҳсус тайёргарлик эътироф этилади.

Мусобақаларни яхши ташкил этиш ва ўтказишнинг энг муҳим шартларидан бири- бу спорт фаоллари билан тизимли равишда ишлаш. Фаоллар билан ишлаш турлича кўринишда бўлиши мумкин. Бу таркибида назарий ва

амалий машғулоти бўлган семинарлар, тажрибали ҳакамлар билан учрашувлар, йирик мусобақаларда (ҳалқаро мусобақалар, Ўзбекистон биринчиликлари ва бошқалар) қатнашиш, туман ва шаҳар мусобақаларида тажриба орттириш, махсус “Ҳакам кутибхонаси”ни ташкил қилиш, “футбол бўйича ҳакам” стендини тайёрлаш, уй вазифалари, ҳакамлар имкониятлари ва х.к. Семинарлар ўтказилишидан мақсад – ҳакамлик қоидаларини изоҳлаш, ҳакамлик амалиётида йўл қўйилиши мумкин бўлган ҳатоларнинг олдини олиш.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Мяконьков В.Б. Психологическая подготовка судей. - Официальный сайт Коллегии футбольных арбитров: www.

2. Абдула А.В., Ашанин В.С. Взаимосвязь различных сторон подготовленности арбитров и качества судейства в футболе: Олимпийский спорт и спорт для всех // Тезисы докладов IX Международного научного конгресса 20-23 сентября 2005 г. Киев. - Киев, 2005. - С. 298.

3. Дмитриев О.Б. Статистическая экспертная система «Соревнования по каратэ-до» для подготовки судей, тренеров и спортсменов к соревнованиям // Теория и практика физической культуры. - 2001. - № 11. - С. 43-45.

4. Коваленко А.А. Использование в практике судейства в спортивных танцах оценки качества исполнения технических действий // Проблемы развития танцевальных видов спорта: Материалы VIII Всероссийской научно-практической конференции. - М., 2004. - С. 18-26.

BUXGALTERIYA HISOBINING USULLARI VA TAMOYILLARI.

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası o'qituvchisi

Xodjayev Shodiyor

Salimova Zulhumor

Barakayeva Feruza

Yaxshliqova Mohinur

Guliston Davlat Universiteti "DO'YQT" yo'nalishi talabalari

ANNOTATSIYA: Iqtisodiyotni erkinlashtirish va chuqurlashtirish sharoitida turli mulkchilikka asoslangan tashkiliy-iqtisodiy jihatdan bir-biridan farq qiluvchi ko'plab xo'jalik yurituvchi subektlarning paydo bo'lishiga zamin yaratildi. SHu munosabat bilan xo'jalik yurituvchi subektlarda buxgalteriya hisobning to'g'ri yo'lga qo'yilishi va uning ustidan nazoratning samarali mexanizmini ishlab chiqish hozirgi kunning dolzarb vazifalaridan biridir

Kalit so'zlar: Biznes, moliya ,tadbirkorlik foydasi, asosiy o'lhagich, muhimlik moliyaviy hisobotda, offsetting, mol-mulk.

KIRISH

Odatda, ishlab chiqarish xarajatlari mahsulot ishlab chiqarishni tayyorlashdan boshlab, uni tayyor mahsulot holida omborga qabul qilingungacha bo'lgan xarajatlar yig'indisidan iborat bo'ladi va ular mahsulot ishlab chiqarish texnologiyasi va ishlab chiqarishning xususiyatiga qarab har xil bo'ladi. Xarajatlarning salmog'i ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxiga, tannarx esa korxonaning daromadiga ta'sir qiladi. Shu sababli ularni to'g'ri hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Shu maqsadda xarajatlarning tarkibi va turlarini bilish zarur.

Muxokama va natijalar.

Hozirgi vaqtda Respublikamizning hamma xo'jalik yurituvchi sub'ektlarining faoliyatini hisobga oluvchi asosiy Hujjat - "Mahsulot (ish, xizmat)lar tannarxiga qo'shiladigan, uni ishlab chiqarish va sotish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarning tarkibi va moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi haqidagi" Nizom hisoblanadi. Bu Nizomga asosan boshqaruv hisobida tannarxga qo'shiladigan xarajatlar tarkibi quyidagi maqsadlar uchun aniqlanadi:

- buxgalteriya hisobi schyotlarida bevosita mahsulot ishlab chiqarish va sotish jarayonida yuzaga keladigan xarajatlar haqida to'liq va aniq ma'lumotlar to'plash;
- korxonalar faoliyati rentabelligini hisoblash;- raqobatbardoshligini aniqlash;

- soliqqa tortish asosini to'g'ri belgilash.

Ushbu vazifalarni yechish uchun xarajatlar quyidagi guruhlariga bo'linadi:

- mahsulotni ishlab chiqarish tannarxiga qo'shiladigan xarajatlar; - davr xarajatlari tarkibida hisobga olinadigan va asosiy faoliyat foydasini aniqlashda e'tiborga olinadigan xarajatlar; - korxonaning umumiy faoliyatidan keladigan foyda yoki zararni aniqlashda hisobga olinadigan moliyaviy faoliyat xarajatlari;

- soliqqa tortishdan oldingi foyda yoki zararni aniqlashda hisobga olinadigan favqulodda ko'zda tutilmagan zararlar yoki foyda. Korxonalarining o'ziga xos xususiyatiga ko'ra, xarajatlar tayyorlov va qayta ishlash xarajatlariga bo'linadi. Yuqorida ta'kidlanganlar boshqaruv hisobi tizimida xarajatlar turli xil yo'nalishdagi maqsadlar uchun guruhlanishidan dalolat beradi. Bu narsani amaliyotda keng joriy etish boshqaruvchilarga ishlab chiqarishni boshqarish borasida asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini beradi.

Korxonalarda moliyaviy faoliyat xarajatlariga bank krediti bilan, ijara bilan bog'liq, xorijiy valyuta jarayoni va boshqa moliyaviy faoliyat bilan bog'liq xarajatlar kiradi. Favqulodda xarajatlarga korxonalarda tabiiy ofatdan ko'riladigan zararlar kiradi. Bu tur zararlar korxonalarda, masalan, yong'in natijasida mahsulot nobud bo'ladi. Shuning uchun boshqaruvchilar bunday zararlarga yo'l qo'ymaslik choratadbirlarini ko'rishlari lozim. Ishlab chiqarish va davr harajatlarining ajratilishi moddiy ishlab chiqarish zaxiralari qoldiqlari qiymatini aniqlash uchun zarur bo'lib, davr harajatlari tegishli bo'lgan hisobot davrida hisobdan chiqariladi va sotilmagan mahsulot, tugallanmagan ishlab chiqarish qoldig'ida kelgusi davrlarga o'tkazilmaydi.

Xulosa

Keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, xo'jalik yurituvchi subektlarda buxgalteriya hisobning to'g'ri yo'lga qo'yilishi va uning ustidan nazoratning samarali mexanizmini ishlab chiqish hozirgi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Korxonalarining pul xarajatlari, hozirda va keyinchalik katta o'rin egallashini hisobga olib, ularni alohida element qilib chiqarish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.S. Yuldasheva, I. Masteyeva, B. Maxkamov "Buxgalteriya hisobi asoslari.
2. Qaxxorovna, T. G., & Ikrom o'g'li, X. J. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIGA BOZOR MEXANIZMLARINI JORIY QILISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(2), 85-90.
3. Quadratullaevna, A. M., Qaxxorovna, T. G., & Eshbulovich, M. H. (2023). SUN'IY INTELLEKT VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(2), 65-69.

4. Turayeva, G., Mamatkosimova, M., Bo'ribekova, O., Jamoliddinova, N., Karimov, R., Kenjayeva, X., ... & Nurqulov, R. (2022). IQTISODIYOT TARMOQLARIDA BIRJA MEXNIZMLARIDAN FOYDALANISH. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 1(7), 165-168..

5. Qaxxorovna, T. G. (2023). The Impact of Artificial Intelligence on the Economy. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(2), 57-61.

6. Turayeva, G. (2023). FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(6), 45-50.

7. Qaxxorovna, T. G., Djurayevich, Z. A., & Bobomurot o'g'li, N. R. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION FAOLLIKNI OSHIRISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(2), 80-84.

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI

To'rayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti „Iqtisodiyot“ kafedrasida o'qituvchisi

Ko'chinboyeva Gulmira

Axmedova Madinabonu

Narzullayeva Nurjahon

Maxmanazarova Mehriniso

Guliston Davlat Universiteti "DO'YQT" yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda biznes sub'ektlarida buxgalteriya hisobini yuritishning amaldagi tartiblari ular faoliyatini haqqoniy aks ettirish, biznesning potensial qiymatini baholash, muhim, sifatli boshqaruv qarorlarini qabul qilishda qator tarixiy rivojlanish tendensiyalari kabi muammolar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Biznes, moliya, tadbirkorlik foydasi, asosiy o'lgachich, muhimlik moliyaviy hisobotda, offsetting, mol-mulk.

Kirish.

Ma'lumki, biznes bozor iqtisodiyotidagi asosiy mashg'ulotlardan biri bo'lib, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish manbai hisoblanadi. U ishlab chiqarish, tijorat, konsalting, bank va boshqa faoliyat sohalarini qamrab oladi. Xodimlar soni, ishlab chiqarish hajmi va faoliyat sharoitlariga ko'ra kichik, o'rta va yirik korxonalar farqlanadi. Biznesning eng keng tarqalgan turi kichik biznesdir: odatda, u bir hil mahsulot ishlab chiqaradigan va bozorda kichik ulushni egallagan kichik korxonadir.

Muxokama va natijalar.

Moliyaning muhim elementi sifatida resurslarni taqsimlash kategoriya hisoblanadi. Bu kategoriya qadimiydir va insoniyat jamiyatining paydo bo'lishidan beri mavjud. O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solingan bo'lib, u maqsad va holatiga qarab to'rt darajadan iborat. 1- chi daraja: Qonun hujjatlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va hukumat qarorlari. Bular: 30.08.1996 yildagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" gi Qonuni va 13.04.2016 yildagi 404-sonli yangi tahrirdagi Qonun qabul qilindi; O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi; va boshqa qonunlar; O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari. 24.08.1994 yildagi "O'zbekiston Respublikasining xalqaro amaliyotda qabul qilingan buxgalteriya hisobi va statistika tizimiga o'tish davlat dasturi to'g'risida" gi 433-i-sonli qarori (24.05.1996 y.dagi 193- sonli qarorining yangi tahriri) va boshqalar.

2-chi daraja: Buxgalteriya hisobi qoidalarini ifodalovchi buxgalteriya standartlari, masalan, BHMS-1 — "Hisob siyosati va moliyaviy hisobot "(O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1998 yil 14 avgustdagi 474-son bilan ro‘yxatga olingan), BHMS-12 - "Moliyaviy investitsiyalarni hisobga olish" (O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1999 yil 16 yanvardagi 596-son bilan ro‘yxatga olingan) va boshqalar. Hozirgi kunda 23 ta BHMS ishlab chiqilgan.

3- chi daraja: Yo‘riqnoma va uslubiy ko‘rsatmalar: O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining, tarmoq vazirliklari va idoralarning yo‘riqnomalari, me‘yoriy hujjatlar.

4- chi daraja: Tashkilotning ichki hujjatlari: hisob siyosati; hisobning ish rejasi; hisobni yuritish axborotini qayta ishlash texnologiyalari va boshqalar. Barcha to‘rt darajasi buxgalteriya hisobini me‘yoriy tartibga solish bo‘yicha umumiy o‘zaro bog‘liq tizimini tashkil etadi.

Buxgalteriya hisobi xo‘jalik hisobining ajralmas qismi hisoblanadi.

Ijtimoiy ishlab chiqarishning rivojlanishi xo‘jalik hisobining uch turga bo‘linishiga olib keldi:		
Operativ	Buxgalteriya	Statistik
- bu ular ro‘y bergan vaqtda ularni boshqarish maqsadida alohida faktlar yoki jarayonlar ustidan kuzatish va joriy nazorat qilish tizimi	- moliyaviy faoliyatni boshqarish va nazorat qilish maqsadida iqtisodiy axborotlarni uzluksiz o‘zaro bog‘langan holda aks ettirish tizimidir	- ularni boshqarish va nazorat qilish maqsadida ommaviy (umumiy) hodisalar, faktlar yoki Jarayonlar haqidagi ma’lumotlarni to‘plash va umumlashtirish tizimi

Xalqaro standartlarda buxgalteriya hisobini muayyan iqtisodiy ob’ekt haqida moliyaviy axborotlarni baholovchi, qayta ishlovchi va uzatuvchi axborot tizimi sifatida belgilaydi.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solingan bo‘lib, u maqsad va holatiga qarab to‘rt darajadan iborat. Buxgalteriya hisobi xo‘jalik hisobining ajralmas qismi hisoblanadi. Xo‘jalik hisobi uch turga: Operativ, Buxgalteriya, Statistik ga

bo'linadi. Buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobot tuzish chog'ida buxgalteriya hisobining milliy standarti (BHMS) va buxgalteriya hisobi asosiy tamoyillari qo'llanishini ifodalaydi. Buxgalteriya balansi uning resurslari va moliyaviy tarkibi, hisobot vaqtidagi moliyaviy ahvolini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi qonuni № 404. –T.: 2016 y

2. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari. T.: - O'BAMA. 2004.

3. Sh. Ergasheva, A.K.Ibragimov, N.K.Rizaev, I.R.Ibragimova Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma.// -T.: Iqtisodiyot, 2019. -227 bet.

4. Turayeva G. FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS //Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences. – 2023. – T. 2. – №. 6. – C. 45-50.

5. Turayeva, G., Abdullayeva, G., Abdurasulova, N., Ibragimova, A., Meliyeva, L., & Olimjonova, M. (2022). XALQARO BOZORLARDA "MADE IN UZBEKISTAN" BRENIDAN KENG FOYDALANISH IMKONIYATINI YARATISH MEZONI. *Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar: Nazariy va amaliy izlanishlar*, 1(27), 99-102.

6. Qaxxorovna, T. G. (2023). The Impact of Artificial Intelligence on the Economy. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(2), 57-61.

7. Qaxxorovna, T. G., Djurayevich, Z. A., & Bobomurot o'g'li, N. R. (2023). QISHLOQ XO 'JALIGIDA INNOVATSION FAOLLIKNI OSHIRISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 80-84.

8. Qaxxorovna, T. G., & Ikrom o'g'li, X. J. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIGA BOZOR MEXANIZMLARINI JORIY QILISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 85-90.

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA "1C: BUXGALTERIYA HISOBI"

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Maxmudova Hurriyat

Norjigitova Oydinoy

Nurmatova Umida

Omonova Muxlisa

Guliston Davlat Universiteti SAA fakultet talabalari

ANNOTATSIYA Maqolada raqamli texnologiyalarni rivojlantirish sharoitida buxgalteriya hisobida ro'y berayotgan o'zgarishlarning dolzarbligi, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan yangi boshqaruv texnologiyalarini izlash, raqobatbardosh ustunlikka erishish va shakllantirish zarurligi bayon etilgan. Bulutli texnologiyalarni buxgalteriya sohasiga joriy etish uning samaradorligini oshirish va xatolarni oldini olish uchun taklif etiladi. Ushbu texnologiyalarning afzalliklari va kamchiliklari ishning asosiy printsiplarida, shuningdek ularning tahlilida tasvirlangan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamlashtirish, buxgalteriya, bulutli texnologiyalari, ma'lumotlar bazasi, axborot texnologiyalari

KIRISH.

Bugungi kunda faoliyatning turli sohalarida, xususan, buxgalteriya hisobida ilg'or axborot texnologiyalaridan foydalanish masalasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, bu esa har qanday ob'ektni boshqarish tizimining asosiy tarkibiy qismi hisoblana. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalarini takomillashtirishni talab qiladi, bu esa buxgalteriya hisobi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish xarajatlarni kamaytirish, inson omili ta'sirini kamaytirish va ishni tezlashtirish orqali tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birgalikda, bozor iqtisodiyoti sharoitida deyarli barcha tarmoq va sohalarida ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash tadbirlarining keng ko'lamda amalga oshirilishi raqobatdosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Dunyo iqtisodiyotining yuqori sur'atlarda rivojlanishi xamda uning xususiyatlari korxonalar faoliyatining professional yondashuvni talab qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Zamonaviy jamiyatda axborotni qayta ishlash texnologiyasining asosiy texnik vositasi shaxsiy kompyuterdir. Ko'pgina tashkilotlarda buxgalteriya hisobi ma'lumotni qulay saqlash, hujjatlar va hisobotlarni yaratish, buxgalteriya ma'lumotlarini tahlil qilish uchun mo'ljallangan maxsus dasturiy mahsulotlar yordamida amalga oshiriladi. Ular buxgalterlarga bir — biriga bog'liq bo'lgan buxgalteriya bo'limlarini boshqarishga imkon beradi va rahbar xodimlar dolzarb ma'lumotlarga kirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishlari mumkin. Buxgalteriya hisobi avtomatizatsiyasi buxgalterlarning ishini sezilarli darajada osonlashtiradi va axborotni qo'lda qayta ishlashga nisbatan quyidagi afzalliklarni beradi:

Bugungi kunda buxgalteriya dasturlarini etkazib berishda etakchi kompaniya 1C firmasi hisoblanadi. Firma maxsuloti "1C: BUXGALTERIYA HISOBI" tashkilotning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda buxgalteriya siyosatining parametrlarini sozlash, dastlabki hujjatlarni yaratish, hisobotlarni tuzish, tashkilotlarda buxgalteriya hisobi talablariga muvofiq kataloglarni sozlash imkonini beradi.

Bulutli texnologiyalarni buxgalteriya hisobida qo'llash. Bugungi kunda eng mashhur raqamli texnologiyalardan biri bulutli texnologiyalardir. Bulutli texnologiyalar Internet xizmati sifatida xotira yoki hisoblash kuchi kabi kompyuter resurslarini taqdim etishni nazarda tutadi. Ushbu texnologiyadan foydalanishning o'ziga xos xususiyati shundaki, tashkilotlar qimmatbaho texnikani sotib olishlari, uni ta'mirlash uchun mutaxassislarni yollashlari yoki maxsus dasturiy ta'minotni o'rnatishlari shart emas. Bulut xizmatlaridan foydalanish uchun Internetga kirish etarli. Bulut texnologiyalarining eng oddiy namunasi virtual xotira, masalan, Yandex disk, DropBox, Google-drive.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy buxgalterning imkoniyatlarini kengaytirmoqda, buxgalteriya hisobi sifati va tezkorligini oshiradi, turli xil hisobkitoblarni integratsiyalashning zamonaviy innovatsion yondashuvlarini shakllantiradi. Shaxsiy kompyuterlar va maxsus buxgalteriya dasturlari yordamida qog'oz ishini avtomatlashtirilgan hisob bilan almashtirish buxgalterni muntazam ishdan ozod qilish va ularning ish natijalarini yaxshilash imkonini berdi. Bugungi kunda buxgalterning kundalik faoliyatiga tatbiq etiladigan barcha onlayn buxgalteriya operatsiyalarini, banklarni va axborot texnologiyalari portfellarini ishlab chiqarish imkonini beruvchi maxsus Internet-xizmatlar paydo bo'ldi. Bulutli texnologiyalar-axborotni saqlash va qayta ishlash uchun internetda bo'sh joy ijarasi xizmati. Bulutli texnologiyalar buxgalteriya hisobi uchun foydalanish uchun etarli afzalliklarga ega, ammo kamchiliklar ham mavjud, ularning asosiy qismi uzluksiz Internet aloqasi hisoblanadi.

Texnologiyadagi o'zgarishlar buxgalteriyaning o'zgarishiga olib keldi, bu esa olimlar va amaliyotchilarning asosiy tushunchalar modelini shakllantirish, qonunchilikni ishlab chiqish, me'yoriy hujjatlar, yangi raqamli iqtisodiyotda buxgalteriya hisobi bo'yicha ko'rsatmalar va qoidalarni ishlab chiqishni talab qiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. Toshkent sh., 2018 yil 3 iyuldagi PQ-3832 sonli. <https://lex.uz/docs/3806053>.

2. Коржова, О. В. Реализация в бухгалтерском учете информационных технологий в сфере цифровой экономики / О. В. Коржова, Л. В. Маркова // Научное обозрение. Педагогические науки. — 2019. — № 4-4. — С. 49-52.

3. "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zR qonuni (yangi tahrir). 13.04.2016 y. № O'zRQ-404.

4. Qaxxorovna, T. G., & Ikrom o'g'li, X. J. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIGA BOZOR MEKANIZMLARINI JORIY QILISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 85-90.

5. Qudratullaevna, A. M., Qaxxorovna, T. G., & Eshbulovich, M. H. (2023). SUN'IY INTELLEKT VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 65-69.

6. Turayeva, G. (2023). FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(6), 45-50.

7. Otabekov, J., Alikulov, R., Turayeva, G., & Iskanova, M. (2023, April). THE "GREEN ECONOMY" AND ITS PRIORITY FOR IMPROVING ECONOMIC RELATIONS. In *International Conference on Business Management and Humanities* (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).

8. Turayeva, G., Ortiqboyeva, S., Qo'ziyev, I., Rasulov, A., Tojiboyeva, T., Turdibekov, U. B., ... & Yangiboyeva, M. (2022). MADE IN UZBEKISTAN BRENDI BILAN SOTILAYOTGAN EKSPORT MAXSULOTLARINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI. *Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot*, 1(28), 240-243.

BUXGALTERIYA HISOBI SCHOTLARIDAN FOYDALANISH TALABI.

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Haqnazarova Kamola

Pardayeva Zulayxo

Tursunova Aziza

Gulmurodova Nozima

Guliston Davlat Universiteti SAA fakultet talabalari

Annotatsiya:

Hozirgi kunda mamlakatimizda Bozor munosabatlarining rivojlanishi xo'jalik yurituvchi subyektlar moliya-xo'jalik faoliyati to'g'risida axborotlarni shakllantirish jarayonlariga yangicha talablar qo'ymoqda. Buxgalteriya hisobi natijaviy axborotlarining foydaliligini ta'minlash muammolari mutaxassislarining diqqat markazida turibdi. Bu manfaatdor axborotdan foydalanuvchilar nuqtai- nazaridan xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holati to'g'risidagi ma'lumotlarni ishonchliligi va obyektivligini ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: Schotlar rejasi,aktiv schotlar,passiv schotlar, balansdan tashqari schotlar,doimiy schotlar.

Kirish:

Korxonalar o'z xo'jalik faoliyatida mablag'larini va ularning tashkil topish manbalarini, xo'jalik jarayonlarini hamda sodir bo'layotgan turli-tuman xo'jalik muomalalarini aks ettirish uchun buxgalteriya hisobi schotlaridan foydalanadi. Bu schotlarda nimalar hisobga olinishi, ular yordamida qanday umumlashtiruvchi ma'lumotlar olish mumkinligini bilish shu schotlardan korxonalar amaliyotida to'g'ri foydalanish uchun shart-sharoit yaratib beradi. Qo'llanilayotgan buxgalteriya hisobi schotlari xo'jalik mablag'lari, ularning tashkil topish manbalari va xo'jalik jarayonlarini guruhlashni ta'minlashi lozim

Muxokamalar va natijalar

Xar bir korxonalar moliyaviy faoliyatini olib borar ekan , buxgalteriya hisobining milliy standartlari bo'yicha 21 sonli BMXSga asosan schotlar rejasiga tayanib buxgalteriya hisobini yuritadi. Buxgalteriya hisobining schotlari iqtisodiy mazmuniga ko'ra uch guruhga bo'linadi:

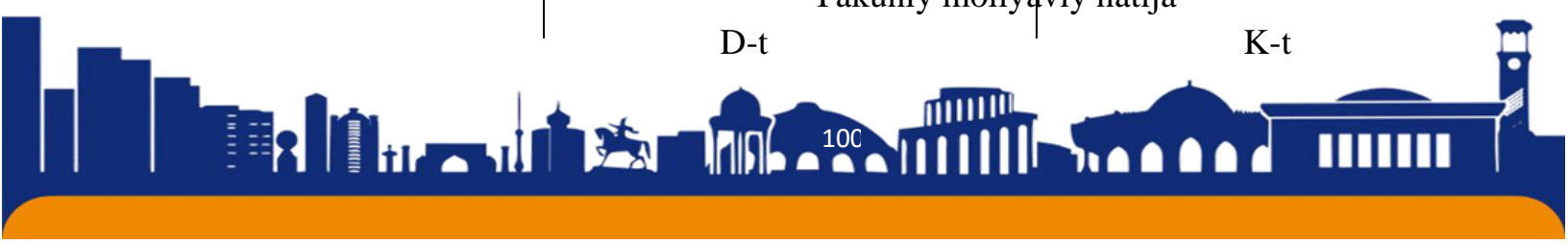
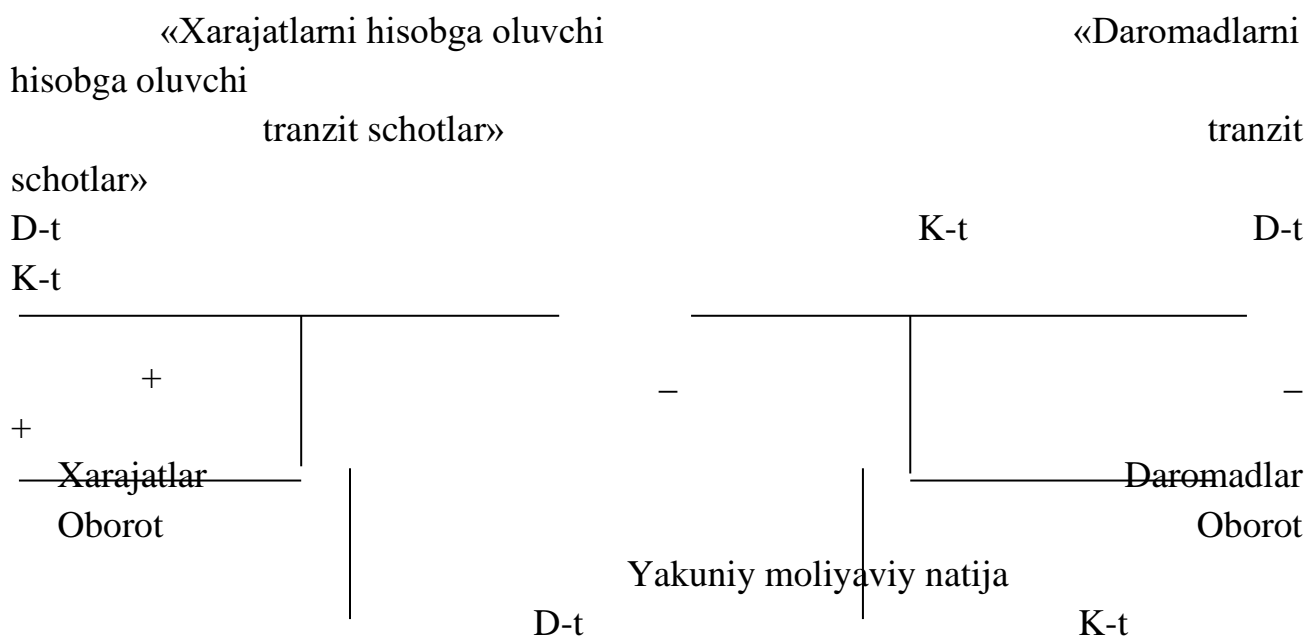
- I. Xo'jalik mablag'lari (aktivlar)ni hisobga oluvchi schotlar.
- II. Xo'jalik mablag'larining manbalarini (passivlar)ni hisobga oluvchi schotlar.
- III. Xo'jalikjarayonlarini hisobga oluvchi schotlar

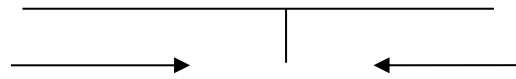
Buxgalteriya hisobi schotlarini tayinlanishi va tuzilishiga qarab tasniflashda bu schotlarning nima uchun xizmat qilishi, ularning debet va kredit oboroti hamda qoldig'ining qanday mazmunga egaligi hisobga olinadi. Bunday turkumlash xo'jalik muomalalarini aks ettirishda schotlardan to'g'ri foydalanish zarurligini aniqlashga yordam beradi. Schotlarning tayinlanishi va tuzilishiga qarab guruhlanishini o'rganish buxgalteriya schotlarida xo'jalik muomalalarini ikkiyoqlama yozuv usulini o'zlashtirishga katta yordam beradi. «Asosiy ishlab chiqarish», «Yordamchi ishlab chiqarish» schotlar misolida «Kalkulyatsion schot»chizmasini korishimiz mumkin. 1-rasm. «Kalkulyatsion schot»

D-t K-
t

<i>Boshlang'ich qoldiq</i> – tugallanmagan ishlab chiqarish	<i>Oborot</i> - etishtirilgan mahsulot, bajarilgan ish va xizmatlarning reja tannarxi bo'yicha qiymati (-)
<i>Oborot</i> - mahsulot etishtirish, ish bajarish va xizmat ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan haqiqiy xarajatlar (Q)	
<i>Oxirgi qoldiq</i> – tugallanmagan ishlab chiqarish	

yoki korxonaning «Yakuniy moliyaviy natija» schoti olib qarasaq jamlangan debet va kredit oborotlari taqqoslanishi, korxonada faoliyatining moliyaviy natijasi (sof foyda yoki sof zarar) aniqlab beradi-2-rasm.

Xulosa:

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, buxgaletriya hisobini to'g'ri tashkil etish uchun korxonada moliya xo'jalik faoliyati buxgaletriya hisobi schotlar rejasida va uni amalda qo'llash bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi va schotlardan to'g'ri foydalana bilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buxgaletriya hisobi. Darslik/A. A. Karimov, J. E. Kurbanbayev, S. A. Jumanazarov; -
2. Buxgaletriya hisobi nazariyasi, R. D. Dusturatov Toshkent-2020
3. 21-sonli Buxgaletriya hisobi Milliy standarti.
4. Buxgaletriya hisobi asoslari. Darslik/S. Yuldasheva, I. Masteyeva, B. Maxkamov.
5. Turayeva, G. (2023). FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(6), 45-50.
6. Khahharovna, T. G., & Jumaboevich, M. T. (2022). Fintech Development in the Republic of Uzbekistan. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(1), 71-83.
7. Qaxxorovna, T. G., & Ikrom o'g'li, X. J. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIGA BOZOR MEXANIZMLARINI JORIY QILISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 85-90.
8. Qudratullaevna, A. M., Qaxxorovna, T. G., & Eshbulovich, M. H. (2023). SUN'IY INTELLEKT VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 65-69.
9. Gulizahro, T., Shohzodbek, S., Nodirjon, I., & Nasiba, R. (2022). The Role and Importance of Industry in the Fight against Poverty in Today's Economy. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 1(2), 5-10.
10. Turayeva, G. (2023). FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(6), 45-50.

Buxgalteriya hisobi fanini rivojlanishida raqamlashtirishni takomillashtirish

Turayeva Gulizaxro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Iskanova Mavlyuda

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Asadova Shaxnoza

Suyunova Hilola

Guliston Davlat Universiteti SAA fakultet talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola buxgalteriya hisobi fanining nazariy asoslari va buxgalteriya hisobi fanini rivojlanishida raqamlashtirishni takomillashtirishning o'rni hamda ahamiyati va bunga sababchi omillarga bag'ishlanadi. Buxgalteriya hisobini yuritishda qo'llaniladigan tizimlar zanjiri rivojlanishi uchun hissa qo'shgan olimlar va ularning fikrlari, ta'riflari aks etgan.

Kalit so'zlar: Buxgalteriya hisobi, buxgalterlar, korxonalarda buxgalteriya tizimi, EHM, 1S buxgalteriya, Excel

Kirish

Keyingi yillar mobaynida xalqaro standartlarga to'la-to'kis javob beruvchi buxgalteriya hisobi tizimini yaratish borasida ko'pgina islohotlar olib borilmoqda. Buxgalteriya hisobidan foydalanuvchilar doirasi ancha kengayib borayotganligi, integratsiya jarayonlari chuqurlashayotganligi, qo'shma korxonalar barpo etilayotganligi, jahon moliya bozoriga chiqilayotganligi sarmoyalar, ishchi kuchi va valyutaning ayrim mamlakatlar o'rtasida erkin harakatlanishi zarurligi buxgalteriya hisobi tizimini jahon standartlariga ko'chirishni yanada qattiqroq talab qilmoqda.

Muxokamlar va natijalar

Buxgalteriya hisobi -har qanday mulkchilik shaklidagi korxonalar xo'jalik faoliyatini yalpi, uzluksiz kuzatish va nazorat qilish, sodir bo'lgan voqea-hodisalarni hisob registrlarida qayd qilish, ularga ishlov berish hamda hujjatlarga asoslangan holda moliyaviy hisobot ko'rinishida axborotlarni foydalanuvchilarga taqdim qilish tizimidir. Xo'jalik hisobi asosan quyidagi funksiyalarni bajaradi: a) iqtisodiyot tarmoqlarida sodir bo'layotgan xo'jalik jarayonlarini kuzatib borish; b) kuzatish orqali olingan ma'lumotlarni miqdoriy ko'rsatmalarda ifodalash;

c) korxonalar, tashkilot, muassasalar xo'jalik faoliyatlarini kuzatish natijalarini maxsus hujjatlarda qayd etish; d) maxsus hujjatlarda aks ettirilgan ma'lumotlarni umumlashtirish va guruhlashtirish, xo'jalik jarayonlari ustidan nazorat o'rnatish hamda

ularga ta'sir etishdir. Buxgalteriya hisobining paydo bo'lishi tarixi uzoq o'tmishda, miloddan avvalgi IV asrga borib taqaladi, uning paydo bo'lish davrini aniqroq aniqlash qiyin. Arifmetika va yozuvning rivojlanishi buxgalteriya hisobining paydo bo'lishi uchun asos bo'ldi. Qadimgi dunyoda birinchi buxgalteriya usullari inventarizatsiya va buxgalteriya hisoblari edi. Arxeologlar Frot va Dajla daryolarining vodiylarida - Bobiliya, Nil daryolari - Qadimgi Misrda buxgalteriya hisobining paydo bo'lishining dastlabki izlarini qayd etdilar. Buxgalteriya hisobi yuritishning yangi davri EHMLar paydo bo'lishi bilan bog'liq. 1925 yilda V. Bush elektr releli birinchi hisoblash mashinasini yaratdi. Bu avtomatlashtirishda emas, balki texnologiyada yangi qadam edi. Hisoblash jarayonini boshqarish hali ham odam zimmasida edi. 1944 yilda hisoblashlarni boshqarish avtomatik amalga oshiriladigan «Mark-1» tipidagi releli mashina yaratildi. Bu mashinaning yangi elementi boshqarish qurilmasidir. Biroq, har qanday mexanik qurilma kabi, «Mark-1» mashinasi ham hisoblash texnologiyasida sifat o'zgarishiga olib kela oladigan tezkorlikka ega emas edi. EHMLarning bir necha avlodlari takomillashib bugungi zamonaviy kompyuter ko'rinishiga keladi. To'rtinchi avlod EHMLari 75-yillardan boshlab vujudga kelib, katta integral sxemalar (KIS) asosida yaratilgan. EHMLarni avlodlarga ajratishda ularning qanday elementlardan yasalganligiga qarab emas, balki ularning ishi qanday tashkil etilganligiga va qanday dasturlar asosida ishlashiga ham e'tibor berishimiz kerak. Bu EHMLar orqali hisoblashlarni avtomatlashtirish orqali buxgalteriya hisobi yuritishni yanada osonlashtirdi. Dastlab 1979-yili Visicals nomi bilan Software Arts firmasida jadvallar bilan ishlovchi dasturiy taminot paydo bo'ldi, 1997-yilga kelib Microsoft tomonidan Excel dasturi taqdim etildi, bu dastur boshqalariga nisbatan juda juda qulay edi. Shundan so'ng "1S Buxgalteriya" buxgalteriya faoliyatini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan dasturiy ta'minot ishlab chiqiladi. 1S Buxgalteriya dasturi Rossiyaning 1S kompaniyasi tomonidan ishlab chiqarilgan.

Xulosa:

Xuddi shu kabi buxgalteriya hisobini axborot texnologiyalari orqali yuritish ham yuqori samara berishi hech kimga sir emas. Bu borada, mamlakatimizda yetarlicha amaliy tajriba orttirilgan. Buxgalteriya hisobi yuritilishining avtomatlashishi korxonalar va tashkilotning samaradorligini yanada oshirishi amalda isbotini topgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.N.Sh.Kabirov. "PEDAGOGS" international research journal. "Buxgalteriya hisobi yuritish va audit haqida".
- 2.A.B. Muxametov, A.A Abdubohidov, " Buxgalteriya hisobi ".
- 3.S. Yuldasheva, I. Masteyeva, B. Maxkamov "Buxgalteriya hisobi asoslari.

4. Turayeva, G. (2023). FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(6), 45-50.

5. Qaxxorovna, T. G. (2023). The Impact of Artificial Intelligence on the Economy. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(2), 57-61.

6. Qaxxorovna, T. G., & Ikrom o'g'li, X. J. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIGA BOZOR MEXANIZMLARINI JORIY QILISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 85-90.

7. Qudratullaevna, A. M., Qaxxorovna, T. G., & Eshbulovich, M. H. (2023). SUN'IY INTELLEKT VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 65-69.

8. Gulizahro, T., Shohzodbek, S., Nodirjon, I., & Nasiba, R. (2022). The Role and Importance of Industry in the Fight against Poverty in Today's Economy. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 1(2), 5-10.

9. Turayeva, G., Ismoilova, M., Abdug'apparova, O., Abduqayumov, U., Anafiyayev, O., Ashurmatov, N., ... & Jumayeva, S. (2022). BOZOR AGROIQTISODIYOTIDAGI INSTITUTSIYONAL O'ZGARISHLAR SHAROITIDA HAMKORLIK TAMOYILLARI SHAKLLARI. *Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar: Nazariy va amaliy izlanishlar*, 1(27), 82-85.

9. Qaxxorovna, T. G., Djurayevich, Z. A., & Bobomurot o'g'li, N. R. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION FAOLLIKNI OSHIRISH. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(2), 80-84.

ФУТБОЛДА ТЕЗКОР ХУЖУМГА ҚАРШИ ҲИМОЯ

Набижонов А.

ЎзДЖТСУ, 2-босқич магистранти

Аннотация. Мазкур тезисда футболда тезкор ҳужумга қарши ҳимоя ҳақида сўз боради. Тезисда давомида турли фикр ва мулоҳазалар келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: жамоавий ҳимояланиш, рақибларга қарши уюшқоқ тактик ҳаракатлар, ҳимоядаги команда ҳаракатлари.

Агар рақиб томон ҳужумга ўтаётганда, тактик восита сифатида марказ ёки қанот бўйлаб тўп узатиб беришдан фойдаланиб, асосан, тез ҳужумга зўр берадиган бўлса, ҳимояланаётган команда ўйинчилари мудофаанинг биринчи босқичида тўп бошқараётган рақибга фаол ҳужум қилиб, бунда қуйидагиларга интилишлари керак:

а) ҳужумнинг муваффақиятли ёки муваффақиятсиз чиқишини белгилайдиган биринчи узатишга тўсқинлик қилиш;

б) рақибни хато қилишга, энг яқин турган шерикларига кераксиз узатишлар қилишга мажбур этиш;

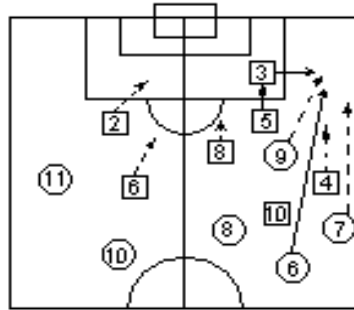
в) ҳар ким ўзи кўриқлаётган ўйинчисини жуда яқиндан тўсиб олади, чунки тўпи бор ўйинчи олди тўсилган шеригига тўп узатмайди, узоқ позициядаги ўйинчига тўп узатишга уриниш эса ҳимоячиларнинг тўп учун курашини осонлаштиради.

Агар рақиб фаол манёвр қилаётган бўлса, мудофаанинг иккинчи босқичи қаттиқ шахсий кўриқлашни ёки (зона тизимидаги мудофаада) айрим зоналарда пайдо бўлиб турган рақибларни синчиклаб кузатиб, уларнинг ҳужумни ривож топтиришга уринишларини барбод қилишини назарда тутади.

Агар рақиблар марказ бўйлаб ўйнаётган бўлса, ҳимоя қатори ўйинчилари марказий зонани мустаҳкамлаш ва ҳужум қилиш бурчакларини кичрайтириш учун жарима майдони ҳудудига зичроқ тўпланиб оладилар. Борди-ю қанот бўйлаб ҳужум қилинаётган бўлса, унда ҳимоя қатори ўйинчилари ҳужум йўналиши томонга яқинлаша бориб, ишончлироқ страховка қилиш мақсадида қарши томондаги қанотни кўпинча кимсасиз қолдирадилар. Биринчи ҳолда, яъни рақиблар марказдан ҳужум қилаётганида, страховка орқага қараган бурчак шаклида бўлиб, бунда ортки марказий ҳимоячи бош роль ўйнайди. Иккинчи ҳолда эса ўйинчи билан фаол курашдан озод бўлган ва дарвоза томонга яқин

диагонал бўйлаб орқада турган қанот ҳимоячиси ҳам страховка учун ортдаги марказий ҳимоячи билан баб-баравар жавобгар бўлади.

Мудофаанинг учинчи босқичида тўп ва ўйин жойи учун бевосита кураш назарда тутилади.

1-расм. Тез ҳужумга қарши ҳаракатлар

1-расмда тез ҳужумга қарши ҳимоя вариантларидан бири кўрсатилган.

3-ортки марказий ҳимоячи очилиб чиққан 9-ўйинчига йўналтирилган тўпни олиб қолди. Ҳимоячи тўпни олиб қўйганига қарамай, 9-ўйинчи 7- ва қисман 6-ўйинчилар ёрдамида тўп учун курашни давом эттиради.

Тезкор ҳужумга қарши ҳимояга бўлган асосий талаблар:

1. Тўпни яна қўлга киритиш ёки рақибнинг узоққа биринчи тўп узатишига ҳалақит бериш учун, албатта тўп учун курашга киришиш керак.

2. Рақибларнинг тезкор манёвр қилиши олдини олиш билан бир вақтда майдоннинг ҳал қилувчи қисмларида ўйинчилар гуруҳларини кўпайтириш ҳисобига дарвоза томон ўтадиган ҳамма йўллари ёпиб қўйиш учун иккинчи ва учинчи босқичларда ўйинчилар аниқ ҳаракат қилишлари лозим.

3. Узоқдан тўп биринчи марта кимга узатиб берилса, ўша ўйинчи нейтралланади.

«CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023» VOLUME-1,
ISSUE-4 (30 April)
MUNDARIJA

1	Қорақалпоғистон Республикаси маданий ўсимлари ёввой аждодларининг fabaceae lindl. oilasiga мансуб Melilotus Officinalis L. турининг иқтисодий аҳамияти Г.П.Альменова, Л.М.Юлдашева	5-8
2	FORMATION OF NEW ECONOMIC RELATIONS IS THE KEY TO STABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE Burkhanov Alisher Khadzhimuradovich	9-15
3	Grammatic issues in learning language Abdinavidov Shopo'lat Allanazar o'g'li,	16-18
4	Common mistakes in learning language Eshboyev Shokhboz Yusup o'g'li	19-20
5	Theory of translation in language learning Eshboyev Ro'zimurod Toxir o'g'li	21-23
6	INGLIZ TILINI O'RGANISHNING INNOVATSION USLUBLARI Abramatova Shoira, Bo'riyeva Kamola, Norqobilova Zohida	24-26
7	СПОРТЧИЛАРДА ПСИХОЛОГИК САЛОМАТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ Собиров Абдулазиз Абдурозиқович	27-29
8	Ozon hayot uchun Shopulatov Samandar Fayzullao'g'li	30-32
9	O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA MATN VA RASMLARNING O'RNI. Rahimova Gulbahor, Ne'matova Hulkar	33-36
10	ҲОЗИРГИ ЗАМОН ТИЛШУНОСЛИГИДА КОНЦЕПТНИНГ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИК ТАДҚИҚИ Мирзаева Наргизой Санжаровна	37-39
11	Vatan sevgisi iymon belgisi Sobirova Gulsanam	40-43
12	ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ИГР НА ЭТАПЕ НАЧАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ФУТБОЛИСТОВ Д.К. Исмагилов	44-45
13	СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ФУТБОЛИСТОВ Д.К. Исмагилов	46-47
14	OBSTRUCTIVE SLEEP APNEA SYNDROME IN YOUNG AND MIDDLE-AGED MEN WITH COPD L.U. Zakirova	48-50
15	HISTORY OF INTERCULTURAL COMMUNICATION Qodirova Dilnoza Xoliq qizi	51-53
16	Изучение показателей клеточно- гуморального иммунитета у детей хроническом вирусном гепатит В с острым гнойным средним отитом Нарзуллаев Н.У., Рахматов А.А.	54-56

17	БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ БУДЖЕТИ ДАРОМАДЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ Тошанов Шухрат Жонтемир ўғли	57-58
18	COMPLICATIONS OF THE DISEASE IN PATIENTS WITH A HISTORY OF COVID-19 M. M. Yuldasheva, E.N. Majidova, J.A. Nazarova	59-62
19	IJTIMOIIY SAYTLARDAN FOYDALANISH ODOBI VA BU MASALADA TAKLIFLAR Dilnoza Nazarova, Zafar Nurmatovich Abdusamadov	63-65
20	Shukur Xolmirzayev hayoti va ijodini o'rganish Xudayberganov Ma'ruf Olimkulovich	66-68
21	Интернет терминологияси тизими ва унинг ўзига хос хусусиятлари Саидқодирова Дилфузахон Саидқодировна	69-71
22	Ensuring the Educational Process in Elementary Grades through Subject Integration: A Case of Math, Language and Reading Literacy Panjiyeva Muattar XXX, Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna	72-74
23	Cardiovascular Disease (CVDs) Sadaan Muhammad Shuaib Sayyed	75-80
24	Коврак усимлигининг биологик хусусиятлари. Буриева Дилноза Рамозон кизи	81-83
25	МАКТАБДА ФИЗИКА ФАНИНИ О'QITISHDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH HAQIDA Djabborxonova Dilshoda, Otaqulova Iroda Abdurashid qizi	84-86
26	Футбол бўйича хакамларнинг тайёргарлиги бўйича манбаларни умумлаштириш Бекназаров З.Қ	87-89
27	BUXGALTERIYA HISOBINING USULLARI VA TAMOYILLARI. Turayeva Gulizahro, Xodjayev Shodiyor, Salimova Zulhumor, Barakayeva Feruza, Yaxshliqova Mohinur	90-92
28	BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI To'rayeva Gulizahro, Ko'chinboyeva Gulmira, Axmedova Madinabonu, Narzullayeva Nurjahon, Maxmanazarova Mehriniso	93-95
29	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA "1С: BUXGALTERIYA HISOBI" Turayeva Gulizahro, Maxmudova Hurriyat, Norjigitova Oydinoy, Nurmatova Umida, Omonova Muxlisa	96-98
30	BUXGALTERIYA HISOBI SCHOTLARIDAN FOYDALANISH TALABI. Turayeva Gulizahro, Haqnazarova Kamola, Pardayeva Zulayxo, Tursunova Aziza, Gulmurodova Nozima	99-101
31	Buxgalteriya hisobi fanini rivojlanishida raqamlashtirishni takomillashtirish Turayeva Gulizaxro, Iskanova Mavlyuda, Asadova Shaxnoza, Suyunova Hilola	102-104
32	ФУТБОЛДА ТЕЗКОР ҲУЖУМГА ҚАРШИ ҲИМОЯ Набижонов А.	105-106